

საქართველოს
კონსტიტუცია

КОНСТИТУЦИЯ
ГРУЗИИ

THE CONSTITUTION
OF GEORGIA

DIE VERFASSUNG
GEORGIENS

საქართველოს კონსტიტუცია ქართულ, რუსულ,

ინგლისურ და გერმანულ ენებზე

КОНСТИТУЦИЯ ГРУЗИИ

на грузинском, русском, английском и
немецком языках

**The Constitution of Georgia
in Georgian, Russian, English and
German languages**

**Die verfassung von georgien
in der georgischen, russischen, englischen
und deutschen sprachen.**

თბილისი
1996

კონსტიტუცია გამოცემა ბადრი შალვას ძე პატარკაციშვილისა

და რუსეთის ფედერაციაში საქართველოს

საკონსულრო სამსახურის (კონსული ალექსი პაპუაშვილი)
ხელშეწყობით

Конституция издана при содействии
БАДРИ ШАЛВОВИЧА ПАТАРКАЦИШВИЛИ и
Консульской службы Грузии в Российской Федерации
(Консул - АЛЕКСЕЙ ВАЛЕРЬЯНОВИЧ ПАПУАШВИЛИ)

The Constitution was published by
assistance of Mr.Badri Patarkatsishvili and
the Consular service of Georgia in the Russian Federation
/Consul: Mr. Alexi PAPUASHVILI/

Die verfassung ist unter Mithilfe
von PATARKATSISHVILI BADRI und der konsulardienst
von georgien in der russischen, foderation
herausgegeben worden
(Konsul - A.W.PAPUASCHVILI)

ISBN 5—8330—0069—6

საქართველოს
კონსტიტუცია

КОНСТИТУЦИЯ
ГРУЗИИ

THE CONSTITUTION
OF GEORGIA

DIE VERFASSUNG
GEORGIENS

გამოცემის პასუხისმგებელი — ავთანდილ დემეტრაშვილი
Ответственный за выпуск — Автандил Деметрашвили
Responsible for the issue - Avtandil Demetrashvili
Herausgeber - Awthandil Demetraschwili

მხატვარი და ტექნიკური რედაქტორი - ანტონ დუმბაძე
Художник и технический редактор - Антон Думбадзе
Artist and The technical editor - Anton Dumbadze
Gestaltung und technische Redaktion - Anton Dumbadse

წიგნი აეწყო და დაკაბადონდა „სახალხო გაზეთის“ კომპიუტერულ ცენტრში.

შინაარსი
Содержание
Sommaire
Inhalt

ავთანდილ დემეტრაშვილი, ალექსი პაპუაშვილი. შესავალი
სტატია----- 9
საქართველოს კონსტიტუცია----- 15

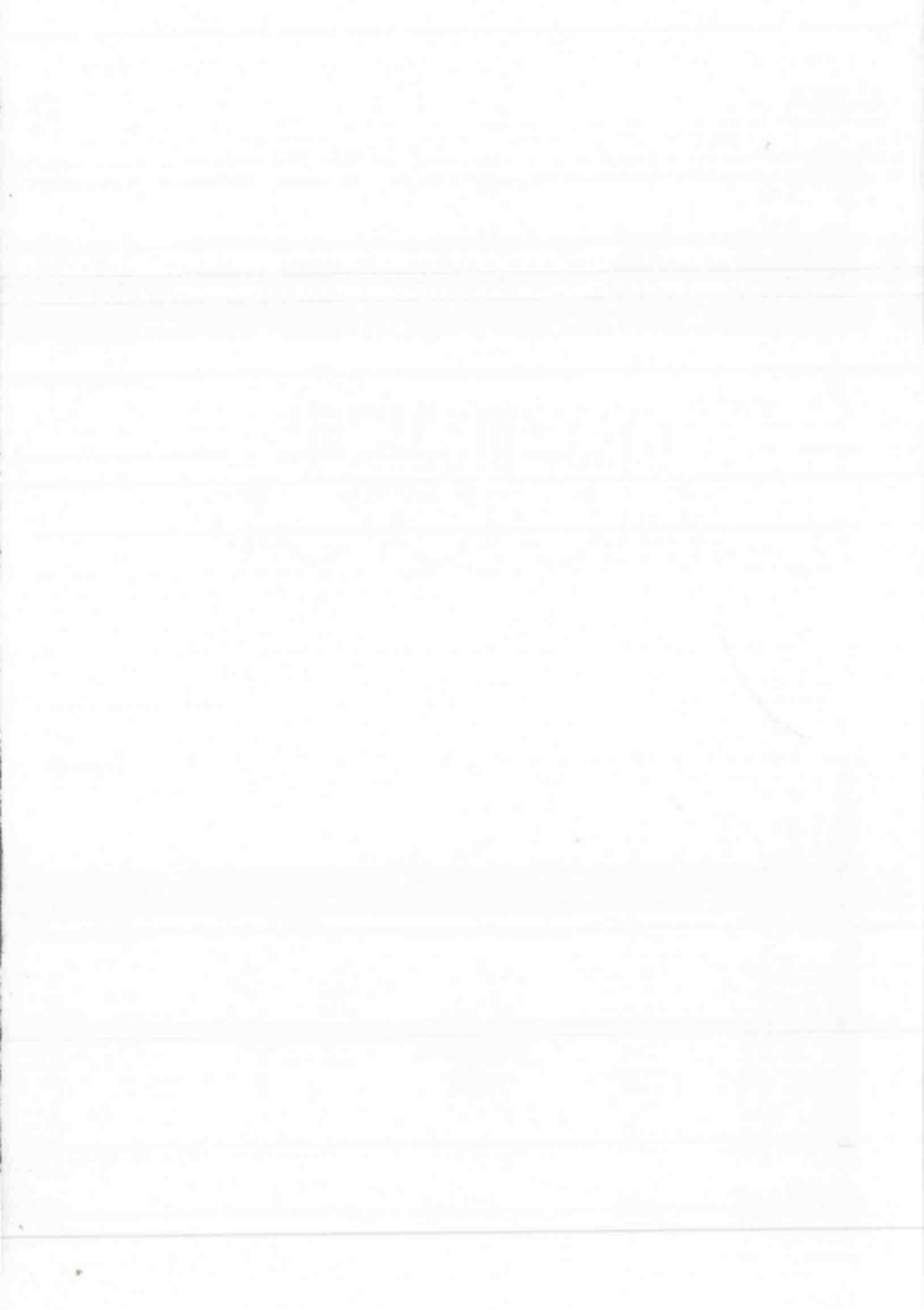
Автандил Деметрашвили, Алекси Папуашвили.
Вступительная статья ----- 71
Конституция Грузии ----- 79

Introduction by Avtandil Demetrashvili and
Alex Papuashvili ----- 131
The Constitution of Georgia ----- 139

Awthandil Demetraschwili, Alex Papuaschwili. Vorwort - 179
Die Verfassung Georgiens ----- 187

საქართველოს
კონსტიტუციის შესახებ

თბილისი
1996

შესავალი სტატია

მეოცე საუკუნის 80-იანი წლების დამლევით და 90-იანი წლების პირველი ნახევარი განსაკუთრებული პერიოდი იქნება საქართველოს კონსტიტუციურ განვითარებაში. დროის ამ მოკლე მონაკვეთში თითქმის ყველა პოლიტიკურმა ძალამ შეიგნო საზოგადოებრივ (მათ შორის, კონსტიტუციურ) რეფორმათა აუცილებლობა და მათ განხორციელებას შეუწყო ხელი.

კონსტიტუციურ გარდაქმნათა დასაწყისად 1989-1990 წლები შეიძლება ჩაითვალოს, რადგან სწორედ ამ დროს განხორციელდა საქართველოს 1978 წლის კონსტიტუციის მთელი რიგი ძირითადი დებულებების გადასინჯვა. იმ წლებისათვის ეს იყო თამამი, მაგრამ მაინც კოსმეტიკური ხასიათის ცვლილებები და შეღამაზებები, ვინაიდან ურყევი დარჩა როგორც პოლიტიკური სისტემა, ასევე არსებითად სოციალისტური სახელმწიფო მექანიზმი. დრო უფრო რადიკალური ზომების განხორციელებას მოითხოვდა.

სამხედრო საბჭომ 1992 წლის დასაწყისში აღადგინა საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია. ამ აღდგენას შესაძლოა დიდი და პოზიტიური შედეგები მოჰყოლოდა თუ არა რამდენიმე გარემოება. ჯერ ერთი, აღდგენა განხორციელდა წესით, რომელიც ძალზე პირობითად თუ შეიძლება ჩაითვალოს ლეგიტიმურად. და მეორე, აღდგენას არ მოჰყოლია შესაბამისი საკანონმდებლო და სხვა აუცილებელი რეფორმები, რის გამოც შეიქმნა ერთი შეხედვით უცნაური სიტუაცია: ფორმალურად აღდგენილი კონსტიტუცია არ მუშაობდა, საზოგადოება კი უკვე არარსებული საბჭოთა საქართველოსა და საბჭოთა კავშირის კანონმდებლობის მიხედვით ცხოვრობდა.

კონსტიტუციური წესრიგის დამყარების გზაზე მნიშვნელოვან

მოვლენად უნდა ჩაითვალოს 1992 წლის 6 ნოემბრის კანონი „სახელმწიფო ხელისუფლების შესახებ.“ ამ კანონმა, რომელსაც თამაძაძე „მცირე კონსტიტუცია“ შეიძლება ვუწოდოთ, ახლებურად მოაგვარა საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანიზაციისა და საქმიანობის საკითხები, გააძლიერა ხელისუფლების ორგანიზაციაში სახალხო სუვერენიტეტისა და ხელისუფლების დანაწილების პრინციპების გავლენა და მაინც, ეს იყო ხანმოკლე მოქმედების, არასრულფასოვანი დამფუძნებელი აქტი, ვინაიდან იგი არ ეხებოდა საზოგადოებრივი ცხოვრების ისეთ მნიშვნელოვან ასპექტებს როგორცაა ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, სასამართლო ხელისუფლება, ტერიტორიული მოწყობა, ადგილობრივი თვითმმართველობა, პოლიტიკური სისტემა და სხვა.

1993 წლის თებერვალ-მარტში საქართველოს პარლამენტმა შექმნა სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისია ე. შევარდნაძის თავმჯდომარეობით და მას საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ახალი რედაქციის მომზადება დაავალა. კომისიის შემადგენლობაში შევიდა ყველა საპარლამენტო ფრაქციის წარმომადგენელი (სრული შემადგენლობის ნახევარზე მეტი), იურისტების, პოლიტოლოგებისა და ეკონომისტების საკმაოდ დიდი ჯგუფი, რესპუბლიკაში ცნობილი ადამიანები. თავდაპირველად კომისიის სპეციალიზირებულ სამუშაო ჯგუფებში მუშაობა ინტენსიურად მიმდინარეობდა და უკვე მაისში სარედაქციო ჯგუფში კონსტიტუციის ცალკეული კონცეპტუალური დებულებების განხილვა დაიწყო. მომდევნო მოვლენებმა (კონფლიქტმა აფხაზეთში, სამოქალაქო ომმა, კრიმინოგენური სიტუაციის გამწვავებამ) შეაფერხა კომისიის კოლექტიური მუშაობის ტემპები. თუმცა, საკონსტიტუციო კომისიის სამდივნოში, პოლიტიკურ და პროფესიულ ორგანიზაციებში, საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და უცხოელ ექსპერტებთან მუშაობა არ შეწყვეტილა.

1995 წლის დასაწყისში საკონსტიტუციო კომისიაში, გარდა მისი საკუთარი პროექტისა, უკვე 12 პროექტი იყო, რომლებიც წარმოადგინეს: პოლიტიკურმა ორგანიზაციამ „ხმა ერისა“, საქ-

ართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის პარტიამ, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საერთაშორისო სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა ფაკულტეტის ახალგაზრდა კონსტიტუციონალისტთა ჯგუფმა, საქართველოს რესპუბლიკურმა პარტიამ, მშრომელთა ინტერესების დაცვის საზოგადოებამ, საქართველოს სახალხო პარტიამ, საქართველოს სახალხო ფრონტის ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ, საქართველოს კომერციულმა ბანკმა „აისი“, საქართველოს კომუნისტურმა პარტიამ, ღვთისშვილთა კავშირმა, ალექსანდრე შუშანაშვილმა (საინიციატივო პროექტი), საქართველოს მოქალაქეთა კავშირმა.

ყველა შემოსული პროექტი მეტ-ნაკლებად დეტალურად იქნა შესწავლილი კომისიის სხვადასხვა დონეზე, იყო შეჯერებული ვარიანტის შემუშავების მცდელობაც .

1995 წლის მაისში საკონსტიტუციო კომისიის პლენარულ სხდომებზე საბოლოო განხილვები დაიწყო. განხილვას საფუძვლად დაედო ედუარდ შევარდნაძის მიერ წარმოდგენილი პროექტი. 2 ივლისს კომისიამ მიიღო პროექტი და იგი დასამტკიცებლად საქართველოს პარლამენტს გადასცა.

პარლამენტში, ისევე როგორც საკონსტიტუციო კომისიაში, კონსტრუქციულად და შეთანხმებულად განიხილებოდა პროექტის ის ნაწილი, რომელიც ადამიანის უფლება-თავისუფლებებს ეხებოდა, მაგრამ კამათი მწვავე და ზოგჯერ კონფრონტაციულიც კი იყო, როდესაც საკითხი ეხებოდა ხელისუფლების ჰორიზონტალურ (მართვა-გამგეობის ფორმა) და ვერტიკალურ (სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობის ფორმა) დანაწილებას. ეს არც უნდა იყოს გასაკვირი, ვინაიდან დებატები ცალკეული ბუნების თუ პუნქტების გარშემო არსებითად მსოფლმხედველობრივი იყო, ეხებოდა დემოკრატიისა და სამართლიანობის, სახელმწიფოს პოლიტიკური ფილოსოფიისა და კონსტიტუციის სოციალური დანიშნულების უზენაეს ფასეულობებს.

გარკვეული ძალების აქტიური წინააღმდეგობის მიუხედავად 1995 წლის 24 აგვისტოს პარლამენტმა მიიღო საქართველოს ახალი კონსტიტუცია. უმრავლესობამ გამოავლინა სურვილი და

უნარი გადაწყვიტოს ხელისუფლებისა და პიროვნების ფუნდამენტური პრობლემები არა ძალადობის გამოყენებით, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ კონსტიტუციური კანონიერების საფუძველზე.

* * *

საქართველოს კონსტიტუციის ტექსტი მკითხველის წინაშეა და ალბათ მისი შინაარსის დეტალური განხილვა-ანალიზი აუცილებლობას არ წარმოადგენს. ამასთან, მისი ორიგინალური სახის ჩვენებისა და ძირითადი ნიშან-თვისებების გაშუქებისათვის რამდენიმე საკვანძო საკითხზე გავამახვილებთ ყურადღებას.

საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუცია პრეამბულისა და 9 თავში გაერთიანებული 109 მუხლისაგან შედგება. ამ ნაწარმოების სტრუქტურის განსაზღვრისას დამფუძნებლები მსოფლიო კონსტიტუციონალიზმის თეორიასა და პრაქტიკას ეყრდნობოდნენ, ითვალისწინებდნენ საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის სტრუქტურას (ფინანსებისა და კონტროლის, სახელმწიფოს თავდაცვის ცალკე თავების არსებობა), ხელმძღვანელობდნენ საქართველოს დღევანდელი სინამდვილით (ამიტომ კონსტიტუციაში არაა მოგვარებული ტერიტორიული მოწყობისა ან ადგიორბრივი თვითმმართველობის საკითხები).

რაც შეეხება კონსტიტუციის სიუჟეტის ძირითად მიმართულებას კონსტიტუციური პროცესის ყველა მონაწილე ერთსულოვანი იყო - კონსტიტუციის თითოეული მუხლი საბოლოო ჯამში სახალხო სუვერენიტეტისა და ადამიანის უფლებათა პრიორიტეტის განმტკიცებას უნდა ემსახურებოდეს.

„საქართველოში სახელმწიფო ხელისუფლების წყაროა ხალხი“ - ნათქვამია კონსტიტუციის მე-5 მუხლში და სხვა მუხლებთან შედარების შემდეგ ნათელი ხდება, რომ ეს დეკლარაციული ნორმა არ არის, ვინაიდან კონსტიტუციაში გათვალისწინებულია სახელმწიფოს შებოჭვა სამართლით, ყველა სახელმწიფო ორგანოს არჩევითობა, რეფერენდუმი, ხალხის პირდაპირი საკანონმდებლო ინიციატივა და მრავალი სხვა, რამაც რეალური უნდა

გახადოს ეს თითქოსდა ზოგადი ხასიათის სამართლებრივი ნორმა.

მოჩვენებითი სიძარტივის გამო თავიდან იოლი გვეჩვენებოდა იმ ნაწილის მოძნადება, რომელიც ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს ეხება. ბოლოს თითქმის უცვლელად ავიღეთ საყოველთაოდ აღიარებული უფლებებისა და თავისუფლებების ნუსხა და სახელმწიფო ხელისუფლებასა და პიროვნების ინტერესებს შორის დღეისათვის ოპტიმალური თანაფარდობის დადგენის მიზნით მასში გარკვეული კორექტივები შევიტანეთ. ამავე დროს, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო უფლებებისა და თავისუფლებების სამართლებრივ, ორგანიზაციულ და ინსტიტუციურ გარანტიათა შექმნას. ასე გაჩნდა კონსტიტუციაში ჩვენთვის ახალი ინსტიტუტები - საქართველოს სახალხო დამცველი (ჩვენეული ომბუდსმენი) და საკონსტიტუციო სასამართლო, განმტკიცდა სასამართლო ხელისუფლება, იცვლება პროკურატურის როლი და ა. შ.

სახელმწიფო მექანიზმის ორგანიზაციისა და საქმიანობის ძირითად პრინციპად კონსტიტუციაში ხელისუფლების დანაწილებაა გამოცხადებული. სახელმწიფოს ცენტრალურ ორგანოთა სისტემა ძალიან წააგავს მართვა-გამგეობის იმ ფორმას, რომელიც ამერიკის შეერთებულ შტატებში ფუნქციონირებს და რომელსაც ლიტერატურაში „საპრეზიდენტო რესპუბლიკას“ უწოდებენ. საქართველოს კონსტიტუციით დადგენილია საქართველოს პრეზიდენტის საყოველთაო სახალხო არჩევნები, მთავრობა როგორც კონსტიტუციური უფლება-მოსილებების მქონე ორგანო და პრემიერ-მინისტრი არ არსებობს, პრეზიდენტი უშუალოდ და პირდაპირ ხელმძღვანელობს აღმასრულებელ ხელისუფლებას; მას მნიშვნელოვანი დისკრეციული უფლებამოსილებები გააჩნია, ამასთან არ შეუძლია პარლამენტის დათხოვნა. პარლამენტი კონსტიტუციის მიხედვით სუვერენულად ახორციელებს საკანონმდებლო ფუნქციებს და აკონტროლებს აღმასრულებელ ორგანოებს, მაგრამ კონტროლის ფორმებს შორის უნდობლობის ვოტუმი გათვალისწინებული არ არის. ჩამოთვლილი და ზოგიერთი სხვა ნიშნით საქართველოს კონსტიტუცია ამერიკულს ემსგავსება, მაგრამ არის ისეთი ნიშან-

თვისებები, რომლებიც თითქმის განუქორებელს ხდის ამ იურიდიულ ნაწარმოებს. საქართველოს პრეზიდენტი ერთდროულად სახელმწიფოს მეთაურიცაა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურიც; არ არის ვიცე-პრეზიდენტის პოსტი, მაგრამ მთავრობის შემადგენლობაშია სახელმწიფო მინისტრი, რომელიც ხელმძღვანელობს კანცელარიას და პრეზიდენტის რწმუნებით ასრულებს მის ცალკეულ დავალებებს.

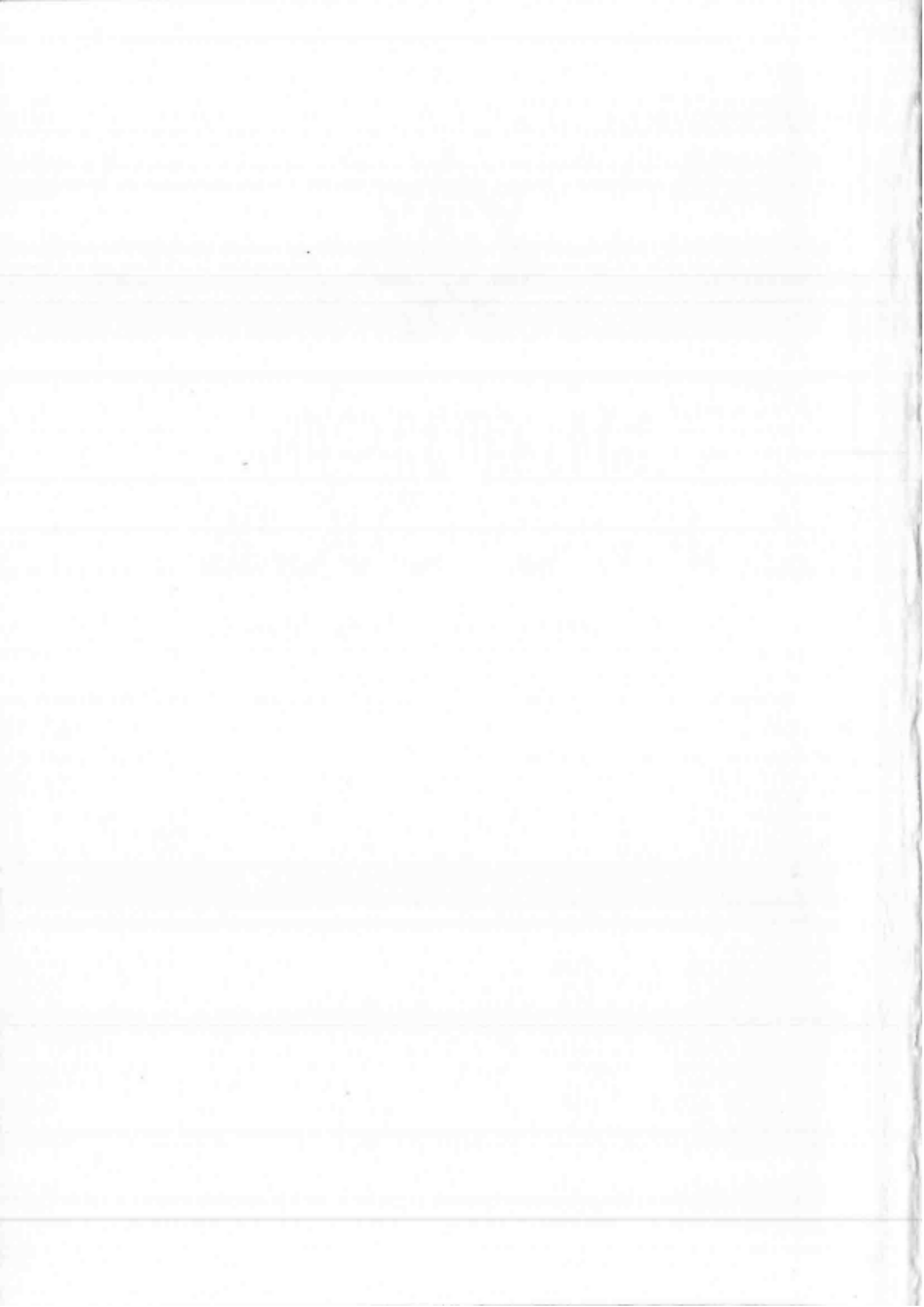
ასეთია საქართველოს შექვეყნების კონსტიტუციის მიღების მოკლე ისტორია და შინაარსის ფრაგმენტული ანოტაცია. მისი მიღება მნიშვნელოვანი მოვლენაა საქართველოს უახლეს ისტორიაში, მან დაადასტურა საზოგადოებაში სამოქალაქო თანხმობის გარკვეული დონე, გააფართოვა საქართველოს კავშირები სხვა სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. არ შეიძლება ამასთან დაკავშირებით არ აღინიშნოს ევროსაბჭოს კომისიის „დემოკრატია სამართლის მეშვეობით“ (ე. წ. ვენეციის კომისია), ჩიკაგოს სამართლის სკოლის, ჯორჯ სოროსის ფონდის, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის ექსპერტთა აქტიური და ნაყოფიერი მონაწილეობა კონსტიტუციის პროექტის შემუშავება-ექსპერტიზაში.

წინამდებარე კონსტიტუცია არ არის სრულყოფილი, და მით უმეტეს, იდეალური პოლიტიკურ-იურიდიული ნაწარმოები, ვინაიდან ასეთი კონსტიტუციის შექმნას არც საქართველოს დღევანდელი განვითარების დონე და არც მის გარშემო არსებული ვითარება ხელს არ უწყობდნენ. ეს ასეა, მაგრამ, მთავარია რომ იგი დამოუკიდებლად იქნა მიღებული, რომ იგი ასახავს რეალურ მდგომარეობას და საქართველოს ცივილიზებული განვითარებისათვის მყარ სამართლებრივ საფუძველს ქმნის.

საქართველოს ქრონოლოგია

ბიბლიოთეკის 1995 წლის 24 აგვისტოს

საქართველოს მოქალაქენი,

რომელთა ურყევი ნებაა დაამკვიდრონ დემოკრატიული საზოგადოებრივი წესწყობილება, ეკონომიკური თავისუფლება, სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფო,

უზრუნველყონ ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი,

განამტკიცონ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და სხვა ხალხებთან მშვიდობიანი ურთიერთობა,

ყვრდნობიან რა ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრიობის ტრადიციებსა და საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებს,

საქვეყნოდ აცხადებენ ამ კონსტიტუციას.

თავი პირველი

ზოგადი დებულებები

მუხლი 1

1. საქართველო არის დამოუკიდებელი, ერთიანი და განუყოფელი სახელმწიფო, რაც დადასტურებულია 1991 წლის 31 მარტს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე, მათ შორის აფხაზეთის ასსრ-ში და ყოფილ სამხრეთთსეთის ავტონომიურ ოლქში ჩატარებული რეფერენდუმით და 1991 წლის 9 აპრილის საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტით.

2. საქართველოს სახელმწიფოს პოლიტიკური წყობილების ფორმა არის დემოკრატიული რესპუბლიკა.

3. საქართველოს სახელმწიფოს სახელწოდებაა „საქართველო“.

მუხლი 2

1. საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორია განსაზღვრულია 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით. საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და სახელმწიფო საზღვრების ხელშეუხებლობა დადასტურებულია საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონებით, აღიარებულია სახელმწიფოთა მსოფლიო თანამეგობრობისა და საქრთაშორისო ორგანიზაციების მიერ.

2. საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორიის გასხვისება აკრძალულია. სახელმწიფო საზღვრების შეცვლა შეიძლება მხოლოდ მეზობელ სახელმწიფოსთან დადებული ორმხრივი შეთანხმებით.

3. საქართველოს ტერიტორიული სახელმწიფოებრივი მოწყობა განისაზღვრება კონსტიტუციური კანონით უფლებამოსილებათა გამიჯვნის პრინციპის საფუძველზე ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ.

4. საქართველოს მოქალაქეები ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეებს აწესრიგებენ თვითმმართველობის მეშვეობით სახელმწიფოს სუვერენიტეტის შეულახავად. ადგილობრივი თვითმმართველობას ორგანოების შექმნის წესი, უფლებამოსილება და სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობა განისაზღვრება ორგანული კანონით.

მუხლი 3

1. მხოლოდ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიეკუთვნება:

ა) კანონმდებლობა საქართველოს მოქალაქეობის, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა, ემიგრაციისა და იმიგრაციის, ქვეყანაში შემოსვლისა და გასვლის, საქართველოში სხვა სახელმწიფოების

მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე ბრითა დროებით ან მუდმივად ყოფნის შესახებ;

ბ) სახელმწიფო საზღვრების სტატუსი, რეჟიმი და დაცვა; ტერიტორიული წყლების, საჰაერო სივრცის, კონტინენტური შელოფისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სტატუსი, მათი დაცვა;

გ) სახელმწიფოს თავდაცვა და უშიშროება, სამხედრო ძალები, სამხედრო მრეწველობა და იარაღით ვაჭრობა;

დ) ომისა და ზავის საკითხები; საგანგებო და საომარ მდგომარეობათა სამართლებრივი რეჟიმის დადგენა და შემოღება;

ე) საგარეო პოლიტიკა და საერთაშორისო ურთიერთობანი;

ვ) საგარეო ვაჭრობა, საბაჟო და სატარიფო რეჟიმები;

ზ) სახელმწიფო თინანსები და სახელმწიფო სესხი; ფულის მოჭრა; საბანკო, საკრედიტო, სადაზღვევო და საგადასახადო კანონმდებლობა;

თ) სტანდარტები და ეტალონები; გეოდეზია და კარტოგრაფია; ზუსტი დროის დადგენა; სახელმწიფო სტატისტიკა;

ი) ერთიანი ენერგეტიკული სისტემა და რეჟიმი; კავშირგაბმულობა; საგაჭრო ფლოტი; გემთა აღმები; საერთო-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ნავსადგურები, აერობორტები და აეროდრომები; საჰაერო სივრცის, ტრანზიტისა და საჰაერო ტრანსპორტის კონტროლი, საჰაერო ტრანსპორტის რეგისტრაცია; მეტეოროლოგიური სამსახური; გარემოს მდგომარეობაზე დაკვირვების სისტემა;

კ) სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის რკინიგზა და საავტომობილო გზები;

ლ) თევზჭერა ოკეანესა და ღია ზღვაში;

მ) სასაზღვრო-სანიტარიული კორდონი;

ნ) თვარმაცვეტული ბრეპარატების კანონმდებლობა;

ო) საშუალო და უმაღლესი სასწავლებლების ატესტაცია და აკრედიტაცია; კანონმდებლობა აკადემიური, სამეცნიერო, პროფესიული წოდებებისა და ხარისხების შესახებ;

- ბ) ინტელექტუალური საკუთრების კანონმდებლობა;
 - ჟ) სავაჭრო, სისხლის სამართლის, სამოქალაქო სამართლის, ადმინისტრაციული და შრომის სამართლის, სასჯელის აღსრულებისა და საპროცესო კანონმდებლობა;
 - რ) კრიმინალური პოლიცია და გამოძიება;
 - ს) მიწის, წიაღისეულისა და ბუნებრივი რესურსების კანონმდებლობა.
2. ერთობლივ გამგებლობას მიკუთვნებული საკითხები ცალკე განისაზღვრება.

მუხლი 4

1. საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე შესაბამისი პირობების შექმნისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ფორმირების შექმნის საქართველოს პარლამენტის შემაჯგუფლობაში იქნება ორი პალატა: რესპუბლიკის საბჭო და სენატი.

2. რესპუბლიკის საბჭო შედგება პროპორციული წესით არჩეული წევრებისაგან.

3. სენატი შედგება აფხაზეთში, აჭარაში და საქართველოს სხვა ტერიტორიულ ერთეულებში არჩეული წევრებისა და საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დანიშნული 5 წევრისაგან.

4. პალატების შემაჯგუფლობას, უფლებამოსილებასა და არჩევის წესს განსაზღვრავს ორგანული კანონი.

მუხლი 5

1. საქართველოში სახელმწიფო ხელისუფლების წყაროა ხალხი. სახელმწიფო ხელისუფლება ხორციელდება კონსტიტუციით დადგენილ ფარგლებში.

2. ხალხი თავის ძალაუფლებას ახორციელებს რეპერენდუმის, უშუალო დემოკრატიის სხვა ფორმებისა და თავისი წარმომადგენლების მეშვეობით.

3. არავის არა აქვს უფლება მიითვისოს ან უკანონოდ მოიპოვოს ხელისუფლება.

4. სახელმწიფო ხელისუფლება ხორციელდება ხელისუფლების დანაწილების პრინციპზე დაყრდნობით.

მუხლი 6

1. საქართველოს კონსტიტუცია სახელმწიფოს უზენაესი კანონია. ყველა სხვა სამართლებრივი აქტი უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციას.

2. საქართველოს კანონმდებლობა შეესაბამება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, აქვს უპრატესო იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ.

მუხლი 7

სახელმწიფო ცნობს და იცავს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს, როგორც წარუგაღ და უზენაეს ადამიანურ ღირებულებებს. ხელისუფლების განხორციელებისას ხალხი და სახელმწიფო შეზღუდული არიან ამ უფლებებითა და თავისუფლებებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლით.

მუხლი 8

საქართველოს სახელმწიფო ენა არის ქართული, ხოლო აფხაზეთში - ავრეთვე აფხაზური.

მუხლი 9

სახელმწიფო აღიარებს ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში, ამასთან ერთად

აცხადებს რწმენისა და აღმსარებლობის სრულ თავისუფლებას, ეკლესიის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსაგან.

მუხლი 10

საქართველოს დედაქალაქი არის თბილისი.

მუხლი 11

საქართველოს სახელმწიფო სიმბოლოები დადგენილია ორგანული კანონით.

თავი მეორე

საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი

მუხლი 12

1. საქართველოს მოქალაქეობა მოიპოვება დაბადებით და ნატურალიზაციით.
2. საქართველოს მოქალაქე იმავდროულად არ შეიძლება იყოს სხვა სახელმწიფოს მოქალაქე.
3. საქართველოს მოქალაქეობის მოპოვებისა და დაკარგვის წესი განისაზღვრება ორგანული კანონით.

მუხლი 13

1. საქართველო მუარველობს თავის მოქალაქეს განურჩევლად მისი ადგილსამყოფელისა.
2. მოქალაქეობის ჩამორთმევა დაუშვებელია.
3. საქართველოდან საქართველოს მოქალაქის გაძევება დაუშვებელია.

ლია.

4. საქართველოს მოქალაქის უცხო სახელმწიფოსათვის გადაცემა დაუშვებელია, გარდა საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. გადაწყვეტილება მოქალაქის გადაცემის შესახებ შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში.

მუხლი 14

ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა.

მუხლი 15

1. სოცოცხლე ადამიანის ხელშეუვალი უფლებაა და მას იცავს კანონი.
2. სასჯელის განსაკუთრებული ღონისძიება - სიკვდილით დასჯა, მის სრულ გაუქმებამდე, შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს ორგანული კანონით სოცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის. ამ სასჯელის შეუარღების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს.

მუხლი 16

ყველას აქვს საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება.

მუხლი 17

1. ადამიანის პატივი და ღირსება ხელშეუვალია.
2. დაუშვებელია ადამიანის წამება, არაჰუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობა და სასჯელის გამოყენება.

მუხლი 18

1. ადამიანის თავისუფლება ხელშეუვალია.
2. თავისუფლების აღკვეთა ან პირადი თავისუფლების სხვაგვარი შეზღუდვა დაუშვებელია სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე.
3. ადამიანის დაკავება დასაშვებია კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში საგანგებოდ უფლებამოსილი პირის მიერ. დაკავებული თუ სხვაგვარად თავისუფლება შეზღუდული პირი უნდა წარედგინოს სასამართლოს განსჯადობის მიხედვით არა უგვიანეს 48 საათისა. თუ მომდევნო 24 საათის განმავლობაში სასამართლო არ მიიღებს გადაწყვეტილებას დაბატონების ან თავისუფლების სხვაგვარი შეზღუდვის შესახებ, პირი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.
4. დაუშვებელია დაკავებული თუ სხვაგვარად თავისუფლება შეზღუდული პირის ფიზიკური ან ფსიქიკური იძულება.
5. დაკავებულ ან დაბატონებულ პირს დაკავების ან დაბატონებისთანავე უნდა განემარტოს მისი უფლებები და თავისუფლების შეზღუდვის საფუძველი. მას დაკავების ან დაბატონებისთანავე შეუძლია მოითხოვოს დამცველის დახმარება, რაც უნდა დაკმაყოფილდეს.
6. დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილის დაკავების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 72 საათს, ხოლო ბრალდებულის წინასწარი ბატონობა - 9 თვეს.
7. ამ მუხლის მოთხოვნათა დარღვევა ისჯება კანონით. უკანონოდ დაკავებულ ან დაბატონებულ პირს აქვს კომპენსაციის მიღების უფლება.

მუხლი 19

1. ყოველ ადამიანს აქვს სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობისა და რწმენის თავისუფლება.
2. დაუშვებელია ადამიანის დევნა სიტყვის, აზრის, აღმსარებლობის

ან რწმენის გამო, აგრეთვე მისი იძულება გამოთქვას თავისი შეხედ-
ულება მათ შესახებ.

3. დაუშვებელია ამ მუხლში ჩამოთვლილ თავისუფლებათა შეზღუდ-
ვა, თუ მათი გამოვლინება არ ლახავს სხვათა უფლებებს.

მუხლი 20

1. ყოველი ადამიანის ბრადი ცხოვრება, ბრადი საქმიანობის ადგი-
ლი, ბრადი ჩანაწერი, მიმოწერა, საუბარი სატელეფონო და სხვა სახის
ტექნიკური საშუალებით, აგრეთვე ტექნიკური საშუალებებით მიღებუ-
ლი შეტყობინებანი ხელშეუხებელია. აღნიშნული უფლებების შეზღუდვა
დაიშვება სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან მის გარეშეც, კანონით
გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობისას.

2. არავის არა აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ბინაში და სხვა
ძეგლობებაში ძეგლობელ ბრთა ნების საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე
ჩაატაროს ჩხრეკა, თუ არ არის სასამართლოს გადაწყვეტილება ან
კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობა.

მუხლი 21

1. საკუთრება და შემკვიდრობის უფლება აღიარებული და უზრუნ-
ველყოფილია. დაუშვებელია საკუთრების, მისი შექმნის, გასხვისების
ან შემკვიდრობით მიღების საყოველთაო უფლების გაუქმება.

2. აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის დასაშვებია ბრ-
ველ ბუნქტში აღნიშნულ უფლებათა შეზღუდვა კანონით განსაზღვრულ
შემთხვევებში და დადგენილი წესით.

3. აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის საკუთრების
ჩამორთმევა დასაშვებია კანონით ბრდაბრ დადგენილ შემთხვევებში,
სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან ორგანული კანონით დადგენილი
გადაუდებელი აუცილებლობისას და მხოლოდ სათანადო ანაზღაურე-
ბით.

მუხლი 22

1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება საქართველოში, აქვს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე თავისუფალი მიმოსვლისა და საცხოვრებელი ადგილის თავისუფალი არჩევის უფლება.

2. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება საქართველოში, შეუძლია თავისუფლად გადადეს საქართველოდან. საქართველოს მოქალაქეს შეუძლია თავისუფლად შემოვიდეს საქართველოში.

3. ამ უფლებათა შეზღუდვა შეიძლება მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიული საზოგადოების არსებობისათვის აუცილებელი სახელმწიფო უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, ჯანმრთელობის დაცვის, დანაშაულის თავიდან აცილების ან მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნით.

მუხლი 23

1. ინტელექტუალური შემოქმედების თავისუფლება უზრუნველყოფილია. ინტელექტუალური საკუთრების უფლება ხელშეუვალია.

2. შემოქმედებით პროცესში ჩარევა, შემოქმედებითი საქმიანობის სფეროში ცენზურა დაუშვებელია.

3. შემოქმედებითი ნაწარმოების დაყადლება და გაფრცელების აკრძალვა დაუშვებელია, თუ მისი გაფრცელება არ ლახავს სხვა ადამიანის კანონიერ უფლებებს.

მუხლი 24

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გააფრცელოს ინფორმაცია, გამოთქვას და გააფრცელოს თავისი აზრი ზებირად, წერილობით ან სხვაგვარი საშუალებით.

2. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები თავისუფალია. ცენზურა დაუშვებელია.

3. სახელმწიფოს ან ცალკეულ პირებს არა აქვთ მასობრივი ინფორმაციის ან მისი გაფრცელების საშუალებათა მონობოლიზაციის უფლება.

4. ამ მუხლის ბრველ და მეორე პუნქტებში ჩამოთვლილ უფლებათა განხორციელება შესაძლებელია კანონით შეზღუდოს ისეთი პირობებით, რომლებიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო უშიშროების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, სხვათა უფლებებისა და ღირსების დასაცავად, კონფიდენციალურად აღიარებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მოუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 25

1. ყველას, გარდა იმ პირებისა, რომლებიც არიან სამხედრო ძალების, პოლიციისა და უშიშროების სამსახურის შემადგენლობაში, უფლება აქვს წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბოს საჯაროდ და უიარაღოდ როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ.

2. კანონით შეიძლება დაწესდეს ხელისუფლების წინასწარი გაფრთხილების აუცილებლობა, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამოძრაო ადგილას იმართება.

3. ხელისუფლებას შეუძლია შეკრების ან მანიფესტაციის შეწყვეტა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი მიიღო.

მუხლი 26

1. ყველას აქვს საზოგადოებრივი გაერთიანებების, მათ შორის პროფესიული კავშირების შექმნისა და მათში გაერთიანების უფლება.

2. საქართველოს მოქალაქეებს უფლება აქვთ ორგანული კანონის

შესაბამისად შექმნან პოლიტიკური პარტია, სხვა პოლიტიკური გაერთიანება და მონაწილეობა მიიღონ მის საქმიანობაში.

3. დაუშვებელია ისეთი საზოგადოებრივი და პოლიტიკური გაერთიანების შექმნა და საქმიანობა, რომლის მიზანია საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობა ან ძალადობით შეცვლა, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფა, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევა, ან რომელიც ეწევა ომის ან ძალადობის პროპაგანდას, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს.

4. დაუშვებელია საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ გაერთიანებათა მიერ შეიარაღებული ფორმირებების შექმნა.

5. ბრძოლა, რომელიც ჩაიწესება სამხედრო ძალების, სახელმწიფო უშიშროების ან შინაგან საქმეთა ორგანოების პირად შემადგენლობაში, გამწესდება მოსამართლედ ან პროკურორად, წყვეტს პოლიტიკური გაერთიანების წევრობას.

6. საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ გაერთიანებათა საქმიანობის შეჩერება ან მათი აკრძალვა შეიძლება მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით, ორგანული კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით.

მუხლი 27

სახელმწიფო უფლებამოსილია დააწესოს უცხო ქვეყნის მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა პოლიტიკური საქმიანობის შეზღუდვა.

მუხლი 28

1. საქართველოს ყოველ მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან აქვს რეზერენდუმში, სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოების არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. უზრუნველყოფილია ამომრჩეველთა ნების თავისუფალი გამოვლინება.

2. აღჩვენებსა და რევერენდუმში მონაწილეობის უფლება არა აქვს მოქალაქეს, რომელიც სასამართლომ ქმედუენაროდ ცნო ან სასამართლოს განაჩენით იმყოფება სასჯელის აღსრულების დაწესებულებაში.

მუხლი 29

1. საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს დაიკავოს ნებისმიერი სახელმწიფო თანამდებობა, თუ იგი აკმაყოფილებს კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს.

2. სახელმწიფო სამსახურის პირობები განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 30

1. შრომა თავისუფალია.

2. სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას. ავრძალოულია მონობალოური საქმიანობა, გარდა კანონით დაშვებული შემთხვევებისა. მომხმარებელთა უფლებები დაცულია კანონით.

3. შრომითი ურთიერთობის მომწესრიგებელ საერთაშორისო შეთანხმებათა საფუძველზე სახელმწიფო იცავს საქართველოს მოქალაქეთა შრომით უფლებებს საზღვარგარეთ.

4. შრომითი უფლებების დაცვა, შრომის სამართლიანი ანაზღაურება და უსაფრთხო, ჯანსაღი პირობები, არასრულწლოვანისა და ქალის შრომის პირობები განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 31

სახელმწიფო ზრუნავს ქვეყნის მთელი ტერიტორიის თანაბარი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის. მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური პროგრესს უზრუნველსაყოფად კანონი ადგენს შეღავათებს.

მუხლი 32

სახელმწიფო ხელს უწყობს უმუშევრად დარჩენილ საქართველოს მოქალაქეს დასაქმებაში. საარსებო მინიმუმით უზრუნველყოფის პირობები და უმუშევრის სტატუსი განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 33

გაფიცვის უფლება აღიარებულია. ამ უფლების განხორციელების წესი განისაზღვრება კანონით. კანონი აღგენს აგრეთვე სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი სამსახურების საქმიანობის გარანტიებს.

მუხლი 34

1. სახელმწიფო ხელს უწყობს კულტურის განვითარებას, კულტურულ ცხოვრებაში მოქალაქეთა შეუზღუდავ მონაწილეობას, კულტურული თვითმყოფლობის გამოვლინებასა და გამდიდრებას, ეროვნულ და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებათა აღიარებას და საერთაშორისო კულტურულ ურთიერთობათა გაღრმავებას.

2. საქართველოს ყოველი მოქალაქე ვალდებულია ზრუნავდეს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-შენარჩუნებაზე. კულტურულ მემკვიდრეობას სახელმწიფო იცავს კანონით.

მუხლი 35

1. ყველას აქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება.

2. სახელმწიფო უზრუნველყოფს საგანმანათლებლო პროგრამების შესაბამისობას საერთაშორისო წესებთან და სტანდარტებთან.

3. სკოლაშივე აღზრდას უზრუნველყოფს სახელმწიფო. დაწყებითი განათლება საფალდებულია. სახელმწიფო თავის ხარჯზე უზრუნველყოფს საბაზო განათლებას. მოქალაქეებს უფლება აქვთ კანონით

დადგენილი წესით და განსაზღვრულ ფარგლებში სახელმწიფო სასწავლებლებში უფასოდ მიიღონ საშუალო, პროფესიული და უმაღლესი განათლება.

4. სახელმწიფო მხარს უჭერს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს კანონით დადგენილი წესით.

მუხლი 36

1. ქორწინება ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას.

2. სახელმწიფო ხელს უწყობს ოჯახის კეთილდღეობას.

3. დედათა და ბავშვთა უფლებები დაცულია კანონით.

მუხლი 37

1. ყველას აქვს უფლება ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაზღვევით, როგორც ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარების საშუალებით. კანონით დადგენილი წესით განსაზღვრულ პირობებში უზრუნველყოფილია უფასო სამედიცინო დახმარება.

2. სახელმწიფო აკონტროლებს ჯანმრთელობის დაცვის ყველა დაწესებულებას, სამკურნალო საშუალებათა წარმოებას და ამ საშუალებებით ვაჭრობას.

3. ყველას აქვს უფლება ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული გარემოთი. ყველა ვალდებულია გაუფრთხილდეს ბუნებრივ და კულტურულ გარემოს.

4. ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველსაყოფად, საზოგადოების ეკოლოგიური და ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად, ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით სახელმწიფო უზრუნველყოფს გარემოს დაცვას და რაციონალურ ბუნებათსარგებლობას.

5. ადამიანს უფლება აქვს მიიღოს სრული, ობიექტური და ღროული ინფორმაცია მისი სამუშაო და საცხოვრებელი გარემოს ძვლომარეობის შესახებ.

მუხლი 38

1. საქართველოს მოქალაქენი თანასწორი არიან სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში განუზღვრავად მათი ეროვნული, ეთნიკური, რელიგიური თუ ენობრივი კუთვნილებისა. საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად მათ უფლება აქვთ თავისუფლად, ყოველგვარი დისკრიმინაციისა და ჩარევის გარეშე განაფითარონ თავიანთი კულტურა, ისარგებლონ დედაენით პირად ცხოვრებაში და საჯაროდ.

2. საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად, უმცირესობათა უფლებების განხორციელება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საქართველოს სუვერენიტეტს, სახელმწიფო წყობილებას, ტერიტორიულ მთლიანობასა და პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას.

მუხლი 39

საქართველოს კონსტიტუცია არ უარყოფს ადამიანისა და მოქალაქის სხვა საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებს, თავისუფლებებსა და გარანტიებს, რომლებიც აქ არ არის მოხსენიებული, მაგრამ თავისთავად გამომდინარეობენ კონსტიტუციის პრინციპებიდან.

მუხლი 40

1. ადამიანი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშაულობა არ დამტკიცდება კანონით დადგენილი წესით და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით.

2. არავინ არ არის ვალდებული ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების მოვალეობა ეკისრება ბრალმდებელს.

3. დადგენილება ბრალდებულის სახით პირის პასუხისმგებლობის მიცემის შესახებ, საბრალდებო დასკვნა და გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს. ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ.

მუხლი 41

1. საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს კანონით დადგენილი წესით გაეცნოს სახელმწიფო დაწესებულებებში მასზე არსებულ ინფორმაციას, აგრეთვე იქ არსებულ ოფიციალურ დოკუმენტებს, თუ ისინი არ შეიცავენ სახელმწიფო, პროფესიულ ან კომერციულ საიდუმლოებას.

2. ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებული ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის ჯანმრთელობასთან, მის თინანსებთან ან სხვა კერძო საკითხებთან, არავისთვის არ უნდა იყოს ხელმისაწვდომი თვით ამ ადამიანის თანხმობის გარეშე, გარდა კანონით დადგენილი შემთხვევებისა, როდესაც ეს აუცილებელია სახელმწიფო უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, ჯანმრთელობის, სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.

მუხლი 42

1. ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.

2. ყოველი პირი უნდა განსაჯოს მხოლოდ იმ სასამართლომ, რომლის იურისდიქციასაც ექვემდებარება მისი საქმე.

3. დაცვის უფლება გარანტირებულია.

4. არავის არ შეიძლება განმეორებით დაედოს მსჯავრი ერთი და იმავე დანაშაულისათვის.

5. არავინ არ აკებს პასუხს იმ ქმედობისათვის, რომელიც მისი ჩადენის დროს სამართალდარღვევად არ ითვლებოდა. კანონს, თუ ის არ ამსუბუქებს ან არ აუქმებს პასუხისმგებლობას, უკუძალა არა აქვს.

6. ბრალდებულს უფლება აქვს მოითხოვოს თავისი მოწმეების ისეთ-სავე პირობებში გამოძახება და დაკითხვა, როგორც აქვთ ბრალდების მოწმეებს.

7. კანონის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებას იურიდიული ძალა არა აქვს.

8. არავინ არ არის ვალდებული მისცეს თავისი ან იმ ახლობელთა საწინააღმდეგო ჩვენება, რომელთა წრეც განისაზღვრება კანონით.

9. ყველასთვის გარანტირებულია სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოთა და მოსამსახურეთაგან უკანონოდ მიყენებული ზარალის სასამართლო წესით სრული ანაზღაურება სახელმწიფო სახსრებიდან.

მუხლი 43

1. საქართველოს ტერიტორიაზე ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვას ზედამხედველობას უწევს საქართველოს სახალხო დამცველი, რომელსაც 5 წლის ვადით სრული შემაღველობის უმრავლესობით ირჩევს საქართველოს პარლამენტი.

2. სახალხო დამცველი უფლებამოსილია გამოავლინოს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევის ფაქტები, შეატყობინოს ამის შესახებ შესაბამის ორგანოებსა და პირებს. სახალხო დამცველის საქმიანობისათვის დაბრკოლებათა შექმნა ისჯება კანონით.

3. სახალხო დამცველის უფლებამოსილება განისაზღვრება ორგანული კანონით.

მუხლი 44

1. საქართველოში მცხოვრები ყოველი ბიძი ვალდებულია ასრულებდეს საქართველოს კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის მოთხოვნებს.

2. ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებამ არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები.

მუხლი 45

კონსტიტუციაში მითითებული ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, მათი შინაარსის გათვალისწინებით, ვრცელდება აგრეთვე იურიდიულ პირებზე.

მუხლი 46

1. საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს საქართველოს პრეზიდენტს უფლება აქვს ქვეყანაში ან მის რომელიმე ნაწილში შეზღუდოს კონსტიტუციის მე-18, მე-20, 21-ე, 22-ე, 24-ე, 25-ე, 30-ე, 33-ე და 41-ე მუხლებში ჩამოთვლილი უფლებანი და თავისუფლებანი. საქართველოს პრეზიდენტი ვალდებულია არა უგვიანეს 48 საათისა ეს გადაწყვეტილება შეიტანოს პარლამენტში დასამტკიცებლად.

2. თუ შემოღებულია საგანგებო ან საომარი მდგომარეობა, საქართველოს პრეზიდენტის, პარლამენტის, სხვა წარმომადგენლობითი ორგანოთა არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმების შემდეგ.

მუხლი 47

1. საქართველოში მცხოვრებ უცხოელ მოქალაქეებს და მოქალაქეობის არმქონე ბიძებს საქართველოს მოქალაქის თანაბარი უფლებანი და მოვალეობანი აქვთ, გარდა კონსტიტუციითა და კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისებისა.

2. საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესაბამისად, კანონით დადგენილი წესით, საქართველო თავშესაფარს აძლევს უცხოელ მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებს.

3. დაუშვებელია სხვა სახელმწიფოს გადაეცეს შემოხიზნული პირი, რომელსაც დევნიან პოლიტიკური მრწამსისათვის, ან იმ ქმედობისათვის, რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაულად არ ითვლება.

თავი მესამე **საქართველოს პარლამენტი**

მუხლი 48

საქართველოს პარლამენტი არის ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო ხელასუფლებას, განსაზღვრავს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, კონსტიტუციით განსაზღვრულ ფარგლებში კონტროლს უწევს მთავრობის საქმიანობას და ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებებს.

მუხლი 49

1. პარლამენტი შედგება საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ევარული კენჭისყრით, ოთხი წლის ვადით, პროპორციული სისტემით არჩეული 150 და მაჟორიტარული სისტემით არჩეული 85 პარლამენტის წევრისაგან.

2. პარლამენტის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან.

3. პარლამენტის შინაგანი სტრუქტურა და მუშაობის წესი განისაზღვრება პარლამენტის რეგლამენტით.

მუხლი 50

1. არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვს კანონით დადგენილი წესით რეგისტრირებულ მოქალაქეთა პოლიტიკურ გაერთიანებას, რომლის ინიციატივაც დადასტურებულია არანაკლებ 50000 ამომრჩევლის ხელმოწერით, ან რომელსაც ჰყავს წარმომადგენელი პარლამენტში არჩევნების დანიშვნის დროისათვის, მაჟორიტარული სისტემით არჩევნებში - აქვს, რომლის წარდგენის ინიციატივა დადასტურებულია 1000 ხელმოწერით მაინც, ან რომელიც ბოლო არჩევნებით იყო პარლამენტის წევრი.

2. პარლამენტის წევრთა მანდატები განაწილდება მხოლოდ იმ პოლიტიკურ გაერთიანებებსა და საარჩევნო ბლოკებს შორის, რომლებიც პროპორციული სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მიიღებენ მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების 5 პროცენტს მაინც.

3. პარლამენტის მორიგი არჩევნები ტარდება მისი უფლებამოსილების გასვლამდე არა უგვიანეს 15 დღისა. თუ არჩევნების ვადა ემთხვევა საგანგებო ან საომარ მდგომარეობას, არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმებიდან არა უგვიანეს 60 დღისა. არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი არჩევნებამდე არა უგვიანეს 60 დღისა.

4. პარლამენტის უფლებამოსილება წყდება ახალარჩეული პარლამენტის პირველი შეკრებისთანავე.

5. პარლამენტის წევრის არჩევნის წესი, აგრეთვე არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის დაუშვებლობა განისაზღვრება კონსტიტუციითა და ორგანული კანონით.

მუხლი 51

საქართველოს ახლარჩეული პარლამენტის ბრველი სხდომა უნდა გაიმართოს არჩევნიდან 20 დღის განმავლობაში. ბრველი სხდომის დღეს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი. პარლამენტი მუშაობას შეუდგება, თუ დადასტურებულია დებუტატთა არანაკლებ ორი მესამედის უფლებამოსილება.

მუხლი 52

1. საქართველოს პარლამენტის წევრი არის სრულიად საქართველოს წარმომადგენელი, სარგებლობს თავისუფალი მანდატით და მისი გაწვევა დაუშვებელია.

2. პარლამენტის წევრის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მისი ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი გახსრეკა შეიძლება მხოლოდ პარლამენტის თანხმობით. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს პარლამენტს. თუ პარლამენტი არ მისცემს თანხმობას, პარლამენტის დაკავებული ან დაპატიმრებული წევრი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

3. პარლამენტის წევრის უფლება აქვს ჩვენება არ მისცეს იმ თაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც პარლამენტის წევრს. დაუშვებელია ამ საკითხთან დაკავშირებული წერილობითი მასალის დაყადაღება. ეს უფლება პარლამენტის წევრს უნარჩუნდება მისი უფლებამოსილების შეწყვეტის შემდეგაც.

4. პარლამენტის წევრი პასუხისგებაში არ მიეცემა თავისი მოვალეობის შესრულებისას პარლამენტში თუ მის გარეთ გამოთქმული აზრებისა და შეხედულებებისათვის.

5. უზრუნველყოფილია პარლამენტის წევრის უფლებამოსილებათა შეუფერხებელი განხორციელების პირობები. პარლამენტის წევრის

განცხადების საფუძველზე შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოები უზრუნველყოფენ მის ჰრად უსაფრთხოებას.

6. დებუტატის უფლებამოსილებათა განხორციელებისათვის დაბრკოლებათა შექმნა ისჯება კანონით.

მუხლი 53

1. პარლამენტის წევრს უფლება არა აქვს ეკავოს რაიმე თანამდებობა სახელმწიფო სამსახურში ან ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას. შეუთავსებლობის შემთხვევებს განსაზღვრავს კანონი.

2. წინა პუნქტით გათვალისწინებულ მოთხოვნათა დარღვევისას პარლამენტის წევრს უფლებამოსილება შეუწყდება.

3. პარლამენტის წევრი იღებს კანონით დადგენილ ვასამრჯელოს.

მუხლი 54

1. პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ცნობის ან ვადამდე შეწყვეტის საკითხს წყვეტს პარლამენტი. პარლამენტის ეს ვადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს საკონსტიტუციო სასამართლოში.

2. პარლამენტის წევრს უფლებამოსილება ვადამდე შეუწყდება, თუ:

ა) ჰრადი განცხადებით უფლებამოსილება მოეხსნა;

ბ) მის მიმართ კანონიერ ძალაში შევიდა სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი;

გ) სასამართლომ ცნო ქმედუუნაროდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად;

დ) დაიკავა პარლამენტის წევრის სტატუსთან შეუთავსებელი თანამდებობა, ან ეწევა შეუთავსებელ საქმიანობას;

ე) დაკარგა საქართველოს მოქალაქეობა;

ვ) არასაპატიო მიზეზით ოთხი თვის განმავლობაში არ მონაწილეობდა პარლამენტის მუშაობაში;

ზ) გარდაიცვალა.

მუხლი 55

1. საქართველოს პარლამენტი თავისი უფლებამოსილების ვადით, რეგლამენტით დადგენილი წესით, ფარული კენჭისყრით ირჩევს საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს და თავმჯდომარის მოადგილეებს, მათ შორის თითო მოადგილეს აცხადებენ და აჭარბებენ არჩეულ პარლამენტის წევრთაგან მათივე წარდგინებით.

2. პარლამენტის თავმჯდომარე უძღვება პარლამენტის მუშაობას, უზრუნველყოფს აზრის თავისუფალ გამოხატვას, ხელს აწერს პარლამენტის მიერ მიღებულ აქტებს, ასრულებს რეგლამენტით გათვალისწინებულ სხვა უფლებამოსილებებს.

3. პარლამენტის თავმჯდომარის მოადგილეები ასრულებენ თავმჯდომარის მოვალეობას მისივე დაჯალბებით, თავმჯდომარის მიერ უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობისას ან თანამდებობიდან მისი გადაყენებისას.

4. პარლამენტის თავმჯდომარე რეგლამენტით გათვალისწინებული წესით ახორციელებს სრულ ადმინისტრაციულ ფუნქციებს პარლამენტის შენობაში.

მუხლი 56

1. საკანონმდებლო საკითხების წინასწარი მომზადების, გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის ხელის შეწყობის, პარლამენტის მიერ მის წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოების და მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მიზნით პარლამენტში მისი უფლებამოსილების ვადით იქმნება კომიტეტები.

2. კონსტიტუციითა და რეგლამენტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, აგრეთვე დუბუტატთა არანაკლებ ერთი მუთუხედის მოთხოვნით პარლამენტში იქმნება საუპოძიებო ან სხვა ღრობითი კომისიები. საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლობა ღრობითი კომი-

საშვი არ უნდა აღემატებოდეს კომისიის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარს.

3. საგამომიებო კომისიის მოთხოვნით მის სხდომაზე გამოცხადება, აგრეთვე საკითხის გამოკვლევისათვის აუცილებელი საბუთების წარდგენა სავალდებულოა.

მუხლი 57

1. პარლამენტის მუშაობის ორგანიზაციისათვის იქმნება პარლამენტის ბიურო, რომლის შემადგენლობაშიც შედიან საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილეები, პარლამენტის კომიტეტებისა და საპარლამენტო ფრაქციების თავმჯდომარეები.

2. კონსტიტუციით განსაზღვრულ თანამდებობის პირთა დანიშვნასთან დაკავშირებულ საკითხებს ბიურო შესაბამისი კომიტეტების დასკვნის საფუძველზე განიხილავს რეგლამენტით გათვალისწინებული წესით. დასკვნა წარედგინება პრეზიდენტს და პარლამენტს. ბიურო იღებს გადაწყვეტილებებს პარლამენტის მუშაობის ორგანიზაციულ საკითხებზე.

მუხლი 58

1. პარლამენტის წევრები შეიძლება გაერთიანდნენ საპარლამენტო ფრაქციაში. ფრაქციის წევრთა რაოდენობა არ უნდა იყოს 10-ზე ნაკლები.

2. ფრაქციის შექმნისა და საქმიანობის წესი, მისი უფლებამოსილება განისაზღვრება კანონითა და რეგლამენტით.

მუხლი 59

1. პარლამენტის წევრი უფლებამოსილია კითხვით მიმართოს პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებულ ორგანოს, მთავრობის წევრს,

ქალაქის მერს, ყველა დონის ტერიტორიული ერთეულის აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელს, სახელმწიფო დაწესებულებებს და მიიღოს მათგან პასუხი.

2. პარლამენტის წევრთა სულ ცოტა ათკაციან ჯგუფს, საპარლამენტო ფრაქციას უფლება აქვთ შეკითხვით მიმართონ პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებულ ორგანოს, მთავრობის ცალკეულ წევრს, რომლებიც ვალდებული არიან უპასუხონ დასმულ შეკითხვას პარლამენტის სხდომაზე. პასუხი შეიძლება გახდეს პარლამენტის განხილვის საგანი.

მუხლი 60

1. პარლამენტის სხდომები საჯაროა. დამსწრეთა უმრავლესობის გადაწყვეტილებით პარლამენტს შეუძლია ცალკეული საკითხების განხილვისას სხდომა ან მისი ნაწილი დახურულად გამოაცხადოს.

2. პარლამენტის მიერ არჩეული, დანიშნული ან დამტკიცებული თანამდებობის პირი უფლებამოსილია, ხოლო მოთხოვნის შემთხვევაში ვალდებულია დაესწროს პარლამენტის, მისი კომიტეტისა და კომისიის სხდომებს. ასეთი თანამდებობის პირს მოთხოვნისთანავე უნდა მოუსმინოს პარლამენტმა, კომიტეტმა ან კომისიამ.

3. კენჭისყრა ყოველთვის არის ღია ან სახელობითი, გარდა კონსტიტუციითა და კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

4. პარლამენტის სხდომის ოქმი, საილუმლო საკითხების გამოკლებით, ქვეყნდება პარლამენტის ბეჭდვით ორგანოში.

მუხლი 61

1. საქართველოს პარლამენტი თავისი უფლებით იკრებება მორიგ სესიაზე წელიწადში ორჯერ. საშემოდგომო სესია იხსნება სექტემბრის ბრწყინვალე სამშაბათს და იხურება დეკემბრის მესამე პარასკევს, ხოლო

საგანადაცხულო სესია იხსნება თებერვლის პირველ სამშაბათს და იხურება ივნისის ბოლო პარასკევს.

2. საქართველოს პრეზიდენტი პარლამენტის თავმჯდომარის, ლეიტანტთა არანაკლებ მეოთხედის მოთხოვნით ან საკუთარი ინიციატივით სესიებს შორის პერიოდში იწვევს პარლამენტის რიგგარეშე სესიას, ხოლო მორიგი სესიის მიმდინარეობისას - რიგგარეშე სხდომას. თუ წერილობითი მოთხოვნის წარდგენიდან 48 საათის განმავლობაში მოწვევის აქტი არ გამოიცა, პარლამენტი თავისი რეგლამენტის თანახმად ვალდებულია მომდევნო 48 საათის განმავლობაში შეუდგეს მუშაობას.

3. პარლამენტის რიგგარეშე სხდომა ჩატარდება მხოლოდ განსზღვრული დღის წესრიგით და იხურება მისი ამოწურვისთანავე.

4. პრეზიდენტის მიერ საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის გამოცხადებიდან 48 საათის განმავლობაში პარლამენტი იკრიბება. პარლამენტის მუშაობა გრძელდება ამ მდგომარეობის დამთავრებამდე.

მუხლი 62

პარლამენტის გადაწყვეტილება ომისა და ზავის, საგანგებო ან საომარი მდგომარეობისა და კონსტიტუციის 46-ე მუხლით გათვალისწინებულ საკითხებზე მიიღება პარლამენტის წევრთა სრული შემადგენლობის უმრავლესობით.

მუხლი 63

1. 75-ე მუხლის მეორე პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში იმპიჩმენტის წესით საქართველოს პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენების საკითხის აღძვრის უფლება აქვს პარლამენტის სრული შემადგენლობის არანაკლებ ერთ მესამედს. საკითხი დასკვნისათვის გადაეცემა უზენაეს სასამართლოს ან საკონსტიტუციო სასამართლოს.

2. თუ უზენაესმა სასამართლომ თავისი დასკვნით დაადასტურა ჰრეზიდენტის ქმედობაში დანაშაულის შემაღვენლობის ნიშნების არსებობა, ან საკონსტიტუციო სასამართლომ - კონსტიტუციის დარღვევა, დასკვნის განხილვის შემდეგ პარლამენტი სრული შემაღვენლობის უმრავლესობით იღებს გადაწყვეტილებას, რომ კენჭისყრაზე დაისვას იმპიჩმენტის წესით თანამდებობიდან ჰრეზიდენტის გადაყენების საკითხი.

3. ჰრეზიდენტი იმპიჩმენტის წესით თანამდებობიდან გადაყენებულად ჩაითვლება, თუ ამ გადაწყვეტილებას მხარი დაუჭირა პარლამენტის სრული შემაღვენლობის არანაკლებ ორმა მესამედმა.

4. თუ 30 დღის ვადაში პარლამენტმა არ მიიღო გადაწყვეტილება, საკითხი მოხსნილად ითვლება და მომდევნო ერთი წლის განმავლობაში დაუშვებელია იმავე ბრალდების წარდგენა.

5. დაუშვებელია ჰრეზიდენტისთვის წარდგენილი ბრალდების პარლამენტში განხილვა და გადაწყვეტილების მიღება საგანგებო და საომარი მდგომარეობის ან ომის დროს.

მუხლი 64

1. კონსტიტუციის დარღვევისას, სახელმწიფოს დიპლომატიისა და სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულის ჩადენისათვის იმპიჩმენტის წესით უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, მთავრობის წევრების, გენერალური პროკურორის, კონტროლის პალატის თავმჯდომარის და ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრების გადაყენების საკითხის აღძვრის უფლება აქვს პარლამენტის სრული შემაღვენლობის არანაკლებ ერთ მესამედს.

2. ნმ-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული წესით დასკვნის მიღების შემდეგ სრული შემაღვენლობის უმრავლესობით პარლამენტი

უფლებამოსილია თანამდებობიდან გადააყენოს ამ მუხლის პირველ პუნქტში ჩამოთვლილი თანამდებობის პირები. ამ შემთხვევებზე ფრცვლდება აგრეთვე 63-ე მუხლის მე-4 პუნქტის მოქმედება.

მუხლი 65

1. საქართველოს პარლამენტი სრული შემადგენლობის უმრავლესობით ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა რატიფიკირებას, დენონსირებასა და გაუქმებას.

2. იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა გარდა, რომლებიც ითვალისწინებენ რატიფიკირებას, სავალდებულოა აგრეთვე ისეთი საერთაშორისო ხელშეკრულებისა და შეთანხმების რატიფიკირება, რომელიც:

ა) ითვალისწინებს საერთაშორისო ორგანიზაციაში ან სახელმწიფოთაშორის კავშირში საქართველოს შესვლას;

ბ) სამხედრო ხასიათისაა;

გ) ეხება სახელმწიფოს ტერიტორიულ მთლიანობას ან სახელმწიფო საზღვრების შეცვლას;

დ) დაკავშირებულია სახელმწიფოს მიერ სესხის აღებასა და გაცემასთან;

ე) მოითხოვს შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის შეცვლას, ნაკი საერთაშორისო ვალდებულებათა შესასრულებლად აუცილებელი კანონებისა და კანონის ძალის მქონე აქტების მიღებას.

3. პარლამენტს უნდა ეცნობოს სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა დადების შესახებ.

4. საკონსტიტუციო სასამართლოში კონსტიტუციური სარჩელის ან წარდგინების შეტანის შემთხვევაში დაუშვებელია შესაბამისი საერთაშორისო ხელშეკრულების თუ შეთანხმების რატიფიკირება საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

მუხლი 66

1. პარლამენტში კანონპროექტი ან დადგენილება მიღებულად ითვლება, როცა მას მხარს დაუჭერს დამსწრეთა უმრავლესობა, მაგრამ არანაკლებ პარლამენტის სრული შემადგენლობის ერთი მესამედისა, თუ კონსტიტუციით არ არის განსაზღვრული კანონპროექტის ან დადგენილების მიღების სხვა წესი.

2. ორგანული კანონის პროექტი მიღებულად ითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს პარლამენტის სითითი შემადგენლობის ნახევარზე მეტი.

3. პარლამენტის თანხმობა მიიღება დადგენილების სახით, თუ კონსტიტუციით სხვა წესი არ არის განსაზღვრული.

4. სხვა სახის გადაწყვეტილებათა მიღების წესი განისაზღვრება პარლამენტის რეგლამენტით.

მუხლი 67

1. საკანონმდებლო ინიციატივის უფლება აქვს საქართველოს პრეზიდენტს, პარლამენტის წევრს, საპარლამენტო ფრაქციას, პარლამენტის კომიტეტს, აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოებს, არანაკლებ 30000 ამომრჩეველს.

2. საქართველოს პრეზიდენტის მოთხოვნით მის წარდგენილ კანონპროექტს პარლამენტი განიხილავს რიგგარეშე.

მუხლი 68

1. პარლამენტის მიერ მიღებული კანონპროექტი 5 დღის ვადაში გადაეცემა საქართველოს პრეზიდენტს.

2. პრეზიდენტი 10 დღის ვადაში ხელს აწერს და აქვეყნებს კანონს ან მოტივირებული შენიშვნებით უბრუნებს პარლამენტს.

3. თუ პრეზიდენტი დააბრუნებს კანონპროექტს, პარლამენტი კენჭს უყრის პრეზიდენტის შენიშვნებს. შენიშვნათა მისაღებად საკმარისია

ხმათა იგივე რაოდენობა, რაც ამ სახის კანონპროექტისათვის დადგენილია კონსტიტუციის 6-ე მუხლით. თუ შენიშვნები მიღებულია, კანონპროექტის საბოლოო რედაქცია გადაეცემა პრეზიდენტს, რომელიც 7 დღის ვადაში ხელს აწერს და აქვეყნებს მას.

4. თუ პარლამენტმა არ მიიღო პრეზიდენტის შენიშვნები, კენჭი ეყრება კანონპროექტის პირვანდელ რედაქციას. კანონი ან ორგანული კანონი მიღებულიად ჩაითვლება, თუ მას მხარი დაუჭირა პარლამენტის სიითი შემადგენლობის არანაკლებ სამმა მესუთედმა. კონსტიტუციის შესწორება მიღებულიად ჩაითვლება, თუ მას მხარი დაუჭირა პარლამენტის სრული შემადგენლობის არანაკლებ ორმა მესამედმა.

5. თუ პრეზიდენტმა დადგინო ვადაში არ გამოაქვეყნა კანონი, მას ხელს აწერს და აქვეყნებს პარლამენტის თავმჯდომარე.

6. კანონი ძალაში შედის მისი ოფიციალურ ორგანოში გამოქვეყნებიდან მე-15-დღეს, თუ სხვა ვადა არ არის დადგენილი.

თავი მეოთხე

საქართველოს პრეზიდენტი

მუხლი 69

1. საქართველოს პრეზიდენტი არის საქართველოს სახელმწიფოსა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაური.

2. საქართველოს პრეზიდენტი წარმართავს და ახორციელებს სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას. იგი უზრუნველყოფს ქვეყნის ერთიანობას და მთლიანობას, სახელმწიფო ორგანოთა საქმიანობას კონსტიტუციის შესაბამისად.

3. საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს უმაღლესი წარმომადგენელია საგარეო ურთიერთობებში.

1. საქართველოს პრეზიდენტი აირჩევა საყოველთაო, თანსწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლებების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით 5 წლის ვადით. ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ.

2. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლებების მქონე დაბადებით საქართველოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 15 წელს მაინც და არჩევნების და ნიშვნის დღეს ცხოვრობს საქართველოში.

3. პრეზიდენტობის კანდიდატის დასახელების უფლება აქვს მოქალაქეთა ბოლიტიკურ გაერთიანებას ან საინიციატივო ჯგუფს. კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს არანაკლებ 50000 ამომრჩევლის ხელმოწერით.

4. არჩევნები ჩატარებულად ჩაითვლება, თუ მასში მონაწილეობდა ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის უმრავლესობა. არჩეულად ჩაითვლება კანდიდატი, რომელსაც ხმა მისცა არჩევნების მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა.

5. თუ არჩევნები ჩატარებულად გამოცხადდა, მაგრამ ვერც ერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა საჭირო რაოდენობა, ორი კვირის თავზე იმართება არჩევნების მეორე ტურია.

6. არჩევნების მეორე ტურში კენჭი უყრება პირველ ტურში უკეთესი შედეგის მქონე ორ კანდიდატს. მეორე ტურში ჩატარებულად ჩაითვლება, თუ მასში მონაწილეობდა ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის მესამედი მაინც. არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელსაც მეტ ხმას მიიღებს, ოღონდ ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ ერთი მეხუთედისა.

7. თუ არჩევნები ჩატარებულად არ გამოცხადდა, ან ჩატარდა, მაგრამ პირველ ტურში მონაწილეობდა მხოლოდ ერთი კანდიდატი და

მან ხმების საჭირო რაოდენობა ვერ მოაგროვა, ან მეორე ტურში არ აჩნა პრეზიდენტი, ორი თვის ვადაში იმართება ხელახალი არჩევნები.

8. საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს არჩევნები არ ტარდება.

9. პრეზიდენტის მორიგი არჩევნების პირველი ტური ეწყობა წინა არჩევნების ჩატარებიდან მეხუთე წლის აპრილის მეორე კვირა დღეს.

10. პრეზიდენტის არჩევნების წესი და პირობები განისაზღვრება კონსტიტუციითა და ორგანული კანონით.

მუხლი 71

1. თანამდებობის დაკავების წინ საქართველოს ახლარჩეული პრეზიდენტი წარმოთქვამს საპროგრამო სიტყვას და ღებს ფიცს: (მე, საქართველოს პრეზიდენტი, ღვთისა და ერის წინაშე ვაცხადებ, რომ დაფიცავ საქართველოს კონსტიტუციას, ქვეყნის დამოუკიდებლობას, ერთიანობასა და განუყოფლობას, კეთილსინდისიერად აღვასრულებ პრეზიდენტის მოვალეობას, ვიზრუნებ ჩემი ქვეყნის მოქალაქეთა უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობისათვის, ჩემი ხალხისა და შამულის აღორძინებისა და ძლევაძმობისათვის).

2. პირველი პუნქტით გათვალისწინებული ცერემონიული იმართება პრეზიდენტის არჩევის დღიდან მესამე კვირა დღეს.

მუხლი 72

საქართველოს პრეზიდენტს უფლება არა აქვს ეკავოს სხვა თანამდებობა, ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას, იღებდეს ხელფასს ან სხვაგვარ მუდმივ ანაზღაურებას რაიმე სხვა საქმიანობისათვის.

მუხლი 73

1. საქართველოს პრეზიდენტი:

ა) იღებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, აწარმოებს მოლაპარაკებას უცხოეთის სახელმწიფოებთან; პარლამენტის თანხმობით ნიშნავს და ათავისუფლებს საქართველოს ელჩებსა და სხვა დიპლომატიურ წარმომადგენლებს; იღებს უცხოეთის სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაციას;

ბ) პარლამენტის თანხმობით ნიშნავს მთავრობის წევრებს - მინისტრებს;

გ) უფლებამოსილია თანამდებობიდან გაანთავისუფლოს მინისტრები;

დ) იღებს მინისტრებისა და კანონით განსაზღვრული სხვა თანამდებობის პირთა გადადგომას, უფლებამოსილია მინისტრებს დააკისროს თანამდებობრივ მოვალეობათა შესრულება ახალი მთავრობის შემდგომად;

ე) წარუდგენს პარლამენტს საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტს პარლამენტის კომიტეტებთან ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების შეთანხმების შემდეგ;

ვ) პარლამენტს წარუდგენს, ნიშნავს და ათავისუფლებს თანამდებობის პირებს კონსტიტუციითა და კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით;

ზ) საქართველოზე შეიარაღებული თავდასხმის შემთხვევაში აცხადებს საომარ მდგომარეობას, სათანადო პირობების არსებობისას იღებს ზავს და არა უგვიანეს 48 საათისა შეაქვს ეს გადაწყვეტილებები პარლამენტში დასამტკიცებლად;

თ) ომთანობის თუ მასობრივი არეულობის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის, სამხედრო გადატრიალებისა და შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფების და ეზიდემიების დროს, ან სხვა შემთხვევებში, როცა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოე-

ბი მოკლებული არიან კონსტიტუციური უფლებამოსილებათა ნორმალური განხორციელების შესაძლებლობას, აცხადებს საგანგებო მდგომარეობას ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ან მის რომელიმე ნაწილში და ეს გადაწყვეტილება არა უგვიანეს 48 საათისა შეაქვს პარლამენტში დასამტკიცებლად. საგანგებო მდგომარეობის დროს გამოსცემს კანონის ძალის მქონე დეკრეტებს, რომლებიც მოქმედებს საგანგებო მდგომარეობის დამთავრებამდე, ახორციელებს საგანგებო ღონისძიებებს. დეკრეტები წარედგინება პარლამენტს, როცა იგი შეიკრიბება. საგანგებო უფლებამოსილებანი ფრცვლადება მხოლოდ იმ ტერიტორიაზე, სადაც ამ პუნქტში აღნიშნულ მიწეზეთა გამო გამოცხადებულია საგანგებო მდგომარეობა;

ი) პარლამენტის თანხმობით უფლებამოსილია შეაჩეროს თვითმმართველობის ან ტერიტორიული ერთეულების სხვა წარმომადგენლობითი ორგანოების საქმიანობა, ან დაითხოვოს ისინი, თუ მათი მოქმედებით საიკრთხე შეექმნა ქვეყნის სუვერენიტეტს, ტერიტორიულ მთლიანობას, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა კონსტიტუციური უფლებამოსილებათა განხორციელებას;

კ) კონსტიტუციისა და კანონის საფუძველზე გამოსცემს ბრძანებულებებს და განკარგულებებს;

ლ) ხელს აწერს და აქვეყნებს კანონებს კონსტიტუციით განსაზღვრული წესით;

მ) წყვეტს მოქალაქეობის, თავშესაფრის მიცემის საკითხებს;

ნ) ანიჭებს სახელმწიფო ჯილდოებს, უმაღლეს სამხედრო, საეკონომიკურ და საბატო წოდებებს, უმაღლეს დიპლომატიურ რანგებს;

ო) შეიწყალებს მსჯავრდებულთ;

2. პრეზიდენტი ნიშნავს პარლამენტისა და წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევნებს კანონით დადგენილი წესით.

3. პრეზიდენტი უფლებამოსილია გააუქმოს მისდამი ანგარიშვალდებული აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოთა აქტები.

4. პრეზიდენტი არის საქართველოს სამხედრო ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი. იგი ნიშნავს ეროვნული უშიშროების საბჭოს წევრებს, თავმჯდომარეობს მის სხდომებს, ნიშნავს და გადააყენებს მხედართმთავრებს.

5. პრეზიდენტი უფლებამოსილია მიმართოს ხალხს და პარლამენტს. წელიწადში ერთხელ იგი პარლამენტს წარუდგენს მოხსენებას ქვეყნის მდგომარეობის უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე.

6. პრეზიდენტი ახორციელებს კონსტიტუციითა და კანონით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს.

მუხლი 74

1. საქართველოს პარლამენტის, არანაკლებ 200000 ამომრჩევლის მოთხოვნით ან საკუთარი ინიციატივით საქართველოს პრეზიდენტი კონსტიტუციითა და ორგანული კანონით განსაზღვრულ საკითხებზე ნიშნავს რეფერენდუმს მისი ჩატარების მოთხოვნის მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში.

2. არ შეიძლება რეფერენდუმის მოწყობა კანონის მისაღებად ან გასაუქმებლად, ამნისტისა და შეწყალების გამო, საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა რატიფიკაციებისა და დენონსირების შესახებ, აგრეთვე ისეთ საკითხებზე, რომლებიც ზღუდავენ ადამიანის ძირითად კონსტიტუციურ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

3. რეფერენდუმის დანიშვნასა და ჩატარებასთან დაკავშირებული საკითხები განისაზღვრება ორგანული კანონით.

მუხლი 75

1. საქართველოს პრეზიდენტი ხელშეუვალია. თანამდებობაზე ყოფნის დროს არ შეიძლება მისი დაბატონება ან სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა.

2. პრეზიდენტის მიერ კონსტიტუციის დარღვევის, სახელმწიფოს

ღალატისა და სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში პარლამენტს კონსტიტუციის 63-ე მუხლითა და ორგანული კანონით დადგენილი წესით შეუძლია თანამდებობიდან გადააყენოს პრეზიდენტი, თუ:

ა) კონსტიტუციის დარღვევა დადასტურებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით;

ბ) სახელმწიფოს ღალატისა და სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნები დადასტურებულია უზენაესი სასამართლოს დასკვნით.

მუხლი 76

1. საქართველოს პრეზიდენტის მიერ თავისი უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობის ან პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში პრეზიდენტის მოვალეობას ასრულებს პარლამენტის თავმჯდომარე. ამ ხნის განმავლობაში პარლამენტის თავმჯდომარის მოვალეობას ასრულებს პარლამენტის თავმჯდომარის ერთ-ერთი მოადგილე.

2. პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებელი უფლებამოსილი არ არის გაშთიყენოს 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის (ვ) და (ი) ქვეპუნქტებით და 74-ე მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული უფლებები.

3. პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება პრეზიდენტის უფლებამოსილების შეწყვეტის დროიდან 45 დღის განმავლობაში და მის ჩატარებას უზრუნველყოფს პარლამენტი.

მუხლი 77

1. აღმასრულებელი ხელისუფლების განსახორციელებლად საქართველოს პრეზიდენტი ფიცის მიღების შემდეგ იღებს მთავრობის ძველი

შემაღვენლობის მიერ უფლებამოსილებათა მოხსნას და შეუძლია მასვე დააკისროს მოვალეობათა შესრულება მთავრობის ახალი შემაღვენლობის თორმეტი წელიწადში. ორი კვირის განმავლობაში პრეზიდენტი ვალდებულია ჩამოაყალიბოს მთავრობის შემაღვენლობა და წარუდგინოს პარლამენტს. შესაბამის კომიტეტებში განხილვის შემდეგ პარლამენტი ამტკიცებს მას სიითი შემაღვენლობის უმრავლესობით.

2. მთავრობის იმ წევრის საკითხს, რომლის მიმართ პარლამენტმა მიიღო აცხილება, ან რომელიც ვერ დამტკიცდა, წყვეტს პრეზიდენტი. ის უფლებამოსილია ხელახლა წარადგინოს იგივე ან ახალი კანდიდატურა. ერთი და იგივე კანდიდატურა შეიძლება წარდგენილ იქნეს ორჯერ. მეორედ წარდგენის წესი განისაზღვრება კანონით.

3. მინისტრის განთავისუფლების შემთხვევაში მინისტრის კანდიდატურას პრეზიდენტი პარლამენტს წარუდგენს ორი კვირის ვადაში.

მუხლი 78

1. აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურასა და საქმიანობის წესს პრეზიდენტის წარდგინებით ამტკიცებს პარლამენტი.

2. აკრძალულია სამხედრო ძალების, სახელმწიფო უშიშროებისა და პოლიციის უწყებათა შერწყმა ან სხვაგვარი გაერთიანება.

მუხლი 79

1. მთავრობის წევრები პასუხისმგებელი არიან საქართველოს პრეზიდენტის წინაშე.

2. მთავრობის წევრები უფლებამოსილებას იხსნიან პრეზიდენტის წინაშე.

მუხლი 80

1. მთავრობის წევრს უფლება არა აქვს ეკავოს სხვა თანამდებობა,

გარდა პარტიულია, ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას, იღებდეს ხელ-
ფასს ან სხვაგვარ მუდმივ ანაზღაურებას რაიმე სხვა საქმიანობიდან.

2. მთავრობის წევრი უფლებამოსილია თანამდებობიდან გადადგეს
კანონით განსაზღვრული წესით.

3. მთავრობის წევრის თანამდებობიდან განთავისუფლება შესაძლე-
ბელია პრეზიდენტის ბრძანებულებით ან პარლამენტის მიერ 64-ე მუხ-
ლით განსაზღვრული წესით.

მუხლი 81

1. სამინისტროები იქმნება კანონის საფუძველზე სახელმწიფოებრივი
და საზოგადოებრივი ცხოვრების განსაზღვრულ სფეროში სახელმწი-
ფო მმართველობის უზრუნველსაყოფად.

2. სამინისტროს ხელმძღვანელობს მინისტრი, რომელიც დამოუკიდე-
ბლად იღებს გადაწყვეტილებებს მის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საკ-
ითხებზე. მინისტრი კანონის საფუძველზე და მის შესასრულებლად
გამოსცემს ბრძანებებს.

3. მთავრობის შემადგენლობაშია სახელმწიფო მინისტრი, რომელ-
იც ხელმძღვანელობს კანცელარიას და პრეზიდენტის რწმუნებით ას-
რულებს მის ცალკეულ დაფალებებს.

თავი მეხუთე სახამართლო ხელისუფლება

მუხლი 82

1. სასამართლო ხელისუფლება ხორციელდება საკონსტიტუციო
კონტროლის, მართლმსაჯულების და კანონით დადგენილი სხვა
ფორმების მეშვეობით.

2. სასამართლოს აქტები საფალოდებულთა ყველა სახელმწიფო ორგანოსა და პრისათვის ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე.

3. სასამართლო ხელისუფლება დამოუკიდებელია და მას ახორციელებენ მხოლოდ სასამართლოები.

4. სასამართლოს გადაწყვეტილება გამოაქვს საქართველოს სახელით.

მუხლი 83

1. საკონსტიტუციო კონტროლის სასამართლო ორგანოა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო. მისი უფლებამოსილება, შექმნისა და საქმიანობის წესი განისაზღვრება კონსტიტუციით და ორგანული კანონით.

2. მართლმსაჯულებას ახორციელებენ საერთო სასამართლოები. მათი სისტემა და სამართალწარმოების წესი დადგენილია კანონით.

3. სამხედრო სასამართლოს შემოღება შეიძლება საომარ პირობებში და მხოლოდ საერთო სასამართლოს სისტემაში.

4. საგანგებო ან სპეციალური სასამართლოების შექმნა დაუშვებელია.

მუხლი 84

1. მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ კონსტიტუციას და კანონს. რაიმე შემოქმედება მოსამართლეზე, ან ხარვეზა მის საქმიანობაში გადაწყვეტილების მიღებაზე ზეგავლენის მიზნით აკრძალულია და ისჯება კანონით.

2. მოსამართლის ჩამოცილება საქმის განხილვისაგან, თანამდებობიდან მისი ვადამდე განთავისუფლება ან სხვა თანამდებობაზე გადაყვანა დაიშვება მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში.

3. არავის არა აქვს უფლება მოსთხოვოს მოსამართლეს ანგარიში კონკრეტულ საქმეზე.

4. ბათილია ყველა აქტი, რომელიც ზღუდავს მოსამართლის დამოუკიდებლობას.

5. სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმება, შეცვლა ან შეჩერება შეუძლია მხოლოდ სასამართლოს კანონით განსაზღვრული წესით.

მუხლი 85

1. სასამართლოში საქმე განხილვა ღია სხდომაზე. დახურულ სხდომაზე საქმის განხილვა დასაშვებია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. სასამართლოს გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ.

2. სამართალწარმოება ხორციელდება სახელმწიფო ენაზე. პირს, რომელმაც სახელმწიფო ენა არ იცის, მიეჩინება თარჯიმანი. იმ რაიონებში, სადაც მოსახლეობა არ ფლობს სახელმწიფო ენას, უზრუნველყოფილია სახელმწიფო ენის შესწავლისა და სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტა.

3. სამართალწარმოება ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე.

მუხლი 86

1. მოსამართლე შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე 30 წლის ასაკიდან, თუ მას აქვს უმაღლესი ოურიდიული განათლება და სპეციალობით მუშაობის სულ ცოტა 5 წლის გამოცდილება.

2. მოსამართლის თანამდებობაზე გამწესება ხდება არანაკლებ 10 წლის ვადით. მოსამართლეთა შერჩევის, დანიშვნის, თანამდებობიდან განთავისუფლების წესი განისაზღვრება კანონით.

3. მოსამართლის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან და ანაზღაურებად საქმიანობასთან, გარდა პედაგოგიური მოღვაწეობისა. მოსამართლე არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური პარტიის წევრი, მონაწილეობდეს პოლიტიკურ საქმიანობაში.

მუხლი 87

1. მოსამართლე ხელშეუხებელია. დაუშვებელია მისი სისხლის სა-
მართლოს პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაბატონება, მისი ბინის,
მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი გახსრეკა საქართველოს უზენაესი
სასამართლოს თავმჯდომარის თანხმობის გარეშე. გამონაკლი-
სია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეც-
ნობოს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს. თუ იგი
არ მისცემს თანხმობას, დაკავებული ან დაბატონებული მოსამართლე
დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

2. სახელმწიფო უზრუნველყოფს მოსამართლის და მისი ოჯახის
უსაფრთხოებას.

მუხლი 88

1. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო სასამართლო ხელისუფლებას
ახორციელებს საკონსტიტუციო სამართალწარმოებ-
ის წესით.

2. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო შედგება 9 მოსა-
მართლისაგან - საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებისაგან. სასა-
მართლოს სამ წევრს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი, სამ წევრს
არჩევს პარლამენტი სიითი შემადგენლობის არანაკლებ სამი მეხუთე-
დით, სამ წევრს ნიშნავს უზენაესი სასამართლო. საკონსტიტუციო სას-
ამართლოს წევრთა უფლებამოსილების ვადაა 10 წელი. საკონსტიტუ-
ციო სასამართლო თავისი შემადგენლობიდან 5 წლის ვადით არჩევს
საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარეს. თავმჯდომარედ
ერთი და იმავე პირს ხელმეორედ არჩევა დაუშვებელია.

3. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი არ შეიძლება იყოს პირი,
რომელსაც აღრე ეკავა ეს თანამდებობა.

4. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი შეიძლება იყოს საქართვე-

ლოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან, თუ მას აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების შერჩევის, დანიშვნისა და არჩევის, მათი უფლებამოსილების შეწყვეტის, აგრეთვე საკონსტიტუციო სამართალწარმოების და სასამართლოს საქმიანობის სხვა საკითხები განისაზღვრება კანონით.

5. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი ხელშეუხებელია. დაუშვებელია მისი სისხლის სამართლის პასუხისმგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მისი ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი გახსრეკა საკონსტიტუციო სასამართლოს თანხმობის გარეშე. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს საკონსტიტუციო სასამართლოს. თუ იგი არ მისცემს თანხმობას, საკონსტიტუციო სასამართლოს დაკავებული ან დაპატიმრებული წევრი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

მუხლი 89

1. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო საქართველოს პრეზიდენტის, პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთი მეხუთედის, სასამართლოს, აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების, სახალხო დამცველის და მოქალაქის სარჩელისა თუ წარდგინების საფუძველზე ორგანული კანონით დადგენილი წესით:

ა) იღებს გადაწყვეტილებებს კონსტიტუციასთან კანონის და პრეზიდენტის, აფხაზეთის, აჭარის ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოთა ნორმატიული აქტების შესაბამისობის საკითხებზე;

ბ) იხილავს დაფას სახელმწიფო ორგანოებს შორის კომპეტენციის შესახებ;

გ) იხილავს მოქალაქეთა პოლიტიკურ გაერთიანებათა შექმნისა და საქმიანობის კონსტიტუციურობის საკითხებს;

დ) იხილავს რეფერენდუმებისა და არჩევნების კონსტიტუციურობის საკითხთან დაკავშირებულ დაფას;

ე) იხილავს საერთაშორისო ხელშეკრულებების და შეთანხმებების კონსტიტუციურობის საკითხს;

ვ) მოქალაქის სარჩელის საფუძველზე იხილავს ნორმატიული აქტების კონსტიტუციურობას საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავის საკითხებთან მიმართებით;

ზ) ახორციელებს საქართველოს კონსტიტუციით და ორგანული კანონით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს.

2. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა. არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტი ან მისი ნაწილი კარგავს იურიდიულ ძალას საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან.

მუხლი 90

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლო დადგენილი საბროცესო თეორიით ზედამხედველობს მართლმსაჯულების განხორციელებას საქართველოს საერთო სასამართლოებში, პირველი ინსტანციით განიხილავს კანონით განსაზღვრულ საქმეებს.

2. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს და უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით ორჩევს პარლამენტი არანაკლებ 10 წლის ვადით.

3. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს უფლებამოსილება, ორგანიზაცია, საქმიანობისა და უზენაესი სასამართლოს წევრთა უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის წესი განისაზღვრება კანონით.

4. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე და წევრები ხელშეუხებელი არიან. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის და წევრების სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მათი ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი გახსრე-

კა შეიძლება მხოლოდ პარლამენტის თანხმობით. გამონაკლისია დანა-
შაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს
პარლამენტს. თუ პარლამენტი არ მისცემს თანხმობას, დაკავებული ან
დაბატონებული პირი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

მუხლი 91

1. საქართველოს პროკურატურა არის სასამართლო ხელისუფლებ-
ის დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ
დევნას, ზედამხედველობს მოკვლევას, სასჯელის მოხდას, მხარს უჭ-
ერს სახელმწიფო ბრალდებას.

2. საქართველოს პროკურატურა ერთიანი ცენტრალიზებული სის-
ტემაა. გენერალურ პროკურორს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგ-
ინებით 5 წლის ვადით სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით ნიშნავს
პარლამენტი. ქვემდგომ პროკურორებს ნიშნავს გენერალური პროკუ-
რორი.

3. პროკურატურის უფლებამოსილება, ორგანიზაცია და საქმიანო-
ბის წესი განისაზღვრება ორგანული კანონით.

თავი მეექვსე

სახელმწიფო ფინანსები და კონტროლი

მუხლი 92

1. საქართველოს პარლამენტი სიითი შემადგენლობის უმრავლესო-
ბით ყოველწლიურად იღებს სახელმწიფო ბიუჯეტის კანონს, რომელ-
საც ხელს აწერს საქართველოს პრეზიდენტი.

2. საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შედგენისა და მიღების
წესი განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 93

1. მხოლოდ საქართველოს პრეზიდენტია უფლებამოსილი პარლამენტს წარუდგინოს ბიუჯეტის პროექტი.

2. პრეზიდენტი მომავალი წლის ბიუჯეტის პროექტს პარლამენტს წარუდგენს არა უგვიანეს ვი თვისა საბიუჯეტო წლის დამთავრებამდე. ბიუჯეტის პროექტთან ერთად პრეზიდენტი წარადგენს მოხსენებას მიმდინარე წლის ბიუჯეტის შესრულების მიმდინარეობის შესახებ. სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშს პრეზიდენტი პარლამენტს დასამტკიცებლად წარუდგენს საბიუჯეტო წლის დასრულებიდან არა უგვიანეს ვი თვისა.

3. პრეზიდენტის თანხმობის გარეშე დაუშვებელია ბიუჯეტის პროექტში ცვლილების შეტანა. პრეზიდენტს მხოლოდ იმ პირობით შეუძლია მოსთხოვოს პარლამენტს დამატებითი სახელმწიფო ხარჯის გაღება, თუ მიუთითებს მისი დაფარვის წყაროს.

4. თუ პარლამენტმა ახალი საბიუჯეტო წლის დაწყებამდე ვერ მოახერხა ბიუჯეტის მიღება, სახელმწიფოს მიერ აღრე ნაკისრ ვალდებულებათა შესასრულებლად აუცილებელი ხარჯები დაიფარება წინა წლის ბიუჯეტის მიხედვით.

მუხლი 94

1. საგაღმდებულოა გადასახადებისა და მოსაკრებლების გადახდა კანონით დადგენილი ოდენობითა და წესით.

2. გადასახადებისა და მოსაკრებლების სტრუქტურას, შემოღების წესს ადგენს მხოლოდ კანონი.

3. გადასახადებისაგან განთავისუფლება, აგრეთვე სახელმწიფო ხაზინიდან ხარჯის გაღება დასაშვებია მხოლოდ კანონით.

მუხლი 95

1. საქართველოს ფულად-საკრედიტო სისტემის ფუნქციონირებას უზრუნველყოფს საქართველოს ეროვნული ბანკი.

2. საქართველოს ეროვნული ბანკი შეიმუშავებს და ახორციელებს ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკას პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ძირითადი მიმართულებების შესაბამისად.

3. ეროვნული ბანკი არის ბანკთა ბანკი, საქართველოს მთავრობის ბანკარი და ფისკალური აგენტი.

4. ეროვნული ბანკი დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში ეროვნული ბანკის უფლება-მოვალეობა, საქმიანობის წესი და დამოუკიდებლობის გარანტია განისაზღვრება ორგანული კანონით.

5. ფულის სახელწოდება და ერთეული განისაზღვრება კანონით. ფულის ემისიის უფლება აქვს მხოლოდ ეროვნულ ბანკს.

მუხლი 96

1. საქართველოს ეროვნული ბანკის უმაღლესი ორგანოა ეროვნული ბანკის საბჭო, რომლის წევრებს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით 7 წლის ვადით სითი შემაღველობის უმრავლესობით არჩევს პარლამენტი. ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრების გადაყენება შეიძლება მხოლოდ პარლამენტის გადაწყვეტილებით 64-ე მუხლის შესაბამისად.

2. ეროვნული ბანკის პრეზიდენტს ეროვნული ბანკის საბჭოს წარდგინებით ბანკის საბჭოს წევრთაგან ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

3. ეროვნული ბანკი პასუხისმგებელია პარლამენტის წინაშე და ყოველწლიურად წარუდგენს მას თავისი საქმიანობის ანგარიშს.

მუხლი 97

1. სახელმწიფო სახსრებისა და სახელმწიფოს სხვა მატერიალურ ფასეულობათა გამოყენებასა და ხარჯვას ზედამხედველობს საქართველოს კონტროლის პალატა. იგი უფლებამოსილია აგრეთვე შეამოწმოს საფინანსო-სამეურნეო კონტროლის სხვა სახელმწიფო ორგანოთა

საქმიანობა, წარუდგინოს პარლამენტს საგადასახადო კანონმდებლობის წრულყოფის წინადადებები.

2. კონტროლის პალატა დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. იგი ანგარიშვალდებულაა პარლამენტის წინაშე. კონტროლის პალატის თავმჯდომარეს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით 5 წლის ვადით სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით ნიშნავს პარლამენტი. მისი თანამდებობიდან გადაყენება შეიძლება მხოლოდ პარლამენტის გადაწყვეტილებით 64-ე მუხლის შესაბამისად.

3. წელიწადში ორჯერ, ბიუჯეტის შესრულების წინასწარი და წრული ანგარიშის წარდგენის დროს, კონტროლის პალატა პარლამენტს წარუდგენს მოხსენებას მთავრობის ანგარიშთან დაკავშირებით, ხოლო წელიწადში ერთხელ - თავისი საქმიანობის ანგარიშს.

4. კონტროლის პალატის უფლებამოსილება, ორგანიზაცია და საქმიანობის წესი, დამოუკიდებლობის გარანტია განისაზღვრება კანონით.

5. სახელმწიფო კონტროლის სხვა ორგანოები იქმნება კანონის შესაბამისად.

თავი მეშვიდე სახელმწიფოს თავდაცვა

მუხლი 98

1. თავდაცვითი ომი საქართველოს სუვერენული უფლებაა.
2. ქვეყნის დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის დასაცავად, აგრეთვე საერთაშორისო ვალდებულებათა შესასრულებლად საქართველოს ჰყავს სამხედრო ძალები.
3. სამხედრო ძალების სახეობები და შემადგენლობა განისაზღვრე-

ბა კანონით. სამხედრო ძალების სტრუქტურას ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი, რაოდენობას კი ეროვნული უშიშროების საბჭოს წარდგინებით - პარლამენტი სიითი შემაღვენლობის უმრავლესობით.

მუხლი 99

1. სამხედრო აღმშენებლობისა და ქვეყნის თავდაცვის ორგანიზაციისათვის იქმნება ეროვნული უშიშროების საბჭო, რომელსაც ხელმძღვანელობს საქართველოს პრეზიდენტი.

2. ეროვნული უშიშროების საბჭოს შემადგენლობა, უფლებამოსილება და საქმიანობის წესი განისაზღვრება ორგანული კანონით.

მუხლი 100

1. საქართველოს პარლამენტის თანხმობის გარეშე დაუშვებელია სამხედრო ძალთა გამოყენება საგანგებო მდგომარეობის დროს ან საერთაშორისო ვალდებულებათა შესასრულებლად.

2. სახელმწიფოს თავდაცვის მიზნით განსაკუთრებულ და კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში ქვეყანაში სხვა სახელმწიფოს სამხედრო ძალის შემოყვანის, გამოყენების და გადაადგილების გადაწყვეტილებას იღებს საქართველოს პრეზიდენტი. გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ წარედგინება პარლამენტს დასამტკიცებლად და ძალაში შედის პარლამენტის თანხმობის შემდეგ.

მუხლი 101

1. საქართველოს დაცვა საქართველოს ყოველი მოქალაქის მოვალეობაა.

2. ქვეყნის დაცვა და სამხედრო ვალდებულების მოხდა საამისო უნარის მქონე ყველა მოქალაქის ვალაა. სამხედრო ვალდებულების მოხდის ფორმას ადგენს კანონი.

თავი მეორე კონსტიტუციის გადასინჯვა

მუხლი 102

1. კონსტიტუციის ზოგადი ან ნაწილობრივი გადასინჯვის კანონპროექტის შეტანის უფლება აქვთ:

ა) პრეზიდენტს;

ბ) პარლამენტის წევრთა სრული შემადგენლობის ნახევარზე მეტს;

გ) არანაკლებ 200000 ამომრჩეველს.

2. კონსტიტუციის გადასინჯვის კანონპროექტი წარედგინება საქართველოს პარლამენტს, რომელიც აქვეყნებს მას საყოველთაო-სახალხო განხილვისათვის. პარლამენტში კანონპროექტის განხილვა იწყება მისი გამოქვეყნებიდან ერთი თვის შემდეგ.

3. კონსტიტუციის გადასინჯვის კანონპროექტი მიღებულად ჩაითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს საქართველოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის სულ ცოტა ორი მესამედი.

4. კონსტიტუციის 68-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით კონსტიტუციის გადასინჯვის კანონს ხელს აწერს და აქვეყნებს საქართველოს პრეზიდენტი.

მუხლი 103

საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის გამოცხადება გამოიწვევს კონსტიტუციის გადასინჯვის შეჩერებას საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის გაუქმებამდე.

თავი მეცხრე
გარდამავალი დებულებები

მუხლი 104

1. საქართველოს კონსტიტუცია ძალაში შედის საქართველოს ახლარჩეული პრეზიდენტისა და პარლამენტის უფლებამოსილების ცნობის დღიდან.

2. კონსტიტუციის 49-ე, 50-ე და 70-ე მუხლები ძალაში შედის კონსტიტუციის გამოქვეყნებისთანავე.

მუხლი 105

1. 1995 წლის არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვს კანონით დადგენილი წესით რეგისტრირებულ მოქალაქეთა პოლიტიკურ გაერთიანებას, რომლის ინიციატივა დადასტურებულია 50000 ხელმოწერით მაინც, ან რომელსაც ჰყავდა წარმომადგენელი პარლამენტში კონსტიტუციის მიღების დღისათვის.

2. პრიორიტული სისტემით არჩევნები ტარდება ერთიანი პარტიული სითით.

3. პოლიტიკურ გაერთიანებას, საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარადგინოს დეპუტატობის ის კანდიდატი, რომელიც იმავდროულად მის პარტიულ სიაშია.

4. მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც ხმათა მეტ რაოდენობას მიიღებს, მაგრამ კენჭისყრის მონაწილეთა არანაკლებ ერთი მესამედისა.

5. პირველ ტურში თუ ვერც ერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა საჭირო რაოდენობა, ჩატარდება მეორე ტური, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებს უკეთესი შედეგის მქონე ორი კანდიდატი. არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც ხმათა მეტ რაოდენობას მიიღებს.

6. ეს მუხლი ძალაში შედის კონსტიტუციის გამოქვეყნებისთანავე და მოქმედებს ახალარჩეული პარლამენტის უფლებამოსილების ცნობამდე.

მუხლი 106

1. კონსტიტუციის ძალაში შესვლის შემდეგ მოქმედებს მხოლოდ ის სამართლებრივი აქტი ან აქტის ნაწილი, რომელიც კონსტიტუციას არ ეწინააღმდეგება.

2. კონსტიტუციის ძალაში შესვლიდან ორი წლის განმავლობაში საქართველოს პრეზიდენტი და საქართველოს პარლამენტი უზრუნველყოფენ კონსტიტუციის ძალაში შესვლამდე მიღებული ნორმატიული აქტების სახელმწიფო რეგისტრაციას, კონსტიტუციასთან და კანონებთან შათ შესაბამისობას.

3. კონსტიტუციის ძალაში შესვლიდან ორი წლის განმავლობაში საქართველოს პარლამენტმა უნდა მიიღოს კონსტიტუციით გათვალისწინებული ორგანული კანონები, ან დაადასტუროს ამ სფეროში არსებული ნორმატიული აქტების მართლზომიერება.

მუხლი 107

1. კონსტიტუციის შესაბამისად სასამართლო წყობილების ორგანული კანონების მიღებამდე ძალაში რჩება სასამართლო წყობილების მოქმედი კანონმდებლობა.

2. კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები ძალაში შევა შესაბამისი სისხლის სამართლის საპროცესო საკანონმდებლო აქტების მიღების შემდეგ.

3. საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონი მიღებულ უნდა იქნეს 1996 წლის 1 თებერვლამდე.

მუხლი 108

საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე იურისდიქციის სრულ აღდგენასთან დაკავშირებით კონსტიტუციის 102-ე მუხლის მე-2 პუნქტში სათანადო ცვლილებებისა თუ დამატებების შეტანა გამონაკლისის წესით დასაშვებია კონსტიტუციის გადასინჯვის კანონპროექტის საყოველთაო-სახალხო განხილვისათვის გამოქვეყნების გარეშე.

მუხლი 109

1. შესაბამისი წესით მიღებულ კონსტიტუციას ხელს აწერს და აქვეყნებს საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური.

2. საქართველოს პარლამენტისა და საკონსტიტუციო კომისიის წევრები ხელს აწერენ კონსტიტუციის ტექსტს. კონსტიტუციის ძალაში შესვლიდან სულ ცოტა ერთი წლის განმავლობაში ტექსტი ღიად უნდა ინახებოდეს საქართველოს ყველა ადგილობრივი ორგანოს შენობაში, რათა მოსახლეობა გაეცნოს მის შინაარსს.

КОНСТИТУЦИЯ ГРУЗИИ

Тбилиси
1996

Перевод и редактирование

Автандила Деметрашвили
Меден Лазришвили
Людмилы Платоновой

ВСТУПИТЕЛЬНАЯ СТАТЬЯ

Конец 80-х, начало 90-х годов двадцатого века - особый период в конституционном развитии Грузии. В этот краткий период времени почти все политические силы осознали необходимость и способствовали осуществлению общественных (в том числе конституционных) реформ.

Началом конституционных перемен можно считать 1989-1990 годы, так как именно в это время был осуществлен пересмотр основных положений Конституции Грузии 1978 года. Для тех лет это были смелые решения, однако они носили косметический характер, так как не затрагивали ни политической системы, ни социалистического по существу механизма государственной власти. Время требовало осуществления более кардинальных мер.

В начале 1992 года Военный Совет восстановил Конституцию Грузии 1921 года. Это событие могло иметь большие и позитивные последствия, если бы не ряд обстоятельств. Во-первых, восстановление было осуществлено в порядке, весьма условно соответствующем общепринятым легитимным способам. Во-вторых, за восстановлением не последовало ни законодательных, ни иных государственно-правовых реформ, в результате чего сложилась, на первый взгляд, парадоксальная ситуация: формально восстановленная Конституция не работала, а общественные отношения регулировались законодательством уже не существующих ГССР и СССР.

Важным явлением на пути установления конституционного порядка в Грузии следует считать закон 6 ноября 1992 года "О государственной власти". Этот закон, который можно назвать "малой Конституцией", по-новому урегулировал вопросы организации и деятельности высших законодательных и исполнительных органов власти, усилил в организации государства действие принципов народного суверенитета и разделения властей. И все-таки, это был несовершенный учредительный акт кратковременного действия, поскольку он вообще не затрагивал таких важных аспектов общественной жизни, как права и свободы человека, судебная власть, территориальное устройство, политическая система, местное самоуправление и другие.

В феврале-марте 1993 года Праламент Грузии создал Государственную Конституционную Комиссию под председательством Э.Шеварднадзе и поручил ей подготовить новую редакцию Конституции 1921 года. В состав Комиссии вошли представители всех парламентских фракций (более половины состава), большая группа юристов, политологов, экономистов, известные в республике люди.

Поначалу работа в специализированных рабочих группах проходила довольно интенсивно и уже в мае редакционная группа начала обсуждение отдельных концептуальных положений. Однако последовавшие события (конфликт в Абхазии, гражданская война, резкое обострение криминогенной обстановки) замедлили темпы коллективной работы Коииссии. Впрочем, работа не прекращалась в Секретариате Конституционной Комиссии, в политических партиях, профессиональных и международных организациях, с иностранными экспертами. К началу 1995 года в Комиссии, кроме ее собственного проекта, было еще 12, которые представили: политическая организация "Глас народа", Партия Национальной Независимости Грузии, группа молодых конститу-

ционалистов факультета международного права и международных отношений Тбилисского государственного университета, Республиканская партия Грузии, Общество защиты интересов трудящихся, Народная партия Грузии, Ассоциация молодых юристов Народного Фронта Грузии, Грузинский коммерческий банк "Анси", Коммунистическая партия Грузии, Александр Шушанашвили (инициативный проект), Союз сынов божьих, Союз граждан Грузии. Эти проекты более или менее детально обсуждались на различных уровнях Конституционной Комиссии, была попытка создать сводный проект. В мае 1995 года начались заключительные пленарные заседания Конституционной Комиссии. За основу обсуждения был взят проект, представленный Председателем Государственной Конституционной Комиссии Э.Шеварднадзе. 2 июля Комиссия приняла проект и передала его для утверждения в Парламент Грузии.

Как и в Конституционной Комиссии, в Парламенте конструктивно и согласованно обсуждалась та часть проекта, которая касалась прав и свобод человека, однако споры приобретали острый, а нередко и конфронтационный характер, когда речь шла о фундаментальных вопросах горизонтального (форма правления) и вертикального (территориальное государственное устройство, местное самоуправление) разделения властей. Это и не удивительно, так как дебаты о содержании отдельных статей носили по существу мировоззренческий характер, касались высших ценностей демократии и справедливости, политической философии государства, социального предназначения Конституции.

Несмотря на активное противодействие определенных сил, 24 августа 1995 года Парламент Грузии проголосовал за новую Конституцию. Большинство проявило волю и способность решать фундаментальные проблемы власти и

человека не на основе применения насилия, а исключительно в пределах конституционной законности.

Текст Конституции Грузии лежит перед читателем и нет, видимо, особой нужды в подробном пересказе его содержания. Вместе с тем, чтобы показать основные свойства и оригинальный характер Конституции, необходимо обратить внимание на некоторые узловые вопросы.

Конституция Грузии 24 августа 1995 года состоит из преамбулы и объединенных в девять глав 109 статей. При определении внутренней структуры, ее учредители опирались на мировую конституционную теорию и практику, учитывали структуру Конституции Грузии 1921 года (отсюда наличие отдельных глав о финансах и контроле, об обороне государства), руководствовались реалиями сегодняшней Грузии (поэтому и отсутствуют в Конституции отдельные главы о территориальном устройстве и местном самоуправлении).

Что касается основной сюжетной линии, здесь мнения участников конституционного процесса почти не расходились - все статьи Конституции, в конечном счете, должны служить закреплению народного суверенитета и приоритета прав и свобод личности.

"Источником государственной власти в Грузии является народ" - гласит статья 5 Конституции и при сопоставлении с другими ее статьями становится ясным, что это не декларативная норма, поскольку она подразумевает и связанность государства Конституцией, и выборность всех органов, и референдум, и прямую законодательную инициативу народа и многое другое.

При кажущейся простоте, довольно трудно оказалось сначала написать, а затем принять главу об основных правах и свободах человека. В конечном счете, почти без сущес-

твенных изменений был взят общепринятый каталог прав и свобод, но внесены определенные коррективы, чтобы установить оптимальное для нынешних времен соотношение между государственной властью и интересами личности. В то же время, особое внимание было уделено закреплению правовых, организационных и институциональных гарантий прав и свобод. Так появились в Конституции новые для нашего общества институты Народного Защитника Грузии (омбудсмен) и Конституционного Суда, упрочилась независимость судебной власти, изменилась роль прокуратуры и т.д.

Основным принципом организации и деятельности государственного механизма провозглашается разделение властей. Система центральных государственных органов очень близка к форме правления, именуемой в литературе президентской республикой. По Конституции Грузии введены всеобщие выборы Президента, отсутствуют конституционные институты Правительства и Премьер-министра, Президент непосредственно и напрямую возглавляет исполнительную власть; он обладает важными дискреционными полномочиями, но не может распустить Парламент. Парламент является суверенным законодательным и контрольным органом, но отсутствует вотум недоверия исполнительной власти, введен принцип несовместимости депутатского мандата и министерского портфеля. По этим и некоторым другим чертам система центральных государственных органов Грузии схожа с формой правления, функционирующей в США, однако есть черты, которые делают ее оригинальной. Президент Грузии одновременно является главой государства и главой исполнительной власти, отсутствует институт Вице-президента, но предусмотрен институт Государственного министра, который руководит Канцелярией и по уполномочию Президента выполняет его отдельные поручения.

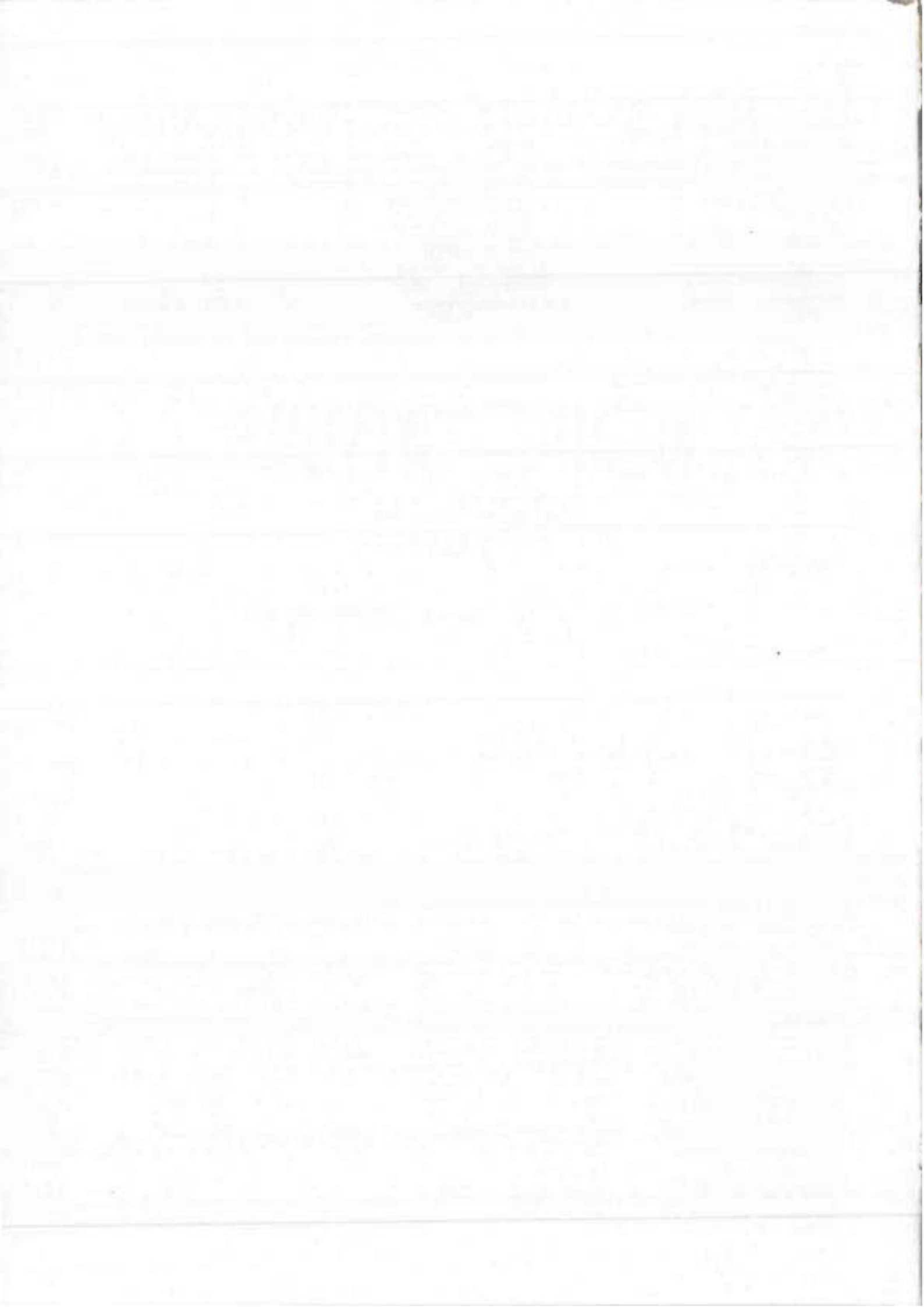
Такова краткая история принятия и фрагментарная аннотация шестой Конституции Грузии. Ее принятие является значительным явлением в новейшей истории Грузии, она подтвердила наличие в обществе определенного уровня гражданского согласия, расширила связи Грузии с другими государствами и международными организациями. Нельзя в этой связи не отметить активное и плодотворное участие в разработке и экспертизе проекта Конституции экспертов Комиссии Совета Европы "Демократия через право" (т.н. Венецианская комиссия), Чикагской школы права, фонда Дж.Сороса и ОБСЕ.

Настоящая Конституция не является совершенным, и тем более идеальным политико-юридическим произведением поскольку этому не способствовали ни уровень современного развития Грузии, ни сложившаяся вокруг нее обстановка. Но главное то, что она принята самостоятельно, отражает реальную обстановку и создает правовую базу для дальнейшего цивилизованного развития Грузии.

КОНСТИТУЦИЯ ГРУЗИИ

Принята 24 августа 1995 года

Граждане Грузии,
непоколебимой волей которых является утверждение демократи-
ческого общественного строя, экономической свободы, социального
и правового государства,
обеспечение общепризнанных прав и свобод человека,
укрепление государственной независимости и мирных отношений
с другими народами,
опираясь на многовековые традиции грузинской национальной
государственности и основные принципы Конституции Грузии 1921
года,
провозглашаем настоящую Конституцию.

Глава первая

Общие положения

Статья 1

1. Грузия - независимое, единое и неделимое государство, что подтверждено референдумом, проведенным 31 марта 1991 года на всей территории страны, включая Абхазскую АССР и бывшую Юго-Осетинскую автономную область, и Актом о восстановлении государственной независимости Грузии от 9 апреля 1991 года.

2. Formой политического устройства грузинского государства является демократическая республика.

3. Наименование грузинского государства - "Грузия".

Статья 2

1. Территория грузинского государства определена по состоянию на 21 декабря 1991 года. Территориальная целостность и неприкосновенность государственных границ Грузии подтверждены Конституцией и законодательством Грузии, признаны мировым содружеством государств, а также международными организациями.

2. Запрещается отчуждение территории грузинского государства. Государственные границы могут быть изменены только на основе двустороннего соглашения с соседним государством.

3. Государственно-территориальное устройство Грузии будет определено конституционным законом на основе принципа разграничения полномочий после полного восстановления юрисдикции Грузии на всей территории страны.

4. Вопросы местного значения граждане Грузии решают посредством местного самоуправления без ущерба для суверенитета государства. Порядок создания, полномочия органов местного самоуправления и их отношения с государственными органами определяются органическим законом.

Статья 3

1. К исключительному ведению высших государственных органов Грузии относятся:

а) законодательство о гражданстве Грузии, правах и свободах человека, эмиграции и иммиграции, въезде и выезде, о временном или постоянном пребывании в Грузии граждан других государств и лиц без гражданства;

б) определение статуса, режим и охрана государственных границ, статус и охрана территориальных вод, воздушного пространства, континентального шельфа Грузии и особой экономической зоны;

в) оборона и безопасность государства, Вооруженные Силы, военная промышленность и торговля оружием;

г) вопросы войны и мира, установление правового режима чрезвычайного и военного положения и его введение;

д) внешняя политика и международные отношения;

е) внешняя торговля, таможенный и тарифный режимы;

ж) государственные финансы и государственные займы; чеканка денег; банковское, кредитное, страховое и налоговое законодательство;

з) стандарты и эталоны; геодезия и картография; установление точного времени; государственная статистика;

и) единая энергетическая система и ее режим; связь; торговый флот; флаги судов; порты общегосударственного значения, аэропорты и аэродромы; контроль воздушного пространства, транзита и воздушного транспорта; регистрация воздушного транспорта; метеорологическая служба; система наблюдения за состоянием окружающей среды;

к) железные и автомобильные дороги общегосударственного значения;

л) рыболовство в океане и открытом море;

м) погранично-санитарный кордон;

н) законодательство о фармацевтических препаратах;

о) аттестация и аккредитация средних и высших учебных заведений, законодательство об академических, научных, профессиональных званиях и степенях;

п) законодательство об интеллектуальной собственности;

р) законодательство о торговом, уголовном, гражданском, административном и трудовом праве, законодательство об исполнении наказаний и процессуальное законодательство;

с) криминальная полиция и следствие;

т) законодательство о земле, недрах и природных ресурсах;

2. Вопросы совместного ведения определяются особо.

Статья 4

1. После создания на всей территории Грузии надлежащих условий и формирования органов местного самоуправления, Парламент Грузии будет состоять из двух палат - Совета Республики и Сената.

2. Совет Республики состоит из членов, избранных по пропорциональной системе выборов.

3. Сенат состоит из членов, избранных в Абхазии, Аджарии и других территориальных единицах Грузии, а также из назначенных Президентом Грузии пяти сенаторов.

4. Состав, полномочия и порядок выборов палат определяются органическим законом.

Статья 5

1. Источником государственной власти в Грузии является народ. Государственная власть осуществляется в пределах, установленных Конституцией Грузии.

2. Народ осуществляет свою власть посредством референдума, других форм непосредственной демократии и через своих представителей.

3. Никто не вправе узурпировать или незаконно захватить государственную власть.

4. Государственная власть осуществляется на основе принципа разделения властей.

Статья 6

1 Конституция Грузии - основной закон государства. Все другие правовые акты должны соответствовать Конституции.

2. Законодательство Грузии соответствует общепризнанным принципам и нормам международного права. Не противоречащие Конституции Грузии международные договоры или согла-

шения Грузии имеют преобладающую юридическую силу в отношении внутригосударственных нормативных актов.

Статья 7

Грузия признает и соблюдает общепризнанные права и свободы человека как непреходящие и высшие человеческие ценности. При осуществлении власти народ и государство ограничены этими правами и свободами как непосредственно действующим правом.

Статья 8

Государственным языком Грузии является грузинский, в Абхазии - также абхазский.

Статья 9

Государство признает исключительную роль грузинской православной церкви в истории Грузии и вместе с тем провозглашает полную свободу религиозных убеждений и вероисповедания, независимость церкви от государства.

Статья 10

Столицей Грузии является Тбилиси.

Статья 11

Государственные символы Грузии устанавливаются органическим законом.

Глава вторая

Гражданство Грузии.

Основные права и свободы человека

Статья 12

1. Гражданство Грузии приобретается по рождению и путем натурализации.
2. Гражданин Грузии не может одновременно являться гражданином другого государства.
3. Порядок приобретения и утраты гражданства Грузии определяется органическим законом.

Статья 13

1. Грузия оказывает покровительство своим гражданам независимо от их местопребывания.
2. Лишение гражданства не допускается.
3. Выдворение из Грузии гражданина Грузии не допускается.
4. Не допускается выдача гражданина Грузии другому государству, кроме случаев, предусмотренных международными договорами. Решение о выдаче гражданина может быть обжаловано в суде.

Статья 14

Все люди от рождения свободны и равны перед законом независимо от расы, цвета кожи, языка, пола, религии, политических и иных взглядов, национальной, этнической и социальной принадлежности, происхождения, имущественного и социального положения, места жительства.

Статья 15

1. Жизнь - неприкосновенное право человека и оно защищено законом.

2. Исключительная мера наказания - смертная казнь до ее полной отмены - может предусматриваться органическим законом за совершение направленных против жизни особо тяжких преступлений. Право применения этого наказания имеет только Верховный суд Грузии.

Статья 16

Каждый имеет право на свободное развитие своей личности.

Статья 17

1. Честь и достоинство человека неприкосновенны.
2. Запрещаются пытка человека, негуманное, жестокое, унижающее его честь и достоинство обращение или наказание.

Статья 18

1. Свобода человека неприкосновенна.
2. Не допускается лишение или иное ограничение личной свободы без решения суда.
3. В предусмотренных законом случаях допускается задержание человека специально уполномоченными на то лицами. Задержанное или иным образом ограниченное в свободе лицо должно предстать по подсудности перед соответствующим судом не позднее 48 часов. Если в течение последующих 24 часов суд не примет решения об аресте или ином ограничении свободы, лицо незамедлительно должно быть освобождено.
4. Не допускается физическое или психическое принуждение задержанного или иным образом ограниченного в свободе лица.
5. Задержанному или арестованному лицу сразу же разъясняются его права и основания ограничения свободы. С момента задержания или ареста лицо может потребовать помощи защитника и это требование должно быть удовлетворено.

6. Срок задержания подозреваемого в совершении преступления лица не должен превышать 72 часов, а предварительное заключение обвиняемого - 9 месяцев.

7. Нарушение требования настоящей статьи карается по закону. Незаконно задержанное или арестованное лицо имеет право на компенсацию.

Статья 19

1. Каждому человеку гарантируется свобода слова, мнения, совести, вероисповедания и убеждений.

2. Запрещается преследование лица в связи с использованием им свободы слова, мнений, совести, вероисповедания и убеждений, а также принуждение человека высказать свое мнение по поводу этих свобод.

3. Запрещается ограничение перечисленных в данной статье свобод, если их проявление не ущемляет прав и свобод других лиц.

Статья 20

1. Личная жизнь каждого человека, его рабочее место, личные записи, переписка, переговоры по телефону или с использованием других технических средств, а также полученные с помощью технических средств уведомления неприкосновенны. Ограничение указанных прав допускается по решению суда или без него при возникновении установленной законом неотложной необходимости.

2. Никто не вправе войти в жилище и в другие владения вопреки воле их владельца, а также провести обыск без решения суда или при отсутствии предусмотренной законом неотложной необходимости.

Статья 21

1. Собственность и право наследования признаются и гарантируются. Запрещается отмена всеобщего права на приобретение, отчуждение или наследование собственности.

2. В определенных законом случаях и в установленном порядке для необходимых общественных нужд допускается ограничение указанных в пункте 1 прав.

3. Лишение собственности для необходимых общественных нужд допускается в прямо предусмотренных законом случаях, по решению суда или при возникновении неотложной необходимости, установленной органическим законом, и только при соответствующем вознаграждении.

Статья 22

1. Каждый, кто законно находится в Грузии, имеет право на свободное передвижение по всей ее территории и свободный выбор места жительства.

2. Каждый, кто законно находится в Грузии, может свободно выезжать из Грузии. Гражданин Грузии вправе свободно въезжать в Грузию.

3. Ограничение прав, указанных в пунктах 1 и 2, допускается только в соответствии с законом, в целях обеспечения необходимой для существования демократического общества государственной или общественной безопасности, охраны здоровья, предотвращения преступности или осуществления правосудия.

Статья 23

1. Свобода интеллектуального творчества гарантируется. Право на интеллектуальную собственность неприкосновенно.

2. Не допускается вмешательство в творческий процесс, а также цензура в сфере творческой деятельности.

3. Не допускается наложение ареста и запрета на распространение произведений творчества, если их распространение не ущемляет законных прав других людей.

Статья 24

1. Каждый человек вправе свободно получать и распространять информацию, высказывать и распространять свои мнения в устной, письменной или иной форме.

2. Средства массовой информации свободны. Цензура запрещается.

3. Государство или отдельные лица не вправе монополизировать средства массовой информации или средства распространения информации.

4. Осуществление прав, перечисленных в пунктах 1 и 2 данной статьи, может ограничиваться законом условиями, необходимыми в демократическом обществе для обеспечения государственной или общественной безопасности, территориальной целостности, предотвращения преступности, защиты прав и достоинства других лиц, предотвращения распространения информации, признанной конфиденциальной или для обеспечения независимости и беспристрастности правосудия.

Статья 25

1. Все, кроме лиц, находящихся на службе в Вооруженных Силах, полиции и службе безопасности, имеют право без предварительного разрешения собираться публично и без оружия как в помещениях, так и под открытым небом.

2. Законом может быть установлено требование предварительного уведомления властей, если собрание или манифестация проводятся в местах движения транспорта или людей.

3. Власти могут прервать собрание или манифестацию только в случае, если они принимают противозаконный характер.

Статья 26

1. Все имеют право создавать общественные организации, в том числе профессиональные союзы, и объединяться в них.

2. В соответствии с органическим законом граждане Грузии имеют право создавать политические партии, иные политические объединения и принимать участие в их деятельности.

3. Не допускается создание и деятельность общественных и политических объединений, ставящих целью свержение или насильственное изменение конституционного строя Грузии, посягательство на независимость страны, нарушение ее территориальной целостности, либо ведущих пропаганду войны или насилия, разжигающих национальную, местническую, религиозную или социальную рознь.

4. Запрещается создание вооруженных формирований общественными и политическими объединениями.

5. Лица, зачисленные в личный состав Вооруженных Сил, службы государственной безопасности или органов внутренних дел, назначенные или избранные судьями или прокурорами, прекращают членство в политических объединениях.

6. Приостановление или запрещение деятельности общественных и политических объединений возможно только по решению суда в случаях и порядке, установленных органическим законом.

Статья 27

Государство правомочно установить ограничения политической деятельности иностранцев и лиц без гражданства.

Статья 28

1. Каждый гражданин Грузии, достигший 18 лет, имеет право участвовать в референдуме, выборах государственных органов и органов местного самоуправления. Обеспечивается свобода волеизъявления избирателей.

2. В выборах и референдуме не участвуют лица, признанные судом недееспособными или по приговору суда отбывающие наказание в учреждениях исполнения наказания.

Статья 29

1. Каждый гражданин Грузии имеет право занимать любую государственную должность, если он соответствует требованиям, установленным законодательством.

2. Условия государственной службы определяются законом.

Статья 30

1. Труд свободен.

2. Государство обязано содействовать развитию свободного предпринимательства и конкуренции. Запрещается монопольная деятельность, кроме допускаемых законом случаев. Права потребителей защищаются законом.

3. В соответствии с международными соглашениями по труду государство защищает права граждан Грузии за границей.

4. Защита трудовых прав, справедливая оплата и безопасные, здоровые условия труда, условия труда несовершеннолетних и женщин определяются законом.

Статья 31

Государство заботится о равномерном социально-экономическом развитии всей территории страны. Законом установлены льготы, обеспечивающие социально-экономический прогресс высокогорных регионов.

Статья 32

Государство способствует трудоустройству граждан Грузии,

оставшихся без работы. Условия обеспечения прожиточным минимумом и статус безработного определяются законом.

Статья 33

Признается право на забастовку. Порядок осуществления этого права определяется законом. Закон устанавливает также гарантии деятельности жизненно важных служб.

Статья 34

1. Государство способствует развитию культуры, создает условия для неограниченного участия граждан в культурной жизни, проявлению и обогащению культурной самобытности, признанию национальных и общечеловеческих ценностей и углублению международных культурных связей.

2. Каждый гражданин Грузии обязан заботиться о защите и сохранении культурного наследия. Культурное наследие охраняется законом.

Статья 35

1. Все имеют право на получение образования и выбор его формы.

2. Государство обеспечивает соответствие образовательных программ международным правилам и стандартам.

3. Дошкольное воспитание обеспечивается государством. Начальное образование обязательно. Базовое образование обеспечивается за счет государства. Граждане вправе в определенном законом порядке и в установленных пределах бесплатно получать в государственных учебных заведениях среднее, профессиональное и высшее образование.

4. Государство в определенном законом порядке поддерживает просветительные учреждения.

Статья 36

1. Брак как добровольный союз основывается на равноправии супругов.
2. Государство содействует благосостоянию семьи.
3. Права материнства и детства охраняются законом.

Статья 37

1. Каждый вправе пользоваться страхованием здоровья как доступным средством медицинской помощи. В установленном законом порядке при определенных условиях обеспечивается бесплатная медицинская помощь.

2. Государство контролирует все организации здравоохранения, производство лекарственных средств и торговлю ими.

3. Все имеют право жить в безвредной для здоровья окружающей среде, пользоваться природной и культурной средой. Все обязаны оберегать природную и культурную среду.

4. В целях создания безопасной для здоровья человека среды, в соответствии с экологическими и экономическими интересами общества, в интересах нынешнего и будущих поколений государство обеспечивает охрану окружающей среды и рациональное природопользование.

5. Человек имеет право на получение полной, объективной и своевременной информации о состоянии среды его обитания и условий труда.

Статья 38

1. Граждане Грузии равноправны в социальной, экономической, культурной и политической жизни независимо от их языка, национальной, этнической и религиозной принадлежности. В соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права они вправе свободно, без какой-

либо дискриминации и вмешательства развивать собственную культуру, пользоваться родным языком в личной жизни и публично.

2. В соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права осуществление прав меньшинств не должно противоречить суверенитету, государственному устройству, территориальной целостности и политической независимости Грузии.

Статья 39

Конституция Грузии не отвергает других общепризнанных прав, свобод и гарантий человека и гражданина, которые в ней не упомянуты, но сами по себе вытекают из принципов настоящей Конституции.

Статья 40

1. Лицо считается невиновным, пока его виновность не будет доказана в установленном законом порядке и вступившим в законную силу обвинительным приговором суда.

2. Никто не обязан доказывать свою невиновность. Обязанность доказывания обвинения возлагается на обвинителя.

3. Постановление о привлечении лица к ответственности в качестве обвиняемого, обвинительное заключение и обвинительный приговор должны основываться только на достоверных доказательствах. Любое обвинение, не подтвержденное в установленном законом порядке, должно трактоваться в пользу обвиняемого.

Статья 41

1. Каждый гражданин Грузии имеет право в установленном законом порядке знакомиться с имеющейся о нем в государ-

ственных учреждениях информацией, а также официальными документами, если они не содержат государственной, профессиональной или коммерческой тайны.

2. Никому не должна быть доступна имеющаяся в официальных учреждениях информация, связанная с состоянием здоровья человека, с его финансами или другими частными вопросами, без согласия самого лица, за исключением случаев, установленных законом, когда это необходимо для обеспечения государственной или общественной безопасности, охраны здоровья, а также соблюдения иных прав и свобод других лиц.

Статья 42

1. Каждый человек имеет право обратиться в суд за защитой своих прав и свобод.

2. Каждое лицо должно быть осуждено только судом, к юрисдикции которого относится его дело.

3. Право защиты гарантируется.

4. Никто не может быть осужден повторно за одно и то же преступление.

5. Никто не несет ответственности за деяние, которое в момент его совершения не считалось правонарушением. Закон, не смягчающий или не отменяющий ответственности, обратной силы не имеет.

6. Обвиняемый вправе потребовать, чтобы его свидетели были вызваны и допрошены в равных со свидетелями обвинения условиях.

7. Доказательства, полученные с нарушением закона, юридической силы не имеют.

8. Никто не обязан свидетельствовать против самого себя или своих близких, круг которых определяется законом.

9. За счет государственных средств в судебном порядке

всем гарантируется полное возмещение ущерба, незаконно нанесенного государственными органами, органами самоуправления, а также их служащими.

Статья 43

1. На территории Грузии надзор за защитой прав и свобод личности осуществляет Народный Защитник Грузии, избираемый сроком на 5 лет большинством полного состава Парламента Грузии.

2. Народный Защитник вправе выявлять факты нарушения прав и свобод личности, сообщать об этом соответствующим органам и лицам. Создание препятствий деятельности Народного Защитника карается по закону.

3. Полномочия Народного Защитника Грузии определяются органическим законом.

Статья 44

1. Каждое лицо, проживающее в Грузии, обязано выполнять требования Конституции и законодательства Грузии.

2. Осуществление прав и свобод одних людей не должно нарушать права и свободы других.

Статья 45

Указанные в Конституции основные права и свободы человека, с учетом их содержания, распространяются также на юридических лиц.

Статья 46

1. Во время чрезвычайного или военного положения Президент Грузии вправе ограничить в стране или в какой-либо ее части права и свободы, перечисленные в статьях 18, 20, 21,

22, 24, 25, 30, 33 и 41 . Президент Грузии обязан не позднее 48 часов внести это решение на утверждение Парламента.

2. В случае введения чрезвычайного или военного положения выборы Президента, Парламента, других представительных органов Грузии проводятся после отмены этого положения.

Статья 47

1. Иностранные граждане и лица без гражданства, проживающие в Грузии, имеют равные с гражданами Грузии права и обязанности, кроме случаев, предусмотренных Конституцией и законом.

2. В соответствии с общепризнанными нормами международного права, в установленном законом порядке Грузия предоставляет убежище иностранцам и лицам без гражданства.

3. Запрещается выдача другому государству беженцев, преследуемых за политические убеждения или за деяние, которое в соответствии с законодательством Грузии преступлением не считается.

Глава третья Парламент Грузии

Статья 48

Парламент Грузии является высшим представительным органом страны, который осуществляет законодательную власть, определяет основные направления внешней и внутренней политики страны, в установленных Конституцией пределах контролирует деятельность правительства и осуществляет другие полномочия.

Статья 49

1. Парламент избирается на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном голосовании сроком на четыре года. Парламент состоит из 150 членов, избранных по пропорциональной системе, и 85 - избранных по мажоритарной системе.

2. Членом Парламента может быть избран гражданин Грузии, достигший двадцатипятилетнего возраста, имеющий право избирать.

3. Внутренняя структура и порядок работы Парламента определяются Регламентом Парламента.

Статья 50

1. Право участия в выборах имеет зарегистрированное в установленном законом порядке политическое объединение граждан, инициатива которого подтверждена подписями не менее пятидесяти тысяч избирателей, или имеющее к моменту назначения выборов своего представителя в Парламенте, а в выборах по мажоритарной системе - лицо, инициатива которого подтверждена не менее чем тысячей подписей, или которое по итогам последних выборов является членом Парламента.

2. Мандаты членов Парламента распределяются только между теми политическими объединениями и избирательными блоками, которые при выборах по пропорциональной системе получают не менее пяти процентов голосов избирателей, принявших участие в выборах.

3. Очередные выборы в Парламент проводятся не позднее пятнадцати дней до истечения срока его полномочий. Если срок проведения выборов совпал с действием военного или чрезвычайного положения, выборы проводятся не позднее 60 дней после его отмены. Дату выборов назначает Президент Грузии не позднее 60 дней до начала выборов.

4. Полномочия Парламента прекращаются с момента первого заседания вновь избранного Парламента.

5. Порядок избрания члена Парламента, а также недопустимость участия лица в выборах в качестве кандидата определяются Конституцией и органическим законом.

Статья 51

Первое заседание вновь избранного Парламента должно состояться в течение 20 дней со дня окончания выборов. Дату проведения первого заседания назначает Президент Грузии. Парламент приступает к работе в случае признания полномочий не менее двух третей его членов.

Статья 52

1. Член Парламента Грузии является представителем всей Грузии, пользуется свободным мандатом, и его отзыв не допускается.

2. Привлечение члена Парламента к уголовной ответственности, его задержание или арест, обыск жилища, машины, рабочего места, а также личный обыск допускаются лишь с согласия Парламента. Исключение составляет задержание на месте преступления, о чем незамедлительно сообщается Парламенту. В случае, если Парламент не даст своего согласия, задержанный или арестованный член Парламента должен быть немедленно освобожден.

3. Член Парламента вправе отказаться давать показания по фактам, которые были доверены ему, как члену Парламента. Недопустимо наложение ареста на письменные материалы, связанные с этими фактами. Это право сохраняется за лицом и после прекращения его парламентских полномочий.

4. Член Парламента не несет уголовной ответственности за

мнения и взгляды, высказанные им при исполнении своих обязанностей в Парламенте или за его пределами.

5. Обеспечиваются условия беспрепятственного осуществления членом Парламента своих полномочий. На основании заявления члена Парламента соответствующие государственные органы обеспечивают его личную безопасность.

6. Создание препятствий для осуществления членами Парламента своих полномочий карается законом.

Статья 53

1. Член Парламента не имеет права занимать какую-либо должность на государственной службе или заниматься предпринимательской деятельностью. Случаи недопущения совместительства определяет закон.

2. При нарушении требований, предусмотренных предыдущим пунктом, полномочия члена Парламента прекращаются.

3. Член Парламента получает установленное законом вознаграждение.

Статья 54

1. Вопрос о признании или досрочном прекращении полномочий члена Парламента решает Парламент. Это решение Парламента может быть обжаловано в Конституционном Суде.

2. Полномочия члена Парламента досрочно прерываются:

а) при сложении полномочий на основании личного заявления;

б) при существовании вступившего в законную силу обвинительного приговора суда;

в) при признании его судом недееспособным, без вести пропавшим или умершим;

г) при занятии должности или осуществлении деятельности, не совместимой со статусом члена Парламента;

- д) в случае утраты гражданства Грузии;
- е) если член Парламента по неуважительной причине не участвовал в работе Парламента более четырех месяцев;
- ж) в случае смерти.

Статья 55

1. Парламент Грузии на срок своих полномочий в установленном Регламентом порядке тайным голосованием избирает Председателя Парламента Грузии и заместителей Председателя, в том числе - по одному заместителю из числа и по представлению членов Парламента, избранных от Абхазии и Аджарии.

2. Председатель Парламента руководит работой Парламента, обеспечивает свободное выражение мнений, подписывает принятые Парламентом акты, осуществляет другие предусмотренные Регламентом полномочия.

3. По поручению Председателя Парламента, в случае невозможности осуществления им своих полномочий, а также при его отстранении от должности обязанности Председателя исполняют его заместители.

4. Председатель Парламента в установленном Регламентом порядке осуществляет в здании Парламента все административные функции.

Статья 56

1. В целях предварительной подготовки законодательных вопросов, содействия исполнению решений, а также контроля за деятельностью правительства и иных подотчетных Парламенту органов, в Парламенте на срок его полномочий создаются комитеты.

2. В случаях, предусмотренных Конституцией Грузии и Ре-

гламентом, а также по требованию не менее одной четвертой членов Парламента, в Парламенте создаются следственная или иные временные комиссии. Представительство парламентского большинства во временной комиссии не должно превышать половины общего числа членов комиссии.

3. По требованию следственной комиссии явка на ее заседание, а также представление необходимых для изучения вопроса документов обязательны.

Статья 57

1. Для организации работы Парламента создается Бюро Парламента, в состав которого входят Председатель Парламента Грузии, заместители Председателя, председатели парламентских комитетов и фракций.

2. Вопросы, связанные с назначением перечисленных в Конституции должностных лиц, на основании заключений соответствующих комитетов и в порядке, предусмотренном Регламентом, рассматриваются на Бюро Парламента. Заключение Бюро по этим вопросам представляется Президенту и Парламенту. Бюро принимает решения по организационным вопросам работы Парламента.

Статья 58

1. Члены Парламента могут объединяться в парламентские фракции. Число членов фракции должно быть не менее десяти.

2. Порядок образования и деятельности фракций, их полномочия определяются законом и Регламентом Парламента.

Статья 59

1. Член Парламента вправе обратиться с вопросом к подотчетному Парламенту органу, члену правительства, мэру го-

рода, руководителям исполнительных органов территориальных единиц всех уровней, к государственным учреждениям и получить от них ответ.

2. Группа парламентариев в составе не менее десяти человек, парламентская фракция имеют право обратиться с запросом к подотчетному Парламенту органу, члену правительства, которые обязаны дать ответ на заседании Парламента. Ответ может стать предметом обсуждения Парламента.

Статья 60

1. Заседания Парламента проводятся публично. По решению большинства присутствующих при рассмотрении отдельных вопросов Парламент может объявить заседание или его часть закрытыми.

2. Избранное, назначенное или утвержденное Парламентом должностное лицо вправе, а по требованию Парламента - обязано присутствовать на заседаниях Парламента, его комитетов и комиссий. По требованию этих лиц их выступления должны быть заслушаны Парламентом, комитетом или комиссией.

3. Голосование всегда открытое или поименное, кроме случаев, предусмотренных Конституцией и Законом.

4. Протоколы заседаний Парламента, кроме не подлежащих огласке вопросов, публикуются в печатном органе Парламента.

Статья 61

1. Парламент Грузии собирается по собственному праву на очередные сессии дважды в год. Осенняя сессия открывается в первый вторник сентября и закрывается в третью пятницу декабря. Весенняя сессия открывается в первый вторник февраля и закрывается в последнюю пятницу июня.

2. Президент Грузии по требованию Председателя Парламента, не менее одной четвертой членов Парламента или по собственной инициативе в период между сессиями созывает внеочередную сессию Парламента, а в период работы очередной сессии - внеочередное заседание. Если в течение 48 часов с момента представления письменного требования президентский акт о созыве не издан, Парламент в соответствии со своим Регламентом обязан по собственному праву и в течение последующих 48 часов приступить к работе.

3. Внеочередное заседание Парламента проводится только в соответствии с заранее определенной повесткой дня и закрывается, когда все вопросы будут исчерпаны.

4. В течение 48 часов после объявления Президентом Грузии чрезвычайного или военного положения Парламент собирается по собственному праву и его работа продолжается вплоть до отмены военного или чрезвычайного положения.

Статья 62

Решения Парламента по вопросам войны и мира, военного и чрезвычайного положения, а также по вопросам, предусмотренным статьей 46 Конституции, принимаются большинством голосов полного состава Парламента.

Статья 63

1. В случаях, предусмотренных пунктом 2 статьи 75, право возбудить вопрос об отрешении от должности Президента Грузии в порядке импичмента имеет не менее одной трети полного состава Парламента. Для получения заключения дело передается Верховному Суду или Конституционному Суду Грузии.

2. Если Верховный Суд своим заключением подтвердит

наличие в деяниях Президента признаков состава преступления или Конституционный Суд - нарушение Конституции Грузии, после рассмотрения заключения Парламент большинством полного состава принимает решение о проведении голосования по вопросу об отрешении от должности Президента Грузии в порядке импичмента.

3. Президент считается отрешенным от должности в порядке импичмента, если это решение поддержано не менее чем двумя третями полного состава Парламента.

4. Если Парламент в тридцатидневный срок не примет решения, вопрос считается святым с повестки дня и в течение последующего года не допускается предъявление обвинения по тем же основаниям.

5. Не допускается рассмотрение в Парламенте предъявленного Президенту обвинения или принятие решения об отрешении Президента от должности в период действия чрезвычайного и военного положения или во время войны.

Статья 64

1. Право возбуждения вопроса об отстранении от должности Председателя Верховного Суда, членов правительства - министров, Генерального Прокурора, Председателя Палаты Контроля и членов Совета Национального банка принадлежит не менее одной трети полного состава Парламента. Основанием для возбуждения преследования в порядке импичмента могут быть нарушение Конституции указанными выше должностными лицами, государственная измена или совершение иного преступления.

2. После получения заключения в порядке, предусмотренном пунктом 2 статьи 63, Парламент большинством полного состава правомочен принять решение об отстранении от должности

перечисленных в пункте 1 настоящей статьи должностных лиц. На эти случаи распространяется также действие пункта 4 статьи 63.

Статья 65

1. Парламент Грузии большинством полного состава ратифицирует, денонсирует и отменяет международные договоры и соглашения.

2. Кроме международных договоров и соглашений, предусматривающих ратификацию, обязательна также ратификация тех международных договоров и соглашений, которые:

а) предусматривают вхождение Грузии в международные организации или межгосударственные союзы;

б) носят военный характер;

в) касаются территориальной целостности государства или изменения государственных границ;

г) связаны с получением или выделением государством кредитов;

д) требуют изменения внутригосударственного законодательства, принятия законов и имеющих силу закона актов, необходимых для выполнения международных обязательств.

3. Парламент должен быть информирован о заключении других международных договоров и соглашений.

4. В случае внесения в Конституционный Суд конституционного иска или представления, ратификация международного договора или соглашения не допускается вплоть до вынесения решения Конституционным Судом.

Статья 66

1. Законопроект или постановление считаются принятыми Парламентом, если они поддержаны большинством присутству-

ющих, но не менее чем одной третью полного состава Парламента, если Конституцией не определен иной порядок принятия законопроекта или постановления.

2. Проект органического закона считается принятым, если он поддержан более чем половиной списочного состава Парламента.

3. Согласие Парламента принимается в форме постановления, если иной порядок не определен Конституцией.

4. Порядок принятия иных решений определяется Регламентом Парламента.

Статья 67

1. Право законодательной инициативы принадлежит Президенту Грузии, члену Парламента, парламентской фракции, комитету Парламента, высшим представительным органам Абхазии и Аджарии, не менее чем тридцати тысячам избирателей.

2. По требованию Президента Грузии представленные им законопроекты рассматриваются вне очереди.

Статья 68

1. Законопроект, принятый Парламентом, в пятидневный срок передается Президенту Грузии.

2. Президент в течение 10 дней подписывает и публикует закон, либо с мотивированными замечаниями возвращает в Парламент.

3. Если Президент возвратил законопроект, Парламент ставит на голосование замечания Президента. Для их принятия достаточно количества голосов, установленного статьей 66 Конституции для законопроектов такого рода. Если эти замечания приняты, окончательная редакция законопроекта передается Президенту, который в семидневный срок подписывает и публикует его.

4. Если Парламент не принял предложения Президента, ставится на голосование первоначальная редакция законопроекта. Закон или органический закон считается принятым, если за него голосовало не менее трех пятых списочного состава Парламента. Поправки к Конституции считаются принятыми, если за них голосовало не менее двух третей полного состава Парламента.

5. Если в течение установленного срока Президент не опубликует закон, его подписывает и публикует Председатель Парламента.

6. Закон вступает в силу на пятнадцатый день с момента его опубликования в официальном органе, если не установлен иной срок.

Глава четвертая

Президент Грузии

Статья 69

1. Президент Грузии является главой грузинского государства и главой исполнительной власти.

2. Президент Грузии направляет и осуществляет внутреннюю и внешнюю политику государства. Он обеспечивает единство и целостность страны, а также деятельность государственных органов в соответствии с Конституцией.

3. Президент Грузии является высшим представителем Грузии во внешних сношениях.

Статья 70

1. Президент Грузии избирается на основе всеобщего, равного и прямого избирательного права при тайном голосовании

сроком на пять лет. Одно и то же лицо может быть избрано Президентом только дважды подряд.

2. Президентом может быть избран обладающий избирательным правом гражданин Грузии по рождению, достигший 35 лет, проживший в Грузии не менее 15 лет и ко дню назначения выборов проживающий в Грузии.

3. Право выдвижения кандидатуры Президента имеют политическое объединение или инициативная группа. Выдвижение кандидатуры должно быть подтверждено подписями не менее пятидесяти тысяч избирателей.

4. Выборы считаются действительными, если в них участвовало большинство от общего числа избирателей. Избранным считается кандидат, за которого голосовало более половины участвовавших в выборах избирателей.

5. Если выборы признаны действительными, но ни один из кандидатов не получил необходимого количества голосов избирателей, через две недели проводится второй тур выборов.

6. Во втором туре голосование проводится по двум кандидатам, имеющим лучшие результаты в первом туре. Вторым туром считается действительным, если в нем участвовало не менее одной трети общего числа избирателей. Избранным признается кандидат, получивший большее количество голосов, но не менее одной пятой голосов общего числа избирателей.

7. Если выборы признаны недействительными, или признаны действительными, но в первом туре участвовал только один кандидат и тот не получил необходимого количества голосов, или если во втором туре Президент не был избран, в течение двух последующих месяцев проводятся повторные выборы.

8. В период военного или чрезвычайного положения выборы не проводятся.

9. Первый тур очередных выборов Президента проводится во второе воскресенье апреля пятого года со времени предыдущих выборов.

10. Порядок и условия проведения выборов Президента определяются Конституцией и органическим законом.

Статья 71

1. При вступлении в должность вновь избранный Президент Грузии произносит программную речь и приносит следующую присягу: "Я, Президент Грузии, перед Богом и Народом заявляю, что буду защищать Конституцию Грузии, независимость, целостность и неделимость страны, добросовестно исполнять обязанности Президента, заботиться о безопасности и благосостоянии граждан моей страны, о возрождении могущества моего народа и Отечества".

2. Предусмотренный в первом пункте церемониал проводится в третье воскресенье со дня выборов Президента.

Статья 72

Президент Грузии не вправе занимать одновременно другую должность, заниматься предпринимательской деятельностью, получать заработную плату или другое постоянное вознаграждение за какую - либо иную деятельность.

Статья 73

1. Президент Грузии:

а) заключает международные договоры и соглашения, ведет переговоры с иностранными государствами; с согласия Парламента назначает и освобождает от должности послов и иных дипломатических представителей Грузии; при нем аккредитуются послы и иные дипломатические представители иностранных государств и международных организаций;

б) назначает с согласия Парламента членов правительства-министров;

в) правомочен освобождать от должности министров;

г) принимает отставку министров и других определенных законом должностных лиц, правомочен поручить министрам исполнение служебных обязанностей до формирования нового правительства;

д) представляет Парламенту проект Государственного бюджета Грузии после согласования его основных данных и направлений с парламентскими комитетами;

е) представляет Парламенту, назначает и освобождает от должности должностных лиц в случаях и порядке, определенных Конституцией или законом;

ж) в случае вооруженного нападения на Грузию объявляет военное положение, при наличии соответствующих условий заключает мир и не позднее 48 часов вносит это решение на утверждение Парламента;

з) во время войны или массовых беспорядков, при посягательстве на территориальную целостность страны, в случае военного переворота или вооруженного восстания, экологической катастрофы и эпидемий, или в иных случаях, когда органы государственной власти лишены возможности нормально осуществлять свои конституционные полномочия, объявляет чрезвычайное положение на всей территории страны или в какой-либо ее части и не позднее 48 часов вносит это решение на утверждение в Парламент. Во время чрезвычайного положения издает имеющие силу закона декреты, действующие до окончания чрезвычайного положения; осуществляет чрезвычайные мероприятия. Декреты представляются в Парламент, когда он соберется на заседание. Чрезвычайные полномочия распространяются только на ту территорию, где по причинам, указанным в настоящем пункте, объявлено чрезвычайное положение;

и) вправе с согласия Парламента приостановить деятельность или распустить представительные органы самоуправления или территориальных единиц, если их действия создают угрозу для суверенитета, территориальной целостности страны, для осуществления государственными органами своих конституционных полномочий;

к) на основе Конституции и закона издает указы и распоряжения;

л) подписывает и публикует законы в порядке, определенном Конституцией;

м) решает вопросы гражданства, а также предоставления убежища;

н) присуждает государственные награды, присваивает высшие воинские, специальные и почетные звания, а также высшие дипломатические ранги;

о) осуществляет помилование осужденных.

2. В установленном законом порядке Президент назначает выборы Парламента и других представительных органов.

3. Президент вправе отменить акты подотчетных ему органов исполнительной власти.

4. Президент Грузии является Верховным Главнокомандующим Вооруженными Силами Грузии. Он назначает членов Совета Национальной Безопасности, председательствует на его заседаниях, назначает и освобождает от должности военачальников.

5. Президент Грузии вправе обратиться с посланием к народу и Парламенту. Президент раз в год представляет Парламенту доклад по важнейшим вопросам положения страны.

6. Президент осуществляет другие, установленные Конституцией и законом полномочия.

Статья 74

1. По требованию Парламента, не менее двухсот тысяч избирателей или по собственной инициативе Президент Грузии назначает референдум по вопросам, определенным Конституцией и органическим законом, в течение 30 дней со дня получения этого требования.

2. Не допускается проведение референдума для принятия или отмены закона, по вопросам амнистии или помилования, ратификации и денонсации международных договоров и соглашений, а также по вопросам, ущемляющим основные конституционные права и свободы человека.

3. Вопросы, связанные с назначением и проведением референдума, регулируются органическим законом.

Статья 75

1. Президент Грузии неприкосновенен. В период пребывания его в должности не допускается его арест или привлечение к уголовной ответственности.

2. В случае государственной измены, совершения других преступлений или нарушения Президентом Конституции Парламент может в порядке, установленном статьей 63 Конституции и органическим законом, отрешить от должности Президента Грузии, если:

а) нарушение Конституции подтверждено решением Конституционного Суда;

б) наличие признаков государственной измены или состава других преступлений подтверждено заключением Верховного Суда.

Статья 76

1. В случаях досрочного прекращения полномочий Президен-

та Грузии или его неспособности осуществлять свои полномочия обязанности Президента исполняет Председатель Парламента, а полномочия Председателя Парламента в течение этого времени - один из его заместителей.

2. Исполняющий обязанности Президента не вправе применять правомочия, предусмотренные подпунктами "в" и "и" пункта 1 статьи 73, а также пунктом 1 статьи 74.

3. Выборы Президента проводятся в течение 45 дней с момента прекращения его полномочий и их проведение обеспечивает Парламент.

Статья 77

1. Президент Грузии после принесения присяги принимает отставку правительства и вправе поручить ему исполнение обязанностей до формирования нового состава правительства. В течение двух недель Президент обязан подобрать состав правительства и представить его Парламенту. После обсуждения в соответствующих комитетах Парламент утверждает его большинством списочного состава.

2. Вопрос о членах правительства, которые получили отвод во время обсуждения или не были утверждены во время голосования, решает Президент. Он вправе вновь представить ту же или новую кандидатуру. Одна и та же кандидатура может быть представлена только дважды. Порядок повторного представления определяется законом.

3. В случае освобождения министра от должности новую кандидатуру Президент представляет Парламенту в двухнедельный срок.

Статья 78

1. По предложению Президента Грузии Парламент утверждает структуру и порядок деятельности исполнительной власти.

2. Запрещается слияние или иное объединение в одно ведомство Вооруженных Сил, службы государственной безопасности и полиции.

Статья 79

1. Члены правительства ответственны перед Президентом Грузии.

2. Члены правительства слагают свои полномочия перед Президентом.

Статья 80

1. Член Правительства не вправе занимать иную должность, кроме партийной, заниматься предпринимательской деятельностью, получать заработную плату или иное постоянное вознаграждение за какую-либо другую деятельность.

2. Член правительства вправе уйти в отставку в установленном законом порядке.

3. Член правительства может быть освобожден от должности Указом Президента Грузии или Парламентом в порядке, установленном статьей 64 Конституции.

Статья 81

1. Министерства создаются на основе закона в целях обеспечения государственного управления в определенных сферах государственной или общественной жизни.

2. Министерством руководит министр, который в пределах своей компетенции самостоятельно принимает решения по вопросам, относящимся к его компетенции. Министр издает приказы на основе и во исполнение закона.

3. В состав правительства входит государственный министр, который руководит канцелярией и по уполномочию Президента выполняет его отдельные поручения.

Глава пятая Судебная власть

Статья 82

1. Судебная власть осуществляется посредством конституционного контроля, правосудия и в установленных законом иных формах.

2. Акты судебных органов обязательны для всех государственных органов и физических лиц на всей территории страны.

3. Судебная власть независима и осуществляется только судами.

4. Суды выносят решения от имени Грузии.

Статья 83

1. Конституционный Суд Грузии является судебным органом конституционного контроля. Полномочия, порядок создания и деятельность Конституционного Суда определяются Конституцией и органическим законом.

2. Правосудие осуществляется общими судами. Их система и порядок судопроизводства устанавливаются законом.

3. Учреждение военных судов допускается только в условиях войны и только в системе общих судов.

4. Создание чрезвычайных и специальных судов не допускается.

Статья 84

1. Судьи независимы в своей деятельности и подчиняются только Конституции и закону. Запрещается и карается по закону любое воздействие на судью или вмешательство в его деятельность с целью оказания влияния на принятие решения.

2. Отстранение судьи от рассмотрения дела, досрочное освобождение или перевод на другую должность допускается только в определенных законом случаях.

3. Никто не вправе требовать от судьи отчета по конкретному делу.

4. Недействительны любые акты, ограничивающие независимость судьи.

5. Отмена, изменение или приостановление решения суда могут быть осуществлены только судом в установленном законом порядке.

Статья 85

1. Разбирательство дела в суде открытое. Слушание дела в закрытом заседании допускается только в предусмотренных законом случаях. Решение суда объявляется публично.

2. Судопроизводство ведется на государственном языке. Лицу, не владеющему языком судопроизводства, предоставляется переводчик. В районах, где население не владеет государственным языком, обеспечивается решение вопросов, связанных с изучением государственного языка и судопроизводством.

3. Судопроизводство осуществляется на основе равноправия и состязательности сторон.

Статья 86

1. Судьей может быть гражданин Грузии, достигший 30 лет, имеющий высшее юридическое образование и не менее чем пятилетний опыт работы по специальности.

2. Судья назначается или избирается на должность сроком не менее 10 лет. Порядок подбора, назначения и освобождения судей от должности определяется законом.

3. Должность судьи несовместима с любой другой должно-

стью и оплачиваемой деятельностью, кроме педагогической. Судья не может быть членом политической партии, принимать участие в политической деятельности.

Статья 87

1. Судья неприкосновенен. Недопустимы привлечение его к уголовной ответственности, задержание или арест, личный обыск, обыск рабочего места, машины, жилища без согласия Председателя Верховного Суда Грузии. Исключение составляет задержание на месте преступления, о чем незамедлительно сообщается Председателю Верховного суда Грузии. Если Председатель не даст своего согласия, задержанный или арестованный судья должен быть немедленно освобожден.

2. Государство обеспечивает безопасность судьи и его семьи.

Статья 88

1. Конституционный Суд Грузии осуществляет судебную власть в порядке конституционного судопроизводства.

2. Конституционный Суд Грузии состоит из девяти судей - членов Конституционного Суда. Трех членов суда назначает Президент Грузии, трех членов избирает Парламент большинством не менее трех пятых списочного состава, трех членов назначает Верховный Суд. Срок полномочий членов Конституционного Суда - 10 лет. Конституционный Суд из своего состава сроком на 5 лет избирает Председателя Конституционного Суда. Не допускается избрание Председателем одного и того же лица более одного раза.

3. Членом Конституционного Суда не может быть лицо, ранее занимавшее эту должность.

4. Членом Конституционного Суда может быть гражданин Грузии, достигший 35 лет, имеющий высшее юридическое

образование. Вопросы подбора, назначения, избрания, прекращения полномочий членов Конституционного Суда, а также другие вопросы конституционного судопроизводства и деятельности Конституционного Суда определяются законом.

5. Член Конституционного Суда неприкосновенен. Не допускается привлечение его к уголовной ответственности, задержание или арест, личный обыск, обыск его жилища, машины, рабочего места без согласия Конституционного Суда. Исключением является задержание на месте преступления, о чем незамедлительно сообщается Конституционному Суду. Если Конституционный Суд не даст согласия, задержанный или арестованный член Конституционного Суда немедленно должен быть освобожден.

Статья 89

1. Конституционный Суд Грузии на основании иска или представления Президента Грузии, не менее одной пятой членов Парламента, суда, высших представительных органов Абхазии и Аджарии, Народного Защитника и граждан в установленном органическим законом порядке:

а) принимает решение о соответствии Конституции законов, нормативных актов Президента, высших органов власти Абхазии и Аджарии;

б) рассматривает споры по разграничению компетенции между государственными органами;

в) рассматривает вопросы конституционности создания и деятельности политических объединений граждан;

г) рассматривает споры, связанные с конституционностью референдумов и выборов;

д) рассматривает вопросы конституционности международных договоров и соглашений;

е) на основании иска граждан рассматривает конституционность нормативных актов, регулирующих вопросы, предусмотренные главой 2 Конституции Грузии;

ж) осуществляет другие полномочия, определенные Конституцией Грузии и органическим законом.

2. Решение Конституционного Суда окончательно. Нормативный акт или его часть, признанные неконституционными, утрачивают юридическую силу с момента опубликования соответствующего решения Конституционного Суда.

Статья 90

1. Верховный Суд Грузии в установленной процессуальной форме осуществляет надзор за судопроизводством в общих судах Грузии, в качестве суда первой инстанции рассматривает определенные законом дела.

2. Председателя Верховного Суда Грузии и судей Верховного Суда по представлению Президента Грузии, большинством списочного состава сроком не менее чем на 10 лет избирает Парламент.

3. Правомочия, организация и порядок деятельности Верховного Суда, порядок досрочного прекращения полномочий членов Верховного Суда Грузии определяются законом.

4. Председатель и члены Верховного Суда Грузии неприкосновенны. Привлечение к уголовной ответственности, задержание или арест, личный обыск, обыск жилища, машины, рабочего места Председателя и членов Верховного Суда допускаются только с согласия Парламента. Исключение составляют только случаи задержания на месте преступления, о чем незамедлительно должно быть сообщено Парламенту. Если Парламент не даст согласия, задержанный или арестованный немедленно должен быть освобожден.

Статья 91

1. Прокуратура Грузии является учреждением судебной власти, которое осуществляет уголовно-правовое преследование, надзор за дознанием и исполнением наказания, а также поддерживает государственное обвинение.

2. Прокуратура Грузии - единая централизованная система. Генерального прокурора по представлению Президента Грузии сроком на 5 лет большинством списочного состава назначает Парламент. Нижестоящих прокуроров назначает Генеральный прокурор.

3. Полномочия, организация и порядок деятельности прокуратуры определяются органическим законом.

Глава шестая

Государственные финансы и контроль

Статья 92

1. Парламент Грузии большинством списочного состава ежегодно принимает закон о Государственном бюджете, который подписывает Президент Грузии.

2. Порядок составления и принятия Государственного бюджета Грузии определяется законом.

Статья 93

1. Только Президент Грузии правомочен представлять Парламенту проект бюджета.

2. Президент представляет Парламенту проект бюджета на будущий год не позднее трех месяцев до окончания текущего бюджетного года. Вместе с проектом бюджета Президент представляет доклад о ходе исполнения бюджета текущего года.

Отчет об исполнении Государственного бюджета Президент представляет на утверждение Парламенту не позднее трех месяцев после окончания бюджетного года.

3. Без согласия Президента не допускается внесение поправок в проект бюджета. Президент может потребовать от Парламента дополнительных государственных расходов только при условии, если укажет источники их покрытия.

4. Если Парламент до начала нового бюджетного года не смог принять новый бюджет, расходы, необходимые для выполнения ранее взятых государством обязательств, покрываются по бюджету предыдущего года.

Статья 94

1. Все обязаны платить налоги и сборы в количестве и в порядке, установленном законом.

2. Структура и порядок введения налогов и сборов устанавливаются только законом.

3. Освобождение от уплаты налогов, а также выплаты из государственной казны допускаются только на основании закона.

Статья 95

1. Функционирование денежно-кредитной системы Грузии обеспечивает Национальный банк Грузии.

2. Национальный банк Грузии разрабатывает и осуществляет денежно-кредитную и валютную политику в соответствии с основными направлениями, определяемыми Парламентом.

3. Национальный банк является банком банков, банкиром и фискальным агентом правительства Грузии.

4. Национальный банк независим в своей деятельности. Права и обязанности, порядок деятельности и гарантии неза-

висимости Национального банка определяются органическим законом.

5. Наименование денег и денежные единицы определяются законом. Право эмиссии денег имеет только Национальный банк Грузии.

Статья 96

1. Высшим органом Национального банка Грузии является Совет Национального банка, членов которого по представлению Президента Грузии на семилетний срок большинством списочного состава избирает Парламент. Освобождение членов Совета от должности допускается только по решению Парламента в соответствии со статьей 64.

2. Президента Национального банка по представлению Совета Национального банка назначает из членов Совета банка и освобождает от должности Президент Грузии.

3. Национальный банк подотчетен Парламенту и ежегодно представляет ему отчет о своей деятельности.

Статья 97

1. Надзор за использованием и расходом государственных средств и других материальных ценностей государства осуществляет Палата Контроля Грузии. Она вправе проверять деятельность других государственных органов финансово-хозяйственного контроля, представлять Парламенту предложения по совершенствованию налогового законодательства.

2. Палата Контроля независима в своей деятельности и подотчетна Парламенту. Председателя Палаты Контроля на пятилетний срок по представлению Президента Грузии большинством списочного состава назначает Парламент. Его освобождение от должности возможно только по решению Парламента в соответствии со статьей 64 Конституции.

3. Два раза в год - при обсуждении предварительного и окончательного отчетов об исполнении бюджета - Палата Контроля представляет Парламенту доклад в связи с отчетом правительства, а один раз в год - отчет о своей деятельности.

4. Полномочия, организация, порядок деятельности и гарантии независимости Палаты Контроля определяются законом.

5. Другие органы государственного контроля создаются в соответствии с законом.

Глава седьмая

Оборона государства

Статья 98

1. Оборонительная война - суверенное право Грузии.

2. В целях защиты независимости, суверенитета и территориальной целостности страны, а также для выполнения международных обязательств Грузия имеет Вооруженные Силы.

3. Виды и состав Вооруженных Сил определяются законом. Структуру Вооруженных Сил утверждает Президент Грузии, а численность - Парламент большинством списочного состава по представлению Совета Национальной Безопасности.

Статья 99

1. Для организации военного строительства и обороны страны создается Совет Национальной Безопасности, возглавляемый Президентом Грузии.

2. Состав, полномочия и порядок деятельности Совета Национальной Безопасности определяются органическим законом.

Статья 100

1. Без согласия Парламента Грузии не допускается использование Вооруженных Сил во время чрезвычайного положения или для выполнения международных обязательств.

2. В целях обороны государства в особых и определенных законом случаях решение о вводе, использовании и перемещении Вооруженных Сил других государств принимает Президент Грузии. Решение незамедлительно представляется на утверждение Парламенту и вступает в силу с его согласия.

Статья 101

1. Защита Грузии - долг каждого ее гражданина.

2. Защита страны и несение воинской обязанности являются долгом всех годных для этого граждан Грузии. Форма исполнения воинской обязанности устанавливается законом.

Глава восьмая Пересмотр Конституции

Статья 102

1. Право внесения законопроекта об общем или частичном пересмотре Конституции имеют:

- а) Президент Грузии;
- б) более половины общего числа членов Парламента;
- в) не менее двухсот тысяч избирателей.

2. Законопроект о пересмотре Конституции представляется Парламенту Грузии, который публикует его для всенародного обсуждения. Обсуждение законопроекта в Парламенте начинается спустя месяц после его опубликования.

3. Законопроект о пересмотре Конституции считается одоб-

ренным, если он поддержан не менее чем двумя третями полного состава Парламента Грузии.

4. Закон о пересмотре Конституции подписывает и публикует Президент Грузии в порядке, установленном статьей 68 Конституции.

Статья 103

Объявление чрезвычайного или военного положения влечет приостановление пересмотра Конституции до отмены чрезвычайного или военного положения.

Глава девятая **Переходные положения**

Статья 104

1. Конституция Грузии вступает в силу со дня признания полномочий вновь избранных Президента Грузии и Парламента.

2. Статьи 49, 50 и 70 Конституции вступают в силу со дня ее опубликования.

Статья 105

1. Право участия в выборах 1995 года имеют зарегистрированные в установленном законом порядке политические объединения граждан, инициатива которых подтверждена подписями не менее чем пятидесяти тысяч избирателей, или имеющими ко дню принятия Конституции своего представителя в Парламенте.

2. Выборы по пропорциональной системе проводятся по единым партийным спискам.

3. Политические объединения, избирательные блоки вправе представить в мажоритарном избирательном округе кандидата в члены Парламента, который одновременно выдвинут и по партийному списку.

4. Избранным в мажоритарном избирательном округе считается кандидат, получивший наибольшее количество голосов, но не менее одной трети участвовавших в голосовании избирателей.

5. Если ни один из кандидатов не получил необходимого количества голосов в первом туре проводится второй тур, в котором принимают участие два кандидата, имеющие наилучшие результаты. Избранным считается кандидат, получивший наибольшее количество голосов.

6. Настоящая статья Конституции вступает в силу с момента опубликования Конституции и действует вплоть до признания полномочий вновь избранного Парламента.

Статья 106

1. После вступления Конституции в силу действуют только правовые акты или их части, не противоречащие Конституции.

2. В течение двух лет после вступления Конституции в силу Президент Грузии и Парламент Грузии обеспечивают государственную регистрацию нормативных актов, принятых до вступления в силу Конституции, приведение их в соответствие с Конституцией и законами.

3. В течение двух лет после вступления Конституции в силу Парламент Грузии должен принять предусмотренные Конституцией органические законы или подтвердить правомерность существующих в этой сфере нормативных актов.

Статья 107

1. До принятия соответствующего Конституции органическо-

го закона о судеустройстве остается в силе действующее законодательство.

2. Пункты 2 и 3 статьи 18 Конституции вступают в силу после принятия соответствующих уголовно-процессуальных законодательных актов.

3. Органический закон о Конституционном Суде должен быть принят до 1 февраля 1996 года.

Статья 108

При полном восстановлении юрисдикции Грузии на всей ее территории внесение соответствующих изменений или дополнений в пункт 2 статьи 102 Конституции в порядке исключения допускается без опубликования законопроекта для всенародного обсуждения.

Статья 109

1. Принятую в соответствующем порядке Конституцию подписывает и публикует Глава государства Грузия.

2. Члены Парламента и Конституционной Комиссии Грузии подписываются под текстом Конституции. В течение не менее одного года со дня вступления в силу, текст Конституции должен открыто храниться во всех местных государственных органах Грузии, чтобы население могло ознакомиться с его содержанием.

THE CONSTITUTION OF GEORGIA

Tbilisi
1996

Translation and editing:

Nino Vekua,
Tinatin Khidasheli

in consultation with

Robert La Mont
Liaison of American Bar Association Central and
East European Law Initiative (CEELI)

Introduction by Avtandil Demetrashvili and Alex Papuashvili

The end of 1980's and the first half of 1990's of 20th century has been a special period in the development of the Georgian Constitution. In this short period nearly every political entity understood the necessity for social (Constitutional among them) reforms and fostered its exercise.

The years 1989, 1990 could be considered as the beginning of Constitutional reform. This was the time when revision of a series of basic provisions of the 1978, Georgian Constitution, were made. For that time these were bold changes though of somewhat of a cosmetic nature as not only the political system but also the essentially socialist state mechanism remained unchanged. The times demanded more radical measures.

At the beginning of 1992 the Military Council restored the 1921 Constitution of Georgia. This restoration could have been followed by great and positive results if not several circumstances. First of all the restoration was exercised in the way that could hardly be considered legitimate and second the restoration was not followed by corresponding legislative or other necessary reforms, thus a very odd situation was created at first sight: the formally restored Constitution did not work and the society lived according to the legislation of already defunct Soviet Georgia and the Soviet Union.

The law on "State Authority" dated November 6, 1992, should be considered as an important event on the way to establishing a Constitutional order. This law which could be boldly called "a minor Constitution" had newly settled the issues on organization and activity of the legislative and executive branches, strengthened sovereignty and the principles of separation of power in organizing the authorities. And yet it was an inferior establishing act of short duration, as it did not deal with such important aspects of public life as: human rights and freedoms, court authority, territorial arrangement, self-government, political system and others.

In February and March of 1993 the Parliament of Georgia formed the State Constitutional Commission presided over by Eduard Shevardnadze and commissioned it with preparation of a new editing of the 1921 Constitution of

Georgia. All the representatives of the Parliamentary factions (more than half of the entire composition), a large group of lawyers, policy experts and economists, famous people of the Republic formed the Commission.

In the beginning, the work was intensively going on in the specialized working groups of the Commission and already in May the discussion of separate conceptual provisions of the Constitution started in the editorial group. The conflict in Abkhazia, the civil war, the aggravation of criminal situation slowed down the collective speed of the Commission's work, but the work proceeded in the Secretariat of the Commission, political and professional organizations, international organizations and with foreign experts.

At the beginning of 1995, besides its own the Constitutional Commission already had 12 drafts presented by: political organisation "Khma Erisa" (voice of the nation), the National Independent Party of Georgia, a group of young Constitutional scholars from the International Law and International Relations department of Tbilisi State University, the Georgian Republican Party, the Society of Defence of Workers' Interests, the Georgian National Party, the Young Lawyers Association an adjunct of Georgian National Front, the Godsons' Union, Alexander Shushanashvili (on his own initiative), and the Union of Georgian Citizens.

Every draft submitted was considered in detail by various levels of the Commission and there were attempts to devise a combined version.

In May, 1995 the final discussion of the Constitution started at plenary sitting of the Constitutional Commission. The draft submitted by Eduard Shevardnadze was proposed as the bases of the discussion. On July 2nd the Commission adopted a draft and passed it to the Parliament of Georgia for ratification.

The part of the draft dealing with human rights and freedoms was argued constructively and co-operatively in the Parliament, as well as in the Constitutional Commission, but the debate was sharp and sometimes even confrontational on issues dealing with the horizontal (form of government and management) and vertical (form of territorial arrangement) arrangement of authority. This should not be surprising because the debates on separate Articles and points concerned the world views, dealing with such supreme values as democracy and justice, state political philosophy and social role of the Constitution.

Despite the active opposition of certain forces on August 24, 1995 the Parliament of Georgia adopted the new Constitution of Georgia. The majority expressed their wish and ability to solve the fundamental problems of govern-

ment authority and individuals not by violence but only on the bases of the Constitutional Justice.

* * *

The text of the Georgian Constitution is presented to the reader and perhaps its detailed consideration and analysis is not necessary, but in order to present its original face and highlight the principle features we will call your attention to several basic questions.

The Constitution of Georgia of August 24, 1995 consists of the preamble and 109 Articles constituting 9 chapters. While determining the structure of this work the founders relied upon the theory and practise of the world Constitutional practice, took into consideration the structure of the Georgian Constitution of 1921 (from which were derived the separate chapters on Finance, Control and State Defence in the new Constitution) and were guided by the current reality of Georgia (which is why the issues of the territorial arrangement and local self-government are not finally settled in the Constitution).

With respect to the principle trend of the Constitution, all the participants of the Constitutional process were unanimous - every Article of the Constitution should ultimately serve the priorities of strengthening public sovereignty and human rights.

"The people are the only source of state power in Georgia" - is stated in the 5th Article of the Constitution. In comparison with other Articles it becomes evident that this is not just a declarative norm as the Constitution envisages: restriction on the state's power by courts, election of every state body, referenda, direct legislative initiative by the people and many other provisions, which are to make real this Constitutional provision and not just a legal norm of general character.

Because of its outward simplicity the preparation of the part dealing with human rights and freedoms seemed rather easy at first. Ultimately we took a universally recognised lists of rights and freedoms almost unchanged and made certain modifications for the purpose of balancing the relation between state authority and the individual's interests. At the same time particular attention was paid to establishing legal, organizational and institutional guarantees for rights and freedoms. Thus, new institutions appeared in the Constitution - the public defender of Georgia ("ombudsman") and the Constitutional Court; judicial authority was strengthened, changes to the role of public prosecutor's office were envisaged and so on.

Separation of powers is declared in the Constitution as the basic principle of organization and activity of the state. The system of the central government bodies is very similar to the form of government and management in the United States of America referred to as "Presidential Republic". According to the Constitution of Georgia universal public elections for the President of Georgia are determined, government is the body having Constitutional authorities, the Prime Minister has been abolished, the President directly governs the executive branch and possesses other important powers, but he is not authorised to dismiss the Parliament. According to the Constitution the Parliament independently exercises the legislative functions and supervises executive bodies, but a vote of not confidence is not envisaged among the forms of Parliament's power. By the above mentioned and other aspects the Constitution of Georgia is similar to the American one, but there are some features making this legal work almost unique. The President of Georgia is simultaneously the head of state and the head of executive authority; the State Minister is a part of the Government, who directs the President's office and is entrusted by the President to fulfil his separate tasks.

* * *

Such is the short history of the adoption of the sixth Constitution of Georgia and the annotation of its contents. Its adoption is an important event in the modern history of Georgia; the adoption proved that there existed a certain level of civil agreement in the society, expanded Georgia's relations with other states and International Organizations. We should acknowledge the active and prolific participation of experts from: Eurocouncil Commission "for democracy through law" (so called "Venice Commission"), Chicago Law School, the Soros Fund, the Organization for Security and Co-operation in Europe in studying and commenting upon the Constitutional drafts. It might seem to some that the present Constitution is not perfect - an ideal political and legal work, however, neither the current level of current of development of Georgia nor the situation around it gave us the opportunity to create such a Constitution. The most important thing is that it was adopted independently and represents a legal bases for the civilized development of Georgia.

THE CONSTITUTION OF GEORGIA

Adopted on August 24, 1995.

CONTENTS

[REDACTED]

The people of Georgia
whose strong will is to establish a democratic social order, economic
independence, a social and legal state,
to guarantee universally recognised human rights and freedoms,
to strengthen the state independence and peaceful relations with other
countries,
announces to the world this constitution based upon many centuries
of state tradition and the main principles of the 1921 Constitution

CHAPTER ONE

General Provisions

Article 1

1 Georgia is an independent, unified and indivisible law-based state, ratified by the referendum carried out on March 31, 1991 throughout the territory of the country, including the Autonomous Soviet Socialist Republic of Abkhazia and the former autonomous district of South Ossetia and further adduced by the act of April 9th, 1991 restoring the independence of the Georgian state.

2. The form of the political order of Georgia is a democratic Republic.
3. "Georgia" is the name of the Georgian state.

Article 2

1. The territory of the Georgian state is determined by the circumstances of the country on December 21, 1991. The territorial integrity of Georgia and the inviolability of state borders is confirmed and recognised by the Constitu-

tion and the laws of Georgia and also by the international community and international organisations.

2. The alienation of the territory of Georgia is forbidden. Changes to the state borders are possible only through bilateral agreement with neighbouring states.

3. The internal territorial arrangement of Georgia is determined by the Constitution on the basis of the principle of division of power after the full restoration of the jurisdiction of Georgia over the whole territory of the country.

4. The citizens of Georgia regulate matters of local importance through local self-government as long as it does not encroach upon national sovereignty. The procedure for the creation of self-governing bodies and their powers and relationship with state bodies, is determined by organic law.

Article 3

1. The Georgian supreme national bodies have exclusive power to administer:

a. legislation on Georgian citizenship, human rights and freedoms, emigration and immigration, entrance to and departure from the country, temporarily or permanently resident foreign nationals and stateless persons, within the territory of Georgia;

b. the status and administration of boundaries and their protection, the status of territorial waters, airspace, the continental shelf and special economic zones and their defence;

c. national defence and security; military forces, military/ industrial production and the arms trade;

d. the issues of war and the cessation of hostilities; the determination of the existence of and the introduction of a state of emergency or martial law;

e. foreign policy and international relations;

f. custom and tariff regimes and foreign trade;

g. state finances and state loans; the minting of money; legislation on banking, credit, insurance and taxes;

h. standards and measurements; geodesy and cartography; time and state statistics;

i. a unified system of energy; communications; the merchant fleet; flags of ships; harbours of state importance; airports and airfields; the control of airspace; transit and air transport; registration of air transport; meteorological

services and a system of environmental protection;

j. railways and roads of importance to the whole state;

k. fishing in oceans and the high sea;

l. boundary-sanitary cordon;

m. legislation on pharmaceutical medicines;

n. certification and accreditation of secondary and high schools, legislation on academic, scientific and professional titles and honours;

o. legislation on intellectual property;

p. legislation on trade, criminal law, civil law, administrative and labour law; legislation on a criminal procedure and other legal proceedings;

r. police and criminal investigations;

s. legislation on land, minerals and natural resources.

2. Matters relating to joint federal administration will be determined separately.

Article 4

1. When conditions are appropriate and self-government bodies have been established throughout the territory of Georgia, Parliament shall be formed with two chambers: the Council of the Republic and the Senate.

2. The Council of the Republic consists of members elected by proportional representation.

3. The Senate will consist of members elected from Abkhazia, Adjara and other territorial units of Georgia as well as five members appointed by the President.

4. The composition, powers and procedures for election to the chambers are determined by organic law.

Article 5

1. The people are the sole source of state power in Georgia. State power is only exercised within the framework of the Constitution.

2. Power is exercised by the people through referendum, their representatives and other democratic forms.

3. No individual or group of individuals has the right to seize or unlawfully take state power.

4. State power is exercised and based upon legal state principles.

Article 6

1. The Constitution is the supreme law of the state. All other legal acts shall be issued in accordance with the Constitution.

2. The legislation of Georgia corresponds with universally recognised norms and principles of international law. International treaties or agreements concluded with and by Georgia, if they do not contradict the Constitution of Georgia, take precedence over domestic normative acts.

Article 7

The state recognises and defends universally recognised human rights and freedoms as eternal and supreme values. The people and the state are bound by these rights and freedoms as well as by current legislation for the exercise of state power.

Article 8

The state language of Georgia is Georgian; in Abkhazia, Abkhazian is also the state language.

Article 9

The state recognises the special importance of the Georgian Orthodox Church in Georgian history but simultaneously declares complete freedom of religious belief and confessions, as well as independence of the church from the state.

Article 10

Tbilisi is the capital of Georgia.

Article 11

The State symbols of Georgia are determined by organic law.

CHAPTER TWO

Citizenship of Georgia. Fundamental Human Rights and Freedoms.

Article 12

1. Citizenship is conferred by birth or by naturalisation.
2. A citizen of Georgia may not simultaneously be a citizen of another country.
3. The procedures for naturalisation and loss of citizenship are determined by organic law.

Article 13

1. The state shall protect its citizens irrespective of their location.
2. No person may be deprived of his citizenship.
3. The expulsion of a citizen from the country is prohibited.
4. The extradition of a citizen of Georgia to another country is prohibited, except in cases defined by treaty. A decision on extradition may be appealed in court.

Article 14

Everyone is born free and is equal before the law, regardless of race, skin colour, language, sex, religion, political and other beliefs, national, ethnic and social origin, property, title of nobility or place of residence.

Article 15

1. A person's life is inviolable and is protected by law.
2. Special forms of punishment - capital punishment before its full abrogation, may be envisaged by organic law for extremely serious crimes directed against a person's life. Only the Supreme Court has the right to impose such a punishment.

Article 16

Everyone has the right to freedom of personal development.

Article 17

1. A person's honour and dignity are inviolable.
2. Torture, inhumane, brutal or degrading treatment or punishment is impermissible.

Article 18

1. The freedom of a person is inviolable.
2. Arrest or other restrictions on personal freedoms are prohibited without a court order.
3. The detention of an individual is permissible in circumstances determined by law by an official specifically so authorised. The detained individual or otherwise restricted person must be conveyed to court not later than 48 hours following his arrest. If within the next 24 hours the court has not made a decision concerning the arrest or other kind of restriction, the individual must be released forthwith.
4. The physical or moral coercion of a detained or otherwise restricted individual is impermissible.
5. A detained individual must be immediately made aware of his rights and the basis for his detention. The detained individual may demand the assistance of a lawyer. This right must always be satisfied.
6. The term of detention of a suspected individual should not exceed 72 hours before indictment is made and the accused cannot be held on remand for more than 9 months.
7. Failure to comply with this Article is punishable by law. An individual detained or unlawfully arrested has the right to compensation.

Article 19

1. Every individual has the right to freedom of speech, thought, conscience, religion and belief.
2. The persecution of an individual for his thoughts, beliefs or religion is prohibited as is compulsion to express opinions about them.
3. These rights may not be restricted unless the exercise of these rights infringes upon the rights of other individuals.

Article 20

1. Every individual's private life, place of personal activity, personal papers and correspondence are inviolable. Communication by telephone and

other technical means are inviolable. Restrictions on these rights are permissible only by a courts order or without such an order by the necessity as determined by law.

Article 21

1. The right to inherit and own property is recognised and guaranteed. The abrogation of the universal right of property, its acquisition, transfer and inheritance is prohibited.

2. Restrictions on the rights mentioned in part 1 of this Article are possible for social necessity as determined by law and established rights.

3. Confiscation of property because of social necessity is permissible in circumstances determined by law, by an order of court or through urgent necessity by organic law but only if full compensation is made.

Article 22

1. Every individual lawfully within the territory of Georgia is free to move within that territory and is free to choose his place of residence.

2. Everyone lawfully within the territory of Georgia is free to leave the country. A citizen of Georgia can freely enter the country.

3. Restriction of these rights is permissible only in accordance with the law, in order to guarantee state and public security, as necessary for the existence of a democratic society, public health, prevention of crime and fulfilment of justice.

Article 23

1. The freedom of intellectual creativity and intellectual property rights are guaranteed.

2. Interference in creative activity or censorship in this sphere is prohibited.

3. The prohibition of the distribution of, or seizure of creative work is not permissible, unless it violates the legal rights of other individuals.

Article 24

1. Every individual has the right to freely receive and disseminate infor-

mation, to express and disseminate his opinion orally, in writing or in any other form.

2. The mass media is free. Censorship is prohibited.

3. Monopolisation of the mass media or the means of dissemination of information by the state or natural persons is prohibited.

4. Clauses 1 and 2 of this Article can be restricted by law when conditions make it necessary to do so in order to guarantee, and by the conditions necessary in a democratic society for the guarantee of state and public security, territorial integrity, prevention of crime, and the defence of rights and dignities of others, to avoid the revelation of confidentially received information or to guarantee the independence and impartiality of justice in a democratic society.

Article 25

1. Every individual except members of the armed forces, police and the security services has the right to hold a public assembly without arms either indoors or in the open air without prior permission.

2. The need for prior notification of the authorities is determined by law, if a public assembly or manifestation is held on a public thoroughfare.

3. The government may halt a public assembly only if it becomes criminal in nature.

Article 26

1. Every individual has the right to create and join any association, including trade unions.

2. Citizens of Georgia have the right to create political parties or other political organisations and participate in their activities in accordance with organic law.

3. The creation and activities of such public and political entities whose goal is to overthrow or change the Constitutional order of Georgia by force, or violate the independence of the country or violate the country's territorial integrity or advocate war and violence, or attempt to induce ethnic, racial, social and national unrest is impermissible.

4. The creation of para-military forces by public or political organisations is prohibited.

5. Persons enrolled in the armed forces, intelligence service or the forces of the Ministry of Internal Affairs or persons who have been appointed as judges or procurators must cease membership in any political organisation.

6. The prohibition of activities of public and political organizations is possible only by court order under the circumstances and by the procedure determined by organic law.

Article 27

The state is authorised to establish restrictions on the political activity of citizens of foreign countries and stateless persons.

Article 28

1. A citizen who has attained the age of 18 has the right to participate in referenda and elections of state and self-governing bodies. The freedom of constituents to express their will is guaranteed.

2. Only individuals who are confirmed as ineligible by a court or who have been deprived of their liberty by the due process of law, are deprived of the right to participate in elections and referenda.

Article 29

1. Every citizen is allowed to hold any official state position as long as he/she satisfies established requirements.

2. The requirements for positions of state institutions are defined by law.

Article 30

1. Labour is free.

2. The state is obliged to foster conditions for the development of free enterprise and competition. Except in circumstances provided for by law the monopolisation of activity is prohibited. Consumer rights are protected by law.

3. On the basis of international agreements regulating labour relationships, the state protects the labour rights of Georgian citizens abroad.

4. The defence of labour rights, legal payment and healthy working conditions, the working conditions of minors and women are determined by law.

Article 31

The state guarantees equal social and economic development within the whole territory of Georgia. In order to guarantee the social and economic progress of the high mountain regions special privileges are envisaged in law.

Article 32

1. The state must help the unemployed to find work. The conditions for the provision of a minimum standard of living and the status of the unemployed are determined by law.

Article 33

The right to strike is recognised. Rules for exercising this right are determined by law which also provides for the continuance of work in areas deemed to be of vital importance.

Article 34

1. The state fosters the development of culture, the unrestricted participation of nationals in cultural life, the expression and enrichment of cultural origins, the recognition of national and universal values and the deepening of international cultural relationships.

2. Each citizen is obliged to care for, protect and preserve the cultural heritage. The state protects cultural heritage by law.

Article 35

1. Each citizen has the right to education. Freedom of choice in education is guaranteed.

2. The state guarantees that educational programmes conform to international standards and rights.

3. The state guarantees pre-school education. Primary education is mandatory for all. The state provides free primary education for all. Citizens have the right to free secondary, professional and tertiary education at state institutes within the framework and by the rules established in law.

4. The state supports educational institutions as established in law.

Article 36

1. Marriage is based upon equality of rights and the free will of spouses.
2. The state supports the prosperity of the family.
3. The rights of mothers and children are protected by law.

Article 37

1. Everyone has the right to health insurance as a means of gaining medical assistance. In circumstances determined by law, free medical services are guaranteed.

2. The state supervises every health institution, and the production and distribution of medicine.

3. Everyone has the right to live in a healthy environment and use natural and cultural surroundings. Everyone is obliged to protect the natural and cultural surroundings.

4. The state guarantees the protection of nature and the rational use of it to ensure a healthy environment, corresponding to the ecological and economic interests of society, and taking into account the interests of current and future generations.

5. Individuals have the right to complete, objective and timely information on their working and living conditions.

Article 38

1. Citizens of Georgia are equal in social, economic, cultural and political life regardless of national, ethnic, religious or language origin. According to universally recognised principles and norms of international law all have the right to develop their culture freely without any discrimination and interference. They may use their language in private and public life.

2. In accordance with universally recognised principles of international law, the exercise of minority rights should not oppose the sovereignty, integrity and political independence of Georgia.

Article 39

The Constitution does not deny other universally recognised rights, freedoms and guarantees of the individual and citizen which are not specifically

stated, but are the natural outcome of the principles contained within the Constitution.

Article 40

1. Each individual is considered innocent until proven guilty through the due process of law.
2. No individual is obliged to prove his innocence.
3. A person can only be proven guilty if the evidence is incontrovertible. Every suspicion or allegation not proven by the procedure established by law must be decided in favour of the defendant.

Article 41

1. Every citizen has the right, according to the law, to know information about himself which exists in state institutions as well as official records existing there, except for information containing state, professional or commercial secrets.
2. Information existing in official papers connected with health, finances or other private matters of an individual are not available to other individuals without the prior consent of the affected individual, except in cases determined by law, when it is necessary for the state and public security, defence of health, rights and freedoms of others.

Article 42

1. Each individual has the right of appeal to the courts to protect his rights and freedoms.
2. Every individual can only be judged by the court which has jurisdiction over the particular case.
3. The right to defense is guaranteed.
4. No individual can be brought to court twice for the same crime.
5. No individual has to answer for an action if it was not considered a violation of law at the moment it was performed. Laws that do not reduce or abrogate responsibility have no retroactive force.
6. Anyone charged with a criminal offence has the right to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as those of the prosecution.

7. Evidence obtained by breaking the law is inadmissible and has no legal force.

8. No individual is obliged to give evidence against himself or his relative as defined by law.

9. Any individual who suffers damage illegally caused by the state, self-governing bodies or officers is guaranteed full compensation through the court from state resources.

Article 43

1. The defence of human rights and freedoms within the territory of Georgia is supervised by the Public Defender, who is elected for five years by the majority of the whole of Parliament.

2. The Public Defender is authorised to reveal facts about the violation of human rights and freedoms and to report on it to corresponding bodies and individuals.

3. The power of the Public Defender is determined by organic law.

Article 44

1. Every individual living in Georgia is obliged to obey the Constitution and legislation of Georgia.

2. The exercise of the rights and freedoms of one individual shall not violate the rights and freedoms of others.

Article 45

The main rights and freedoms enunciated in the Constitution apply to corporate bodies as well as to individuals.

Article 46

1. During a state of emergency or martial law the President of Georgia is authorised to restrict the exercise of rights and freedoms contained in Articles, 18, 20,21, 22, 24, 25, 30, 33 and 41 of the Constitution either in the whole country or a part of it. The President is obliged to submit a decision on a state of emergency or martial law to Parliament for ratification within 48 hours.

2. If a state of emergency or martial law is introduced, elections for the

President, Parliament and other representative bodies of Georgia, can only be held once the state of emergency or martial law has been removed.

Article 47

1. Foreign citizens and stateless persons living in Georgia have the rights and obligations equal to the rights and obligations of citizens of Georgia with some exceptions envisaged by the Constitution and law.

2. As determined by law and in accordance with universally recognized norms of international law, Georgia gives asylum to foreign citizens and stateless persons.

3. Extradition of a person who has been given asylum to another state, who is pursued on political grounds or pursued for an activity which is not regarded as a crime by the legislation of Georgia is prohibited.

CHAPTER THREE: The Parliament of Georgia

Article 48

The Parliament of Georgia is the supreme representative body of the country which exercises legislative power, determines the main directions of domestic and foreign policy and exercises general control over the Cabinet of Ministers and other functions within the framework determined by the Constitution.

Article 49

1. The Parliament of Georgia consists of one hundred and fifty deputies elected for a term of four years by a proportional system and eighty five elected by a majoritarian system for a period of four years on the basis of free, universal, equal and direct suffrage by secret ballot.

2. A citizen having attained the age of twenty five and with the right to vote, may be elected as a Member of Parliament.

3. The internal structure of Parliament, and its activities are determined by the regulations of Parliament.

Article 50

1. The right to run in elections is granted to Citizens' Political Organization registered in accordance to law, whose initiative is supported by the signatures of not less than 50 000 voters or which has a representative in the Parliament at the time elections are called. The right to run in elections through the majoritarian system is recognised if the individual is supported by 1000 signatures or if the individual was elected a Member of Parliament in the previous elections.

2. The mandates of Members of Parliament shall be distributed only among those political parties and electoral blocks which receive at least 5% of the votes of those who participate in the elections held under the proportional system.

3. Regular elections for Parliament are held at least 15 days before the expiration of its term. If the date for holding the elections falls during a state of emergency or a martial law, elections are held in not more than sixty days after the end of this situation. The President sets the date for an election at least sixty days before such an election.

4. The authority of the previous Parliament ceases immediately after the first meeting of the newly elected Parliament.

5. The procedure for the election of a Member of Parliament and also his ineligibility to participate in elections is determined by the Constitution and organic law.

Article 51

The first sitting of the newly elected Parliament shall be held within 20 days after the elections. The day of the first sitting is determined by the President. The Parliament will begin its work when the election of two thirds of the Members of Parliament has been confirmed.

Article 52

1. A Member of Parliament of Georgia is the representative of the whole of Georgia and exercises a free mandate. His recall is impermissible.

2. Bringing an action against a Member of Parliament, his detention or arrest, or the search of his person, place of residence, car or workplace is

permissible only with the consent of the Parliament, except in cases where he is caught in the commission of a crime. In such a case Parliament must be notified immediately. If Parliament does not agree to the Member's detention, he must be released immediately.

3. A Member of Parliament has the right not to give evidence of facts disclosed to him as a Member of Parliament. No seizure of documents connected with this matter may take place. A Member of Parliament retains this right after the expiration of his term.

4. A Member of Parliament is not answerable for the ideas and opinions expressed in and out of Parliament while performing his duties.

5. The conditions allowing a Member of Parliament to carry out his duties are guaranteed. State bodies guarantee his personal security.

6. Preventing a Member of Parliament from carrying out his duties is punishable by law.

Article 53

1. A Member of Parliament may not occupy any position in a state office or carry out entrepreneurial activities. Cases of incompatibility are determined by law.

2. In the event of a violation of the preceding clause the individual will cease to be a Member of Parliament.

3. Members of Parliament receive a salary as determined by law.

Article 54

1. Any question of the recognition of the authority of a Member of Parliament, or the pre-term expiration of his duties, is decided by the Parliament. This decision may be appealed to the Constitutional Court.

2. The pre-term expiration of duties of a Member of Parliament is possible in the following cases:

- a. resignation;
- b. recognition of the validity of charges by a court conviction;
- c. inability to work as recognised by a court, loss without a trace or death;
- d. occupation of a position or carrying out of activities incompatible with the status of a deputy;
- e. loss of citizenship of Georgia;
- f. failure to participate in the work of Parliament for period of four months without good cause.

Article 55

1. The Parliament of Georgia for the term of its authority, in accordance to the rules determined by its procedure, elects the Chairman and the Deputy Chairmen of the Parliament, by secret ballot among them one from the Abkhazian and one from the Adjarian Members of Parliament by their nomination.

2. The Chairman leads the work of the Parliament, guarantees the free expression of opinions, signs acts adopted by Parliament and performs other duties envisaged by its regulations.

3. The Deputy Chairmen perform the duties of the Chairman by the Chairman's order, in case of the Chairman's inability to exercise his authority or his dismissal.

4. The Chairman on behalf of the Parliament performs the complete administrative functions in the House of Parliament by the procedures envisaged by its regulations.

Article 56

1. Committees are created in the Parliament for the term of its authority, for the purpose of preliminary preparation of legislative issues, for fostering fulfilment of decisions, for creating bodies responsible to it and for supervision of government activities.

2. In cases envisaged by the Constitution and the rules of procedure, or by the request of not less than one fourth of the deputies temporary committees are created in the Parliament. Representation of the Parliamentary majority in such committees shall not exceed one half of the total number of the committee members.

3. Upon the request of the investigative committee presence at sittings, and delivery of necessary documents for an investigation on any particular issue is obligatory.

Article 57

1. A bureau of Parliament is created for the organisation of Parliamentary work. Its consists of the Chairman, Deputy Chairmen, deputies of Parliamentary Committees and Parliamentary factions.

2. The bureau considers the appointment of the officials whose appointment by Parliament is required by the Constitution upon the advise of the

appropriate committees and in accordance with the rules of procedure. The decision is submitted to the President and to Parliament. The Bureau also makes decisions on issues relating to the organization of the work of Parliament.

Article 58

1. Members of Parliament can unite in Parliamentary factions. The number necessary to create a faction must be not less than ten.

2. The creation and functioning of a faction, as well as its authority are determined by the laws and rules of procedure.

Article 59

1. A Member of Parliament has the right to question bodies subordinate to Parliament, members of the government, mayors of cities, governors or executive bodies of territorial units at every level and state institutions and to receive answers from them.

2. A faction and a Parliamentary group of at least ten deputies have the right to question any body subordinate to Parliament and particular members of the government, who must answer these questions at the sittings of Parliament. The answer may become a matter of consideration by the Parliament.

Article 60

1. Sittings of Parliament and its chambers are public. By a vote of the majority of those present Parliament is authorised to declare a sitting or a part of it closed, while considering a specific issue.

2. Officials that are elected or appointed and confirmed by Parliament are authorised and may be required to attend sittings of the Parliament, its committees and commissions. Such officials should be heard immediately.

3. Voting is always open except in cases envisaged by the Constitution and law.

4. Proceedings of Parliamentary sittings, except for secret matters, are published by Parliament in its Record.

Article 61

1. The Parliament gathers of its own accord for regular sessions twice a

year. The Autumn session opens on the first Tuesday of September and closes on the third Friday of December. The spring session opens on the first Tuesday of February and closes on the last Friday of June.

2. The President of Georgia at the request of the Chairman, or not less than one fourth of the deputies or on his own initiative may convene an extraordinary sitting of Parliament in the period between regular sessions. If within 48 hours after such a written submission has been made Parliament has not convened, Parliament is obliged to convene within a further 48 hours according to its rules of procedure.

3. Extraordinary sittings must have a specific agenda and the sitting closes once the agenda has been completed.

4. The declaration of war or a state of emergency by the President causes the convening of Parliament within 48 hours. Parliament sits until the end of the particular situation.

Article 62

Decisions of Parliament on war and the cessation of hostilities, emergency situations and issues determined by Article 46 of the Constitution are adopted by the majority of the total number of the Parliament.

Article 63

1. To introduce a motion to impeach the President of Georgia, a third of the Members of Parliament must agree, in the circumstances envisaged by Article 75.2 of this Constitution. The case is submitted to the Supreme Court or the Constitutional Court for judgement.

2. If the Supreme Court confirms by its judgement that the President has committed the crime adduced or the Constitutional Court confirms the President's violation of the Constitution, the Parliament by a simple majority can vote to put to a vote the impeachment of the President.

3. The President is considered impeached and removed if not less than two thirds of all the Parliament vote in favour of the motion to impeach.

4. If the Parliament does not vote within 30 days, the motion is considered dropped and introduction of the same motion is impermissible for one year.

5. Discussion of the charge brought against the President and the passing of a motion to impeach during war, state of emergency or martial law is not permitted in the Parliament.

Article 64

1. The right to raise the question of the impeachment of the Head of the Supreme Court, members of government, the Prosecutor General, Chairman of the Chamber of Control and Members of the Council of the National Bank in cases of violation of the Constitution, high treason, or the commission of capital crimes is vested in one third of the total number of Parliament.

2. By the procedure envisaged in Article 63.2 Parliament is authorised to remove officials listed in the first clause of this Article by the majority of the total members of Parliament. The requirements of Article 63 clause 4 extend to such cases as well.

Article 65

1. The Parliament of Georgia ratifies treaties and international agreements, rejects or abrogates them by the majority of the total number of Parliament.

2. Treaties and international agreements which require ratification by their terms, must be ratified as well as any treaty and international agreement which:

a. envisages entrance into an international organisation or into inter-state unity;

b. is of a military character;

c. concerns the territorial integrity of the state or the changing of the state's borders;

d. concerns borrowing or lending by the state;

e. requires a change in international legislation or the adoption of necessary laws and acts having the power of law for the fulfilment of changed obligations.

3. The Parliament must be immediately notified about the conclusion of treaties and other international agreements.

4. If a Constitutional Complaint or Submission to the Constitutional Court regarding a treaty or international agreement is made, then ratification is prohibited before a decision is made by the Constitutional Court.

Article 66

1. A bill is considered passed if it is supported by the majority of those present if those present are not less than one third of the total number of Members of Parliament or by another procedure set forth by the Constitution.

2. The draft of an organic law is considered adopted if supported by the majority of the total number of Parliament.

3. The Parliament adopts a resolution in the form of a decree, unless some other procedure is required by the Constitution.

4. The right to adopt other kinds of resolutions is determined by the rules of procedure of the Parliament.

Article 67

1. The right to initiate legislation is vested in the President, a Member of Parliament, a Parliamentary faction, a committee of Parliament, the supreme representative bodies of Abkhazia and Adjara or not less than 30 000 electors.

2. A bill submitted by the President may be considered out of term or in an accelerated way.

Article 68

1. A bill adopted by Parliament is submitted to the President of Georgia within five days.

2. The President either signs and issues the law within ten days or returns it to the Parliament with further amendments.

3. If the President returns the bill to Parliament, Parliament votes on President's amendments. For adoption of his amendments the same number of votes is required as in Article 66 of this Constitution. If the amendments are adopted the President is obliged to sign and publish the law within seven days.

4. If Parliament votes against the President's amendments, the bill as originally passed by Parliament and submitted to the President is voted on again. The original law or organic law is considered passed if supported by not less than three fifths of the total number of deputies or by not less than two thirds of the total number of deputies in the case of Constitutional amendments.

5. If the President refuses to sign the law within the determined period, it is signed and issued by the Chairman.

6. The law enters into force only on the fifteenth day after its official publication, unless another date is provided.

CHAPTER FOUR

The President of Georgia.

Article 69

1. The President of Georgia is the Head of State and exercises executive power.

2. The President of Georgia is responsible for and exercises the domestic and foreign policy of the state. He guarantees the unity and integrity of the country and the activity of state bodies according to the Constitution.

3. The President of Georgia is the supreme representative of Georgia in foreign relations.

Article 70

1. The President shall be elected in free, universal, equal and direct suffrage by secret ballot for a term of five years. The same person can only serve two consecutive terms as President.

2. Any citizen of Georgia who is eligible to vote, has attained the age of thirty five, has lived in Georgia for at least fifteen years and is living in Georgia on the day elections are scheduled may be elected as the President of Georgia.

3. The right to nominate a candidate for the Presidency is vested in a political party or an initiative group whose initiative is confirmed by the signatures of not less than fifty thousand electors.

4. A candidate is considered elected who receives the absolute majority of votes of the participants, if more than half of the total number of electors have participated in the elections.

5. If elections are held, but none of the candidates received the necessary votes, then the second round of the elections is held in two weeks time.

6. The second round of elections is held between the two candidates who had the best results in the first round. The candidate who receives more votes will be considered elected President if at least one third of the total number of electors participated in the ballot.

7. In the event that elections are acknowledged not to have been held or to have been held but the only candidate balloting in the first round did not receive enough votes or a President was not elected on the second round, new elections are to be held within two months.

8. During a state of emergency, or a martial law, no elections can be held.

9. The first round of regular elections for the Presidency is held on the second Sunday of April five years after the previous elections.

10. The procedures for the election of the President are determined by the Constitution and organic law.

Article 71

1. Before occupying his position the newly elected President makes a speech delivering his programme and swears: " I, the President of Georgia, solemnly pledge before God and my nation to defend the Constitution of Georgia, the independence, the unity and indivisibility of my country. I will honestly perform the duties of President. I will protect the welfare and security of my people, and will cherish the revival and power of my nation and my homeland."

2. The ceremony mentioned in the first item of this Article is to take place on the third Sunday after the holding of Presidential elections.

Article 72

The President can hold no other position, carry out commercial activity or receive another salary or compensation from any other occupation.

Article 73

1. The President of Georgia:

a. concludes international agreements and treaties, negotiates with foreign states, with the consent of Parliament, appoints and relieves ambassadors and other diplomatic representatives, receives and accredits ambassadors and other diplomatic representatives of foreign states and international organisations;

b. appoints members of government - ministers with the consent of Parliament;

c. removes ministers;

d. receives the resignation of ministers and other officials; is authorised to require them to perform their duties until a new government is appointed;

e. submits the draft of the state budget to the Parliament after the agreement with the Parliamentary committees over the main principles and directions;

f. submits to the Parliament the appointment and dismissal of officials in cases envisaged in the Constitution, law and rules;

g. in the case of war, massive disorder, violation of territorial integrity of the country, military coup, armed insurrection, ecological disaster or epidemic or in other cases when bodies of the state are deprived of their authority - declares a state of emergency throughout the whole territory of the state or its parts and submits it to Parliament within forty eight hours for approval. In the case of a state of emergency, the President is authorised to issue decrees with the power of law and take special measures. The decrees are submitted to the Parliament when it gathers. Emergency authorities extend only on the territory where the emergency is declared for the reasons mentioned in this item;

h. halts or dismisses the activity of representative bodies of local self-government or territorial units if their activity endangers the sovereignty and territorial integrity of the country or the exercise of Constitutional authority of state authorities within the country;

i. issues, decrees and orders, on the basis of the Constitution and the law;

j. signs and issues laws by the procedure established by the Constitution;

k. decides questions on granting citizenship and asylum;

l. awards state honours, high ranking military awards, special and honorary titles, and highest diplomatic ranks;

m. grants pardons.

2. The President sets elections for the Parliament and representative bodies by the rules determined by law.

3. The President is authorised to abrogate acts of bodies of the executive branch accountable to him.

4. The President is the supreme commander in chief of the armed forces of Georgia. He appoints Members of the National Security Council, presides over its sittings and appoints and dismisses generals.

5. The President is authorised to address the people and the Parliament, and once a year he submits a report to Parliament on the most important questions concerning the state.

6. The President exercises other authorities determined by the Constitution and law.

Article 74

1. By the request of not less than two hundred thousand electors or on his

own initiative, the President fixes a referendum within thirty days following receipt of such a request on the issues determined by the Constitution and law.

2. Holding a referendum for the adoption or the abrogation of laws, amnesty or pardon or on ratification or rejection of treaties and international agreements, and on questions which restrict principle Constitutional human rights and freedoms is prohibited.

3. Questions connected with fixing and holding referenda are determined by organic law.

Article 75

1. The President has personal immunity. While occupying position, his arrest or bringing criminal proceedings against him is impermissible.

2. Parliament has the right to relieve the President of his duties according to the procedures of Article 63 of the Constitution and according to procedures determined by organic law, for violation of the Constitution, or high treason or other capital crimes:

a. for violation of the Constitution if this is confirmed by the Constitutional Court;

b. for high treason or other capital crimes if confirmed by the decision of the Supreme Court.

Article 76

1. In cases where the President is unable to perform his duties or in the case of pre-term expiration, the powers of the President are delegated to the Chairman of Parliament. Within this period the duties of the Chairman of Parliament are performed by one of his substitutes.

2. A person holding the position of President in these cases cannot use the rights set forth in Article 73 clauses "c", "i", and the rights envisaged in Article 74 clause one.

3. Elections for the President are held within forty five days after the expiration of the President's duties and its holding is the responsibility of the Parliament.

Article 77

1. After taking the oath, the President, in order to exercise his executive

role, accepts the resignation of the government but he can charge it to perform its duties until a new government is formed. The President is obliged to form a government within two weeks and submit it for ratification to Parliament. After consideration by the appropriate Parliamentary committee, the Parliament confirms it by the majority of the total number of deputies.

2. In cases where Parliament does not ratify the government, the President is authorised to submit the same government for ratification or a new one. The same government can be submitted twice. The procedure for a second submission is determined by law.

3. In the event of the removal of a minister, a new minister is nominated and submitted to the Parliament within two weeks.

Article 78

1. Parliament confirms the structures and procedures of activity of the executive branch upon the submission of the President.

2. The armed forces, state security forces, and the police shall not be united.

Article 79

1. Members of government are responsible to the President

2. Members of government submit their resignations to the President.

Article 80

1. Member of the government may hold no other position, except a party position, may not be involved in commercial activities nor receive a salary or other permanent remuneration from any other activity.

2. Member of government is authorised to resign by the procedure determined by law.

3. The removal of a member of government is possible only by the President or by the Parliament by the rules determined in Article 64 of this Constitution.

Article 81

1. Ministries are created on the basis of law in the fields necessary for the functioning of the state and public life.

2. Ministry is directed by a minister who takes decisions independently on matters under his jurisdiction. Ministers issue orders on the basis of law and for its implementation.

3. A State Minister who directs chancellery and fulfils separate tasks under the direction of the President is considered to be part of the government

CHAPTER FIVE

The Judiciary

Article 82

1. Judicial power is exercised by Constitutional supervision, the administration of justice and other forms determined by law.

2. Acts of courts are binding on the whole territory of the country for all state bodies and persons.

3. The judiciary is independent and its function is exercised only by courts.

4. Courts make decisions on behalf of Georgia.

Article 83

1. The legal body for Constitutional supervision is the Constitutional Court of Georgia. Its authority, rights of creation and activity are determined by the Constitution and organic law.

2. Justice is performed by general courts. Their system and rules of procedure are determined by law.

3. The creation of military courts is possible in war conditions and only within the system of general courts.

4. The creation of emergency or special courts is prohibited.

Article 84

1. A judge is independent in his activity and is subject only to the Constitution and law. Any interference in a judge's activities in order to influence his decision is prohibited and punished by law.

2. The removal of a judge from a case, his preliminary dismissal or transfer to another position is permissible only by law in prescribed circumstances.

3. No one has the right to make a judge accountable in a particular case.

4. All acts which restrict the independence of a judge are void.

5. The repeal, change to or halting of a court decision is possible only by a court by the procedure in accordance to rules determined by law.

Article 85

1. Cases in court are considered in open sittings. Cases may be closed only as provided by law. Decisions of courts are announced publicly.

2. Jurisdiction is exercised in the state language. Persons not having command of the legal language of the court are provided with interpreters. In the regions where the population does not have a command of the state language, the state provides teaching in the state language and explanations of matters pertaining to its jurisdiction.

3. Legal proceedings are exercised on the base of equality and competition of the parties.

Article 86

1. A judge must be a citizen of Georgia who has attained the age of thirty, who has high legal education, and at least five years experience in the practise of law.

2. A judge is appointed for a period of not less than ten years.

3. The position of a judge is incompatible with any other occupation or remunerative activity, except pedagogical activities. A judge cannot be a member of a political party, or participate in political activities.

Article 87

1. Judges have personal immunity. Bringing a judge before a criminal court, his detention or arrest, the search of his workplace, car or place of residence without the consent of the Chairman of the Supreme Court is impermissible. In cases where he is caught committing a crime, this should be immediately reported to the Chairman of the Supreme Court. If the Chairman of the Supreme Court does not give his consent, the detained or arrested judge must be released forthwith.

2. State guarantees the security of a judge and his family.

Article 88

1. The Constitutional Court of Georgia exercises its authority in accordance with the norms of Constitutional procedure.

2. The Constitutional Court of Georgia consists of nine judges. Three members of the court are appointed by the President, three members are elected by the Parliament by three fifths of the total number of deputies and three members are appointed by the Supreme Court. The tenure of the members of Constitutional Court is ten years. The Constitutional Court selects the Chairman of the court for a period of five years. Elections of a Chairman for a second term is not permissible.

3. A member of the Constitutional Court may not be a person who has held the position before.

4. A member of the Constitutional Court must be a citizen of Georgia who has attained the age of 35 and has a high legal education. The procedure for selection, appointment and election, release from duties and other activities of Constitutional jurisdiction are determined by law.

5. Members of the Constitutional Court have personal immunity. Bringing a member of the Constitutional Court before a criminal court, his detention or arrest, the search of his work place, car or place of residence without the consent of the Chairman of the Constitutional Court is impermissible. In cases where he is caught committing a crime this should be immediately reported to the Constitutional Court. If the Constitutional Court does not give its consent the detained or arrested member must be released forthwith.

Article 89

1. The Constitutional Court of Georgia upon the Complaint or Submission of the President, of not less than one fifth of the Members of Parliament, of the courts, of supreme representative bodies of Abkhazia and Adjara, of the public defenders or of a citizen and under the rules established by organic law:

a. decides the Constitutionality of the law, the President's normative acts and the normative acts of the supreme bodies of authority of Abkhazia and Adjara;

b. considers disputes on the competence between state bodies;

c. considers questions of the Constitutionality of the creation and activity of political parties;

d. considers disputes connected with the question of the Constitutionality of referenda and elections;

e. considers disputes connected with questions of the Constitutionality of treaties and international agreements;

f. on the basis of complaints of citizens, considers questions of the Constitutionality of normative acts on the issues envisaged by the second chapter of this Constitution;

g. exercises other authorities determined by the Constitution and organic law of Georgia.

2. The decision of the Constitutional Court is final. Normative acts or their parts recognised as unconstitutional have no legal power from the moment the appropriate decision of the Constitutional Court is published.

Article 90

1. The Supreme Court of Georgia in accordance with existing legal procedure supervises the enforcement of justice of every court of Georgia, reconsiders cases determined by law in the court of first instance.

2. The Chairman and judges of the Supreme Court of Georgia, on the President's nomination are elected for a period of not less than ten years by the Parliament by the majority of the total number of deputies.

3. The authority, organisation and procedure of the Supreme Court and the dismissal of the Chairman and judges are determined by law.

4. The Chairman and members of the Supreme Court have personal immunity. Bringing a member before a criminal court, his detention or arrest, the search of his work place, car or place of residence without the consent of the Chairman of the Supreme Court is impermissible. In cases where he is caught committing a crime this should be immediately reported to Parliament. If Parliament does not give its consent the detained or arrested member must be released forthwith.

Article 91

1. The procurator's office of Georgia is the institution of the judiciary which performs capital prosecution, supervises investigation, enforces sentences handed down by the courts and prosecutes state indictments.

2. The procurator's office of Georgia is one, centralised system. The Procurator General is appointed for a period of five years by Parliament upon the President's nomination, by the majority of the total number of deputies. Subordinate procurators are appointed by the Procurator General.

3. The authority, organisation and procedure of the procurator's office is determined by organic law.

CHAPTER SIX

State Finances and Control.

Article 92

1. The Parliament of Georgia by the majority of the total number of deputies, annually passes the state budget law which is signed by the President.
2. The procedures for making and passing the budget are determined by law.

Article 93

1. Only the President has the right to submit the draft budget to Parliament.
2. The President is obliged to submit the draft budget to the Parliament not later than three months before the end of the current budget year. Together with the draft budget the President submits a report on the implementation of the budget for the current year. The President submits a report on the implementation of the state budget not later than three months following the end of the budget year.
3. Without the consent of the President it is impossible to introduce changes to the draft budget. The President can require from Parliament additional state expenditure only if he indicates how the additional expenditure will be covered.
4. If Parliament cannot pass the budget by the beginning of the new budget year, expenditures needed to cover the state's liabilities are made in accordance with the budget of the prior fiscal year.

Article 94

1. Everyone is obliged to pay taxes in the amount and by the rules determined by law.
2. The structure of taxes and their introduction are determined by law.
3. Exemption from state taxes and payment from the state treasury is permissible only by law.

Article 95

1. The Georgian National Bank guarantees the appropriate functioning of a steady fiscal credit system in Georgia.

2. The Georgian National Bank carries out fiscal credit and currency policies in accordance with the primary directions determined by Parliament.

3. The National Bank supervises other banks and is the banker of the government of Georgia and its fiscal agent.

4. The National Bank is independent in its activities. The authority, procedures and guarantee of independence are determined by organic law.

5. The name and units of money are determined by law. Only the National Bank has the right to issue money.

Article 96

1. The highest body of the National Bank is the Board of the National Bank, whose members are approved by Parliament by the majority of the total number of deputies upon the nomination of the President, for a period of seven years. The removal of members of the Board is possible only by Parliament according to Article 64 of this Constitution.

2. The President of the National Bank is appointed and relieved of his duties by the President of Georgia, upon the nomination of the Board of the National Bank.

3. The National Bank is responsible to the Parliament and annually submits a report of the Bank's activities.

Article 97

1. Financial and economic oversight of state revenues and other expenditure of the state is carried out by the Chamber of Control of Georgia. It is authorised to check activity of other bodies of fiscal and economic activity and submits proposals to the President of Georgia on improving tax legislation.

2. The Chamber of Control is independent and is responsible to Parliament. The Chairman of the Chamber of Control is appointed by Parliament, upon the nomination of the President, for a term of five years. His removal is possible only by a decision of Parliament in accordance with Article 64 of this Constitution.

3. Twice a year while submitting the preliminary and final report on the fulfilment of the budget, the Chamber of Control submits a report to Parliament on government expenditures. Once a year it submits a report of its own activities.

4. The authority, organisation, activities and the guarantee of the independence of the Chamber of Control are determined by law.
5. Other bodies of state control are created according to law.

CHAPTER EIGHT

State Defence

Article 98

1. Defensive war is a sovereign right of Georgia.
2. Georgia has military forces for the defence of independence, sovereignty and territorial integrity of the country and for the fulfilment of international obligations.
3. The structure and composition of military forces is determined by law. The structure of the military forces is confirmed by the President and its size is confirmed by the Parliament by the majority of the total number of deputies upon the recommendation of the Council of National Defence.

Article 99

1. The Council of National Defence is created for military reconstruction and organisation of the defence of the country, and is headed by the President.
2. The composition, authority and procedures of the Council of National Defence is determined by organic law.

Article 100

1. The use of military forces during a state of emergency or for the fulfilment of international obligations is prohibited without the agreement of Parliament.
2. For the purpose of state defence, in special cases, or cases envisaged by law, the decision to permit the entrance in, use and movement of military forces of other countries on the territory of Georgia is made by the President. The decision is immediately submitted to Parliament for approval and it enters into force upon the consent of Parliament.

Article 101

1. The defence of Georgia is the duty of every citizen.
2. The defence of the country and the fulfilment of military duties is obligatory for every eligible citizen. The form of military duty is determined by law.

CHAPTER EIGHT

Revision of the Constitution

Article 102

1. Those allowed to submit a bill for the general or partial revision of the Constitution are:

- a. the President ;
- b. more than half of the total number of Members of Parliament;
- c. not less than 200 000 electors.

2. Any bill proposing a revision to the Constitution shall be submitted to Parliament, which promulgates it for general discussion. Discussion of the draft begins in Parliament one month after it has been promulgated.

3. The bill to revise the Constitution is considered passed if supported by at least two thirds of the total number of Members of Parliament.

4. The law on the revision of the Constitution is signed and published by the President of Georgia under the rules envisaged in Article 68 of the Constitution.

Article 103

The announcement of a state of emergency or martial law stops the process of the revision of the Constitution until the end of the state of emergency or martial law.

CHAPTER NINE

Transitional Provisions

Article 104

1. The Constitution of Georgia enters into force from the day of the recognition of the authority of the newly elected President and Parliament of Georgia.
2. Articles 49, 50 and 70 of the Constitution enter into force immediately after the promulgation of the Constitution.

Article 105

1. The right to participate in the elections of 1995, belongs to political unions of citizens registered by rules determined by law, whose initiative is confirmed by 50 000 signatures, or which had a representative in the Parliament on the day this Constitution was adopted.
2. Proportional elections are held under a single part list.
3. A political union or electoral bloc has the right to submit to the majoritarian electoral district a candidate who is also on a party list for the elections held under the proportional system.
4. In majoritarian electoral districts the candidate who receives the most votes, but not less than one third of the participants in the balloting is elected the Member of Parliament.
5. If none of the candidates receives the required number of votes in the first round, a second round will be held between the two candidates having the best results.
6. This Article enters into force immediately after the promulgation of this Constitution and functions before the authorities of the newly elected Parliament are recognised.

Article 106

1. After the Constitution enters into force, only those laws or parts of them which are not in contradiction to this Constitution have legal force.
2. Two years after the Constitution comes into force, the President and

Parliament guarantee the official registration of normative acts adopted before the Constitution came into force and their consistency with the Constitution and laws.

3. Two years after the Constitution enters into force the Parliament of Georgia must adopt organic laws envisaged by the Constitution, or confirm the legality of normative acts which exist in those areas.

Article 107

1. Before the adoption of organic laws of legal force, current legislation remains valid according to the Constitution.

2. Article 18 clauses 1 and 2 enter into force after the adoption of the appropriate legislative acts of criminal procedure.

3. The organic law on the Constitutional Court is to be adopted before February 1st, 1996.

Article 108

An exception to Article 102.2 making changes or additions connected with the complete restoration of jurisdiction over the whole territory of Georgia is possible without promulgating the bill on the revision of the Constitution for general public consideration.

Article 109

1. The Head of State signs and promulgates the Constitution adopted by the appropriate procedures.

2. Members of the current Georgian Parliament and the Constitutional commission sign the text of the Constitution. After the Constitution enters into force, for at least one year, the text of the Constitution must be displayed openly in the buildings of every local body of Georgia, in order that everyone may be allowed to know its contents.

DIE VERFASSUNG GEORGIENS

Tbilissi
1996

übersetzt und redaktiert von Nana Kapanadse

konsultiert von Dr. Dr. h. c. Rolf Knieper
Professor für Bürgerliches und Wirtschaftsrecht

Awthandil Demetraschwili, Alex Papuaschwili. Vorwort

Das Ende der 80-er und die erste Hälfte der 90-er Jahre werden als eine besondere Periode in der verfassungsmäßigen Entwicklung Georgiens angesehen. In diesem kurzen Zeitabschnitt wurden sich alle politischen Kräfte der Unentbehrlichkeit der gesellschaftlichen (darunter verfassungsmäßigen) Reformen bewußt und trugen zu ihrer Durchführung bei.

Als Beginn der konstitutionellen Umstellungen können 1989, 1990 gelten, als eine Reihe der Grundbestimmungen der Verfassung Georgiens von 1978 revidiert wurden. Zu jener Zeit waren das kühne, in Wirklichkeit jedoch nur oberflächliche Änderungen und Verschönerungen, weil sowohl das politische System als auch der Mechanismus des sozialistischen Staates unerschüttert blieben. Es entstand die dringende Notwendigkeit nach durchgreifenden Maßnahmen.

Anfang 1992 setzte der Militärische Rat die Verfassung von 1921 wieder in Kraft. Dieses Ereignis hätte große und positive Folgen verursachen können, wenn nicht einige Umstände gewesen wären. Erstens hat sich die Inkraftsetzung nach einem Verfahren vollzogen, das nur unter Vorbehalt als legitim angesehen werden kann. Andererseits folgten der Inkraftsetzung keine angemessenen gesetzgebenden und andere erforderliche Reformen, was auf den ersten Blick zu einer merkwürdigen Lage führte: Die formell inkraftgesetzte Verfassung war lebensunfähig, die Gesellschaft aber lebte nach der Gesetzgebung des sozialistischen Georgiens und der Sowjetunion, die in der Tat nicht mehr existierten.

Auf dem Wege der Durchsetzung einer verfassungsmäßigen Ordnung kann " das Gesetz über Staatsgewalt" vom 6. November 1992 als ein wichtiges Ereignis gelten. Dieses Gesetz, das ohne weiteres als "Kleine Verfassung" bezeichnet werden kann, hat die Fragen der Einrichtung und der Tätigkeit der gesetzgebenden und exekutiven Gewalt auf neue Weise geregelt, den Einfluß der Grundsätze der Volkssouveränität und der Gewalt-

tenteilung in der Organisation der Gewalt gestärkt. Und doch war das ein in seiner Geltung begrenzter, nicht vollwertiger Akt, denn er ließ solche wichtigen Seiten des öffentlichen Lebens unberührt, wie die Menschenrechte und Freiheiten, die rechtsprechende Gewalt, die territoriale Gliederung, die Selbstverwaltung, das politische System u.a.

Im Februar-März von 1993 setzte das Parlament Georgiens einen staatlichen Verfassungsausschuß unter Vorsitz von E.Schewardnadse ein. Dieser Ausschuß wurde zur Erarbeitung einer neuen Fassung der Verfassung Georgiens von 1921 verpflichtet. Im Ausschuß waren Vertreter aller parlamentarischen Fraktionen (mehr als die Hälfte der Gesamtzahl), eine ziemlich große Gruppe Juristen, Politikwissenschaftler und Wirtschaftler, angesehene und verdiente Persönlichkeiten der Republik vertreten. Ursprünglich ging die Arbeit in den spezialisierten Arbeitsgruppen des Ausschusses intensiv vor sich, und schon im Mai begann in der Redaktionsgruppe die Behandlung der einzelnen konzeptionellen Bestimmungen. Die folgenden Ereignisse (Konflikt in Abchasien, Bürgerkrieg, Verschärfung kriminogener Lage) behinderten die kollektive Arbeit im Ausschuss, aber die Arbeit konnte im Sekretariat des Ausschusses, in den politischen Organisationen und Berufsverbänden, internationalen Organisationen und in Zusammenarbeit mit ausländischen Experten fortgesetzt werden.

Anfang 1995 lagen im Verfassungsausschuß außer seinem eignen Entwurf noch zwölf Entwürfe vor. Autoren waren: die politische Organisation "Stimme der Nation", die Partei der nationalen Unabhängigkeit Georgiens, die Gruppe der jungen Verfassungsrechtler der Fakultät für Völkerrecht und Internationale Beziehungen der Staatlichen Universität Tbilissi, die Republikanische Partei Georgiens, die Gesellschaft für Interessenschutz der Werktätigen, die Volkspartei Georgiens, die Assoziation der jungen Juristen der Volksfront Georgiens, die Komertielle Bank "Aissi", die Kommunistische Partei Georgiens, der Bund der Gotteskinder, Herr A.Schuschanaschwili (Initiativentwurf), das Bürgerbündnis Georgiens.

Jeder Entwurf wurde auf verschiedenen Ebenen des Ausschusses mehr oder weniger ausführlich behandelt. Es wurden Schritte zur Ausarbeitung einer einheitlichen Fassung unternommen.

Im Mai 1995 begannen die Schlußbehandlungen in den Plenarsitzungen des Ausschusses. Zur Grundlage der Behandlung diente der von E. Schewardnadse vorgelegte Entwurf. Am 2. Juli nahm der Ausschuß den Entwurf an und wies ihn dem Parlament zur Bestätigung zu.

Im Parlament sowie im Verfassungsausschuß wurde jener Teil des Entwurfes, der Grundrechte und Freiheiten der Menschen enthielt, konstruktiv und koordiniert behandelt, aber die Auseinandersetzungen waren scharf und manchmal sogar konfrontativ, wenn es um horizontale (Verwaltungsstruktur) und vertikale (die Form der territorialen Gliederung des Staates) Gewaltenteilung ging. Die Debatten über den Inhalt einzelner Artikel trugen weltanschaulichen Charakter, weil es sich um höchste Werte der Demokratie und der Gerechtigkeit, der politischen Staatsphilosophie, der sozialen Zweckbestimmung der Verfassung handelte.

Ungeachtet aktiven Widerstandes mancher Kräfte wurde am 24. August 1995 vom Parlament Georgiens eine neue Verfassung Georgiens verabschiedet. Die Mehrheit äußerte ihre Absicht und ihre Fähigkeit, die grundlegenden Probleme der Macht und der Person nicht durch Gewalttätigkeit, sondern nur auf Grund der Verfassungsmäßigen Gesetzlichkeit zu lösen.

Der Verfassungstext liegt den Lesern vor und der Inhalt der Verfassung bedarf wahrscheinlich keiner ausführlichen Behandlung, aber zur Verdeutlichung ihrer Besonderheit und zur Erläuterung ihrer Grundmerkmale möchten wir einige wichtige Fragen hervorheben.

Die Verfassung Georgiens vom 24. August 1995 besteht aus der Präambel und den in 9 Kapiteln gegliederten 109 Artikeln. Bei Festlegung der Struktur dieses Schriftwerkes stützten sich die Verfassungsgeber auf die Theorie und Praxis des Konstitutionalismus der Welt, berücksichtigten die Struktur der Verfassung von 1921 (daher sind die einzelnen Kapitel über Finanzen und Kontrolle sowie Staatsverteidigung in der neuen Verfassung), ließen sich von den gegenwärtigen Realitäten leiten (deshalb sind in der Verfassung die Fragen der territorialen Gliederung und kommunalen Selbstverwaltung nicht ausreichend geregelt).

Was die Zielrichtung der Verfassung betrifft, waren alle Mitglieder des konstitutionellen Prozesses einhellig der Auffassung, daß jeder Artikel der

Verfassung der Stärkung der Volkssouveränität und dem Vorrang der Menschenrechte dienen muß.

"Die Gewalt geht in Georgien vom Volk aus" - lautet Artikel 5 der Verfassung und im Vergleich mit anderen Artikeln wird klar, daß dies nicht nur deklarative Norm ist, denn in der Verfassung sind die Bindung des Staates an das Recht, die Wählbarkeit aller Staatsorgane, der Volksentscheid, die direkte gesetzgebende Volksinitiative und weitere Elemente berücksichtigt, die dieser scheinbar allgemeinen Rechtsnorm einen realen Charakter verleihen.

Wegen der scheinbaren Einfachheit schien uns auf den ersten Blick die Erarbeitung des Teils leicht, der die Menschenrechte und Freiheiten enthielt. Zum Schluß wurde die Liste der allgemein anerkannten Rechte und Freiheiten unverändert übernommen, und zur Festlegung eines gegenwärtig optimalen Verhältnisses zwischen den Interessen der Staatsgewalt und denen der Person wurden nur einige Änderungen vorgenommen. Große Aufmerksamkeit galt der Bildung der rechtmäßigen, organisatorischen und institutionellen Garantien der Rechte und Freiheiten. So sind in der Verfassung die für uns neuen Institutionen - der Volksverteidiger Georgiens (bei uns Ombudsmann) und das Verfassungsgericht - entstanden, die rechtsprechende Gewalt wird verstärkt, es ändert sich die Rolle der Rechtsanwaltschaft u.a.

Zum Grundprinzip der Einrichtung und Betätigung des Staatsmechanismus ist die Gewaltenteilung anerkannt. Das System der zentralen staatlichen Organe steht der Verwaltungsform nah, die in den USA funktioniert und die in der Literatur als präsidiale Republik bezeichnet wird. Gemäß der Verfassung sind die allgemeinen, öffentlichen Präsidentenwahlen festgelegt, die Regierung als ein Organ der verfassungsmäßigen Befugnisse und das Amt des Ministerpräsidenten sind abgeschafft, der Präsident leitet unmittelbar und direkt die Exekutive, er hat wichtige eigene, nicht abgeleitete Befugnisse, aber er kann das Parlament nicht auflösen. Das Parlament übt unabhängig die gesetzgebende Funktion aus und kontrolliert die exekutiven Organe, aber das Mißtrauensvotum ist unter den Kontrollformen nicht

vorgesehen. Nach den oben erwähnten und auch nach anderen Merkmalen sieht die georgische Verfassung der US-amerikanischen Verfassung ähnlich, aber sie ist auch von Merkmalen geprägt, die dieses juristische Schriftstück als etwas besonderes auszeichnen. Der Präsident Georgiens ist gleichzeitig das Staatsoberhaupt und das Oberhaupt der exekutiven Gewalt. Zur Regierung gehört auch der Staatsminister, der die Kanzlei des Präsidenten leitet und mit Vollmacht des Präsidenten dessen einzelne Aufträge ausführt.

Dies ist in Kürze die Geschichte der Verabschiedung der 6. Verfassung Georgiens und deren fragmentare Inhaltsangabe. Ihre Annahme ist ein wichtiges Ereignis in der neuesten Geschichte Georgiens, sie bestätigte ein bestimmtes Niveau des bürgerlichen Einvernehmens in der Gesellschaft, trug zur Erweiterung der Beziehungen zu anderen Staaten und internationalen Organisationen bei. Hervorzuheben wäre eine aktive und fruchtbare Beteiligung der Experten der Kommission des Europarates "Demokratie durch Recht" (die sog. Venedig-Kommission), der Chicago-Rechtsschule, des Soros-Fonds, der Organisation der Europäischen Sicherheit und Zusammenarbeit an der Ausarbeitung und Begutachtung des Verfassungsentwurfes.

Die vorliegende Verfassung ist kaum ein vollständiges, ideales politisch - juristisches Schriftstück. Die heutige Entwicklung Georgiens und die bestehenden Umstände haben keine Möglichkeit dazu geboten. Wichtig ist, daß diese Verfassung unabhängig angenommen wurde und eine Rechtsgrundlage für eine zivilisierte Entwicklung Georgiens bietet.

DIE VERFASSUNG GEORGIENS

angenommen am 24. August 1995

Die Staatsangehörigen Georgiens,
deren unerschütterliches Begehren die Durchsetzung einer freiheitlichen Gesellschaftsordnung, wirtschaftlicher Freiheit und eines Sozial- und Rechtsstaates,
die Gewährleistung der allgemein anerkannten Menschenrechte und Freiheiten,
die Stärkung der Selbstständigkeit des Staates und friedlicher Beziehungen zu anderen Völkern ist,
verkünden diese Verfassung öffentlich,
indem sie sich auf die jahrhundertealten Staatlichkeitstraditionen der georgischen Nation und die Grundsätze der georgischen Verfassung von 1921 stützen.

Erstes Kapitel

Die allgemeinen Bestimmungen

Artikel 1

1. Georgien ist ein selbstständiger, einheitlicher und unteilbarer Staat, wie es durch den im ganzen Staatsgebiet, darunter im Autonomen Sowjetischen Sozialistischen Republik Abchasien und im ehemaligen Südossetischen Autonomen Gebiet durchgeführten Volksentscheid vom 31. März 1991 und durch den Akt über die Wiederherstellung der georgischen Staatlichkeit vom 9. April bestätigt ist.

2. Die politische Grundordnungsform des georgischen Staats ist die demokratische Republik.

3. Der Name des georgischen Staates ist "Georgien".

Artikel 2

1. Das Staatsgebiet Georgiens ist durch den Stand vom 21. Dezember 1921 bestimmt. Die territoriale Integrität Georgiens und die Unverletzlichkeit der Staatsgrenzen sind durch die Verfassung und die Gesetze Georgiens bestätigt, von der Weltgemeinschaft der Staaten und den internationalen Organisationen anerkannt.

2. Die Abtretung vom Staatsgebiet Georgiens ist unzulässig. Die Änderung der Staatsgrenzen ist nur auf Grund gegenseitiger Verträge der Nachbarstaaten zulässig.

3. Der territoriale Staatsaufbau Georgiens wird nach der endgültigen Wiederherstellung der Jurisdiktion Georgiens im ganzen Staatsgebiet durch die Verfassung nach dem Grundsatz der Gewaltenteilung bestimmt.

4. Die Staatsangehörigen Georgiens regeln die örtlichen Angelegenheiten durch Selbstverwaltung ohne Beeinträchtigung der Staatssouveränität. Die Ordnung für die Bildung der örtlichen Selbstverwaltung, ihre Befugnisse und Beziehungen zu den Staatsorganen bestimmt ein organisches Gesetz.

Artikel 3

1. Der ausschließlichen Zuständigkeit der obersten Staatsorgane Georgiens unterliegen:

a) die Gesetzgebung über die georgische Staatsangehörigkeit, die Menschenrechte und Freiheiten, die Aus- und Einwanderung, die Ein- und Ausreise, der zeitweilige oder ständige Aufenthalt in Georgien fremder Staatsangehörigen oder Staatenloser;

b) der Status, das Regime und der Schutz der Staatsgrenzen, der Schutz der Hoheitsgewässer, des Luftraumes, des kontinentalen Schelfs und der Status besonderer Wirtschaftsgebiete und ihr Schutz;

c) die Staatsverteidigung und -sicherheit, die Streitkräfte, die Militärindustrie und der Waffenhandel;

d) Kriegs- und Friedensangelegenheiten; die Bestimmung und die

Verhängung des Rechtsregimes während des Ausnahme- oder Kriegszustandes;

e) die Außenpolitik und internationale Beziehungen;

f) der Außenhandel, das Zoll- und Tarifregime;

g) Staatsfinanzen und Staatsanleihen; die Geldschöpfung; die Banken-, Kredit- und Versicherungsgesetzgebung;

h) Maße und Gewichte; die Geodäsie und die Kartographie; die Zeitbestimmung;

i) die Staatsstatistik;

j) das einheitliche energetische System und Regime; das Post- und Fernmeldewesen; die Handelsflotte; die Schiffsflaggen; die Häfen, die Flugplätze und die Flughäfen von allgemein-staatlicher Bedeutung; die Kontrolle des Luftraums, des Transits und des Luftverkehrs, die Registrierung der Luftverkehrsmittel; der Wetterdienst; das System der Umweltbeobachtung;

k) Bahnen und die öffentlichen Autostraßen von staatlicher Bedeutung;

l) die Ozean- und Hochseefischerei;

m) der Grenz- und Sanitätskordon;

n) die Gesetzgebung über die Heilmittel;

o) die Zulassung und die Akkreditierung der Mittel- und Hochschulen; die Gesetzgebung über die akademischen, wissenschaftlichen, professionellen Titel und Ränge;

p) die Gesetzgebung über das intellektuelle Eigentum;

q) Handelsrechtsgesetzgebung, Strafrechtsgesetzgebung, Zivilrechtsgesetzgebung, Verwaltungsrechtsgesetzgebung und Arbeitsrechtsgesetzgebung, Strafvollzugsgesetzgebung und Verfahrensgesetzgebung;

r) die Kriminalpolizei und die Untersuchung;

s) die Gesetzgebung über Land-, Bodenressourcen und Naturschätze;

2. Die Angelegenheiten, die der einheitlichen Verwaltung unterstehen, werden einzeln bestimmt.

Artikel 4

1. Nach der Entstehung angemessener Bedingungen im ganzen Gebiet Georgiens und nach der Aufstellung der örtlichen Selbstverwaltungsorgane

werden im georgischen Parlament zwei Kammern gebildet: der Rat der Republik und der Senat.

2. Der Rat der Republik besteht aus den in Verhältniswahlen gewählten Mitgliedern.

3. Der Senat besteht aus den in Abchasien, Adsharien und in anderen territorialen Einheiten Georgiens gewählten Mitgliedern und aus den 5 vom Präsidenten Georgiens ernannten Mitgliedern.

4. Die Besetzung der Kammern, ihre Befugnisse und das Wahlverfahren werden durch ein organisches Gesetz bestimmt.

Artikel 5

1. Die Gewalt geht in Georgien vom Volk aus. Die Staatsgewalt wird in den durch die Verfassung bestimmten Schranken ausgeübt.

2. Das Volk übt seine Gewalt durch Volksentscheid, verschiedene Formen der unmittelbaren Demokratie und seine Vertreter aus.

3. Niemand hat das Recht, die Macht an sich zu reißen oder sie widerrechtlich zu ergreifen.

4. Die Staatsgewalt wird nach dem Grundsatz der Gewaltenteilung ausgeübt.

Artikel 6

1. Die Verfassung Georgiens ist das oberste Gesetz des Staates. Alle anderen Rechtsakte müssen mit der Verfassung übereinstimmen.

2. Die Gesetzgebung Georgiens stimmt mit den allgemein anerkannten Prinzipien und Bestimmungen des Völkerrechtes überein. Die internationalen Verträge und Abkommen Georgiens gehen den innerstaatlichen Normen vor, wenn sie der Verfassung Georgiens nicht widersprechen.

Artikel 7

Der Staat bekennt sich zu den allgemein anerkannten Rechten und Freiheiten und schützt sie wie die ständigen und höchsten menschlichen Werte. Bei der Machtausübung sind das Volk und der Staat an diese Rechte

und Freiheiten, wie an unmittelbar geltendes Recht gebunden.

Artikel 8

Die Amtssprache Georgiens ist die georgische Sprache, in Abchasien - auch die abchasische Sprache.

Artikel 9

Der Staat anerkennt die außerordentliche Rolle der georgischen orthodoxen Kirche in der Geschichte Georgiens, dabei erklärt er die volle Glaubens- und Bekenntnisfreiheit, die Unabhängigkeit der Kirche vom Staat.

Artikel 10

Die Hauptstadt Georgiens ist Tbilissi.

Artikel 11

Die georgischen Staatssymbole sind durch ein organisches Gesetz bestimmt.

Zweites Kapitel

Die georgische Staatsangehörigkeit.

Die Grundrechte und die Freiheiten des Menschen

Artikel 12

1. Die georgische Staatsangehörigkeit wird durch Geburt und Naturalisierung erworben.

2. Der georgische Staatsangehörige darf nicht gleichzeitig die Staatsangehörigkeit eines fremden Staates besitzen.

3. Die Ordnung für den Erwerb und den Verlust der georgischen Staatsangehörigkeit wird durch ein organisches Gesetz bestimmt.

Artikel 13

1. Georgien schützt seine Staatsangehörige ungeachtet ihres Aufenthaltsortes.

2. Die georgische Staatsangehörigkeit darf nicht entzogen werden.
3. Die Ausweisung eines georgischen Staatsangehörigen aus Georgien ist unzulässig.
4. Die Auslieferung eines georgischen Staatsangehörigen an einen fremden Staat ist außer den in internationalen Verträgen vorgesehenen Fällen unzulässig. Gegen die Entscheidung über die Auslieferung kann Beschwerde vor Gericht erhoben werden.

Artikel 14

Alle Menschen sind von Geburt frei und vor dem Gesetz gleich ungeachtet ihrer Rasse, Hautfarbe, Sprache, Geschlechtes, Religion, politischer und anderer Anschauungen, ihrer nationalen, ethnischen, sozialen Zugehörigkeit, ihrer Herkunft, ihres Vermögens, Standes und Wohnsitzes.

Artikel 15

1. Jeder hat das Recht auf Leben, es wird durch Gesetz geschützt.
2. Die Todesstrafe kann als außerordentliche Strafmaßnahme bis ihrer endgültigen Abschaffung durch ein organisches Gesetz für besonders schwere lebensgefährliche Straftaten vorgesehen werden. Nur der Oberste Gerichtshof Georgiens hat das Recht, ein solches Urteil zu fällen.

Artikel 16

Jeder hat das Recht auf die freie Entfaltung seiner Persönlichkeit.

Artikel 17

1. Die Ehre und die Würde des Menschen sind unantastbar.
2. Es ist verboten, einen Menschen zu foltern, ihn unmenschlich hart zu behandeln, ihn in seine Ehre und Würde zu erniedrigen oder zu bestrafen.

Artikel 18

1. Die Freiheit des Menschen ist unantastbar.
2. Die Freiheitsentziehung oder eine andere Beschränkung der persönli-

chen Freiheit ist nur auf Grund einer Gerichtsentscheidung zulässig.

3. Die Festnahme eines Menschen ist nur in den durch Gesetz bestimmten Fällen von einer dazu berechtigten Person zulässig. Der Festgenommene oder sonst in seiner Freiheit Beschränkte ist dem Gericht binnen 48 Stunden vorzuführen. Wenn das Gericht innerhalb von folgenden 24 Stunden keine Entscheidung über die Verhaftung oder eine andere Beschränkung der persönlichen Freiheit faßt, ist unverzüglich die Freilassung anzuordnen.

4. Jeder körperliche oder seelische Zwang eines Festgenommenen oder eines sonst in seiner Freiheit Beschränkten ist unzulässig.

5. Dem Festgenommenen oder dem Verhafteten sind unverzüglich bei seiner Festnahme oder seinem Verhaften seine Rechte und der Grund der Freiheitsentziehung mitzuteilen. Bei seiner Festnahme oder seiner Verhaftung darf er den Beistand eines Rechtsanwalts verlangen, dem zu entsprechen ist.

6. Der der Begehung einer Straftat Verdächtige darf nicht länger als 72 Stunden in Gewahrsam gehalten werden, die Untersuchungshaft aber darf 9 Monate nicht überschreiten.

7. Der Verstoß gegen diesen Artikel wird durch Gesetz bestraft. Der widerrechtlich Festgenommene oder Verhaftete hat Anspruch auf Entschädigung.

Artikel 19

1. Jeder hat das Recht auf Meinungs-, Presse-, Gewissens-, Glaubens- und Bekenntnisfreiheit.

2. Es ist unzulässig, einen Menschen wegen seiner Äußerung, seiner Meinung, seines Glaubens und Bekenntnisses zu verfolgen. Niemand darf zur Meinungsäußerung darüber gezwungen werden.

3. Die Einschränkung der in diesem Artikel enthaltenen Freiheiten ist unzulässig, wenn sie die Rechte anderer nicht verletzen.

Artikel 20

1. Die Privatsphäre jedes Menschen, sein persönlicher Arbeitsplatz, pri-

vate Notizen, privater Briefwechsel, telefonische Gespräche und Gespräche mittels anderer technischer Mittel, sowie durch technische Mittel erhaltene Mitteilungen sind unantastbar. Die Einschränkung der erwähnten Rechte ist nur auf Grund einer Gerichtsentscheidung oder ohne sie im Falle der im Gesetz bestimmten dringenden Notfall zulässig.

2. Niemand hat das Recht die Wohnung oder den Besitz gegen den Willen des Besitzers zu betreten, sowie Durchsuchungen durchzuführen, soweit keine Gerichtsentscheidung oder keine im Gesetz bestimmte dringende Notwendigkeit vorliegt.

Artikel 21

1. Das Eigentum und das Erbrecht sind anerkannt und gewährleistet. Die Abschaffung des allgemeinen Rechts auf Eigentum, seinen Erwerb, seine Veräußerung und Vererbung ist unzulässig.

2. Eine zum Wohle der Allgemeinheit nötige Einschränkung dieser Rechte ist in den durch Gesetz bestimmten Fällen und gemäß dem festgelegten Verfahren zulässig.

3. Eine zum Wohle der Allgemeinheit nötige Enteignung ist nur in den durch Gesetz unmittelbar bestimmten Fällen auf Grund einer Gerichtsentscheidung oder in den durch ein organisches Gesetz bestimmten Fällen und nur gegen die entsprechende Entschädigung zulässig.

Artikel 22

1. Jeder, der sich rechtmäßig in Georgien aufhält, genießt Freizügigkeit im ganzen Staatsgebiet.

2. Jeder, der sich rechtmäßig in Georgien aufhält, hat das Recht auf ungehinderte Ausreise aus Georgien. Staatsangehörige Georgiens haben das Recht auf ungehinderte Einreise nach Georgien.

3. Die Einschränkung dieser Rechte ist nur auf Grund eines Gesetzes, zum Zweck der Gewährleistung der für den Bestand der demokratischen Grundordnung erforderlichen Staatssicherheit oder der öffentlichen Sicherheit, zum Zweck des Gesundheitsschutzes, der Verhütung von Straftaten oder der Ausübung der Rechtsprechung zulässig.

Artikel 23

1. Die Freiheit des intellektuellen Schaffens ist gewährleistet. Das Recht auf intellektuelles Eigentum ist unverletzlich.

2. Der Eingriff in den schöpferischen Prozeß, die Zensur auf dem Gebiet der schöpferischen Tätigkeit sind unzulässig.

3. Die Beschlagnahme der schöpferischen Schriftwerke und das Verbot ihrer Verbreitung sind unzulässig, soweit ihre Verbreitung nicht gegen die gesetzlich gewährleisteten Rechte anderer Menschen verstößt.

Artikel 24

1. Jedermann hat das Recht, Informationen frei zu erhalten und zu verbreiten, seine Meinung durch Wort, Schrift oder andere Mittel zu äußern und zu verbreiten.

2. Die Massenmedien sind frei. Die Zensur findet nicht statt.

3. Die Staatsbeamten oder Einzelpersonen haben kein Recht, die Massenmedien oder ihre Verbreitungsmittel zu monopolisieren.

4. Die Ausübung der in den Absätzen 1 und 2 dieses Artikels enthaltenen Rechte kann durch Gesetz im Umfang beschränkt werden, wie es in einer demokratischen Gesellschaft für die Gewährleistung der Sicherheit, der territorialen Integrität oder der öffentlichen Sicherheit, für die Verbrechensverhütung, den Schutz der Rechte und der Würde anderer, für die Nichtverbreitung der als vertraulich geltenden Information oder für die Gewährleistung der Unabhängigkeit und der Unparteilichkeit der Gerichte erforderlich ist.

Artikel 25

1. Alle, mit Ausnahme der Personen, die zu dem Personenbestand der Streitkräfte, der Polizei oder des Sicherheitsamtes gehören, haben das Recht, sich ohne vorherige Erlaubnis öffentlich und ohne Waffen sowie in Gebäude als auch unter freiem Himmel zu versammeln.

2. Durch Gesetz kann die Pflicht zur vorherigen Anmeldung bei der Verwaltung festgelegt werden, wenn eine Versammlung oder eine Demon-

stration eine Gefährdung des freien Verkehrs zur Folge haben kann.

3. Die Verwaltung kann eine Versammlung oder eine Demonstration auflösen, wenn sie gesetzeswidrigen Charakter angenommen haben.

Artikel 26

1. Jeder ist berechtigt, öffentliche Vereinigungen, darunter Berufsvereine zu bilden und Mitglieder dieser Vereine zu werden.

2. Die Staatsangehörigen Georgiens haben das Recht, gemäß dem organischen Gesetz eine politische Partei, andere politische Vereinigungen zu bilden und an deren Tätigkeit teilzunehmen.

3. Die Bildung und die Tätigkeit der öffentlichen und politischen Vereinigungen, deren Ziele die Beseitigung oder die gewaltsame Änderung der verfassungsmäßigen Grundordnung, der Anschlag gegen die Selbstständigkeit des Staates, die Verletzung der territorialen Integrität oder die Propaganda des Krieges und der Gewalttätigkeit, das Aufhetzen der nationalen, regionalen, religiösen oder sozialen Feindschaft sind, sind unzulässig.

4. Den öffentlichen und politischen Vereinigungen ist es verboten, bewaffnete Einheiten zu bilden.

5. Wer in den Streitkräften, das Staatssicherheitsamt oder den Innendienst aufgenommen wird, wer das Amt eines Richters oder eines Staatsanwalts bekleidet, hat seine Mitgliedschaft in den politischen Vereinigungen einzustellen.

6. Die Einstellung der Betätigung der öffentlichen und politischen Vereinigungen oder ihr Verbot ist nur durch Gerichtsentscheidung in den durch ein organisches Gesetz bestimmten Fällen und gemäß dem festgelegten Verfahren zulässig.

Artikel 27

Der Staat ist berechtigt, die politische Betätigung fremder Staatsangehörigen und Staatenloser zu beschränken.

Artikel 28

1. Jeder georgische Staatsangehörige hat das Recht, von seinem vollendeten 18. Jahr an an Volksentscheiden, an Wahlen der Staats- und Verwal-

tungsorgane teilzunehmen. Die freie Äußerung des Wählerbegehrens ist gewährleistet.

2. Wer vom Gericht als handlungsunfähig anerkannt ist, oder wer sich gemäß der Gerichtsentscheidung in Haft befindet, darf nicht an dem Volksentscheid oder den Wahlen teilnehmen.

Artikel 29

1. Jeder Staatsangehörige Georgiens ist berechtigt, jedes Staatsamt zu bekleiden, wenn er den durch die Gesetzgebung festgelegten Anforderungen gerecht wird.

2. Die Bedingungen des staatlichen Dienstes werden durch Gesetz bestimmt.

Artikel 30

1. Die Arbeit ist frei.

2. Der Staat ist verpflichtet, die Entwicklung der freien Gewerbetätigkeit und des Wettbewerbs zu fördern. Die monopolistische Tätigkeit ist unzulässig außer den durch Gesetz vorgesehenen Fällen. Verbraucherrechte werden durch Gesetz geschützt.

3. Auf Grund der die Arbeitsverhältnisse regelnden internationalen Verträge schützt der Staat die Arbeitsrechte der georgischen Staatsangehörigen im Ausland.

4. Der Schutz der Arbeitsrechte, die angemessene Entlohnung und die gefahrlosen gesunden Arbeitsbedingungen, die Arbeitsplatzbedingungen der Unmündigen und der Frauen werden durch Gesetz bestimmt.

Artikel 31

Der Staat sorgt für die gleichmäßige sozial-wirtschaftliche Entwicklung des ganzen Staatsgebietes. Das Gesetz sichert die Vorzugsrechte für die Gewährleistung der sozial-wirtschaftlichen Fortentwicklung der Hochlandsgebiete.

Artikel 32

Der Staat ist den arbeitslosen georgischen Staatsangehörigen bei Beschaffung eines Arbeitsplatzes behilflich. Die Bedingungen zur Gewährleistung des Existenzminimums und der Arbeitslosenstatus wird durch Gesetz bestimmt.

Artikel 33

Das Streikrecht ist anerkannt. Das Verfahren für die Ausübung dieses Rechtes bestimmt ein Gesetz. Das Gesetz bestimmt auch die Tätigkeitsgarantien der lebenswichtigen Institutionen.

Artikel 34

1. Der Staat fördert die Entwicklung der Kultur, die unbeschränkte Beteiligung der Bürger am kulturellen Leben, die Äußerung und die Bereicherung der kulturellen Eigenart, die Vertiefung der internationalen kulturellen Beziehungen.

2. Jeder georgische Staatsangehörige ist verpflichtet, das kulturelle Erbe zu schützen und zu wahren. Der Staat schützt das kulturelle Erbe durch Gesetz.

Artikel 35

1. Jeder hat das Recht auf Ausbildung und die Wahl ihrer Form.

2. Der Staat gewährleistet die Vereinbarkeit der Lehrpläne mit internationalen Vorschriften und Standards.

3. Die Vorschulerziehung wird vom Staat gewährleistet. Die Grund- und Hauptschulbildung ist verbindlich. Der Staat gewährleistet die Grundschulbildung auf seine Kosten. Die Bürger haben gemäß den durch Gesetz festgelegten Vorschriften und in bestimmten Rahmen das Recht auf kostenlose Schul-, Fach- und Hochschulbildung in den staatlichen Lehranstalten.

4. Der Staat unterstützt die Bildungseinrichtungen nach der durch Gesetz bestimmten Ordnung.

Artikel 36

1. Die Ehe beruht auf der Gleichberechtigung und der Freiwilligkeit der Ehepartner.
2. Der Staat trägt zum Wohlstand der Familie bei.
3. Die Rechte der Mütter und der Kinder sind durch Gesetz gewährleistet.

Artikel 37

1. Alle haben das Recht auf Krankenversicherung, d.i. auf eine zugängliche ärztliche Betreuung. In den durch Gesetz bestimmten Fällen und unter bestimmten Bedingungen wird die kostenlose ärztliche Betreuung gewährleistet.
2. Der Staat kontrolliert alle Einrichtungen des Gesundheitswesens, die Herstellung von Heilmitteln und den Handel mit diesen Mitteln.
3. Alle haben das Recht, in einer für die Gesundheit ungefährlichen Umwelt zu leben, die natürliche und kulturelle Umwelt zu genießen. Alle sind verpflichtet, die natürliche und kulturelle Umwelt zu schonen.
4. Zur Gewährleistung der für die Gesundheit der Menschen unschädlichen Umwelt, im Einvernehmen mit den ökologischen und wirtschaftlichen Interessen der Allgemeinheit, unter Berücksichtigung der Interessen der gegenwärtigen und zukünftigen Generationen gewährleistet der Staat den Umweltschutz und die rationelle Nutzung der Natur.
5. Jeder hat das Recht, eine volle, objektive und rechtzeitige Information über den Zustand seiner Arbeits- und Wohnumwelt zu erhalten.

Artikel 38

1. Die Staatsangehörigen Georgiens sind im sozialen, wirtschaftlichen, kulturellen und politischen Leben ungeachtet ihrer nationalen, ethnischen, religiösen oder sprachlichen Zugehörigkeit gleich. In Übereinstimmung mit den allgemein anerkannten völkerrechtlichen Grundsätzen und Bestimmungen haben sie das Recht, ihre Kultur frei, ohne jede Diskriminierung zu

entwickeln, die Muttersprache im Privatleben oder öffentlich zu verwenden.

2. In Übereinstimmung mit allgemein anerkannten Grundsätzen und Bestimmungen des Völkerrechts darf die Ausübung der Rechte der Minderheiten nicht der Souveränität Georgiens, der Staatsordnung, der territorialen Integrität und der politischen Selbstständigkeit zuwiderlaufen.

Artikel 39

Die Verfassung Georgiens verweigert nicht die allgemein anerkannten Rechte, Freiheiten und Garantien des Menschen und des Bürgers, die hier nicht erwähnt sind, aber aus den Grundsätzen der Verfassung selbstständig ableitbar sind.

Artikel 40

1. Jedermann gilt als unschuldig, bevor seine Schuld gemäß dem durch Gesetz bestimmten Verfahren und durch den in die Rechtskraft wirksame Schuldspruch nicht bewiesen wird.

2. Niemand ist verpflichtet, seine Unschuld zu beweisen. Die Pflicht des Schuldbeweises obliegt dem Staatsanwalt.

3. Die Entscheidung über die Eröffnung eines Verfahrens gegen einen Angeklagten, Anklageformel oder Schuldspruch müssen auf den wahrheitsgetreuen Beweisen beruhen. Jeder Zweifel, der gemäß dem durch Gesetz bestimmten Verfahren nicht bewiesen wird, muß zugunsten des Angeklagten berücksichtigt werden.

Artikel 41

1. Jeder Staatsangehörige Georgiens hat das Recht, gemäß dem durch Gesetz bestimmten Verfahren sich mit den in Staatseinrichtungen vorliegenden Informationen vertraut zu machen, sowie mit den dort vorliegenden offiziellen Dokumenten, soweit sie kein staatliches, berufliches oder kommerzielles Geheimnis enthalten.

2. Die in offiziellen Dokumenten enthaltenen Informationen über die Gesundheit eines Menschen, seine Finanzen oder andere private Angelegen-

heiten darf ohne Genehmigung dieses Menschen nicht zugänglich sein, außer den durch Gesetz bestimmten Fällen, wenn das zur Gewährleistung der staatlichen und öffentlichen Sicherheit, zum Schutz der Gesundheit, der Rechte und Freiheiten anderer erforderlich ist.

Artikel 42

1. Jedermann hat das Recht, sich zum Schutz seiner Rechte und Freiheiten an das Gericht anzuwenden.

2. Über jede Person hat nur das Gericht zu urteilen, dessen Zuständigkeit die Sache untersteht.

3. Das Recht auf Verteidigung ist gewährleistet.

4. Niemand darf wegen derselben Tat wiederholt bestraft werden.

5. Niemand trägt Verantwortung für die Tat, die bei Begehung der Tat nicht als Verbrechen gilt. Gesetze, die die Verantwortung nicht mindern oder aufheben, haben keine rückwirkende Kraft.

6. Der Angeklagte hat das Recht, für die Vorladung und die Vernehmung seiner Zeugen dieselben Bedingungen zu fordern, wie für Zeugen der Anklage.

7. Der in Verletzung von Gesetzen erlangte Beweis hat keine Rechtskraft.

8. Niemand ist verpflichtet, Aussagen gegen sich selbst und ihm nahestehende Personen zu machen, deren Kreis durch Gesetz bestimmt wird.

9. Jedermann ist volle Entschädigung für den von Staats- und Selbstverwaltungsorganen und Beamten zugefügten Schaden nach Gerichtsverfahren aus Staatsmitteln zu gewährleisten.

Artikel 43

1. Die Aufsicht über den Schutz der Menschenrechte und Freiheiten wird im Gebiet Georgiens von einem Volksverteidiger ausgeübt, der auf 5 Jahre mit der Stimmenmehrheit der gesetzlichen Mitgliederzahl des Parlaments gewählt wird.

2. Der Volksverteidiger ist berechtigt, Verletzungen der Menschenrechte

und Freiheiten aufzudecken, auch die entsprechenden Organe und Personen darüber zu unterrichten. Die Beeinträchtigung der Tätigkeit des Volksverteidigers wird durch Gesetz bestraft.

3. Die Befugnisse des Volksverteidigers werden durch ein organisches Gesetz bestimmt.

Artikel 44

1. Jedermann, der in Georgien Wohnsitz genommen hat, ist verpflichtet, die Verfassung Georgiens und die Forderungen der Gesetzgebung zu befolgen.

2. Die Ausübung der Menschenrechte und Freiheiten darf Rechte und Freiheiten anderer nicht verletzen.

Artikel 45

Die in der Verfassung ausgeführten Grundrechte und Freiheiten erstrecken sich sinngemäß auf die juristischen Personen.

Artikel 46

1. Der Präsident Georgiens hat das Recht, im Kriegs- oder Ausnahmezustand im Lande oder in einem seiner Teile die in Artikeln 18, 20, 21, 22, 24, 25, 30, 33 und 41 enthaltenen Rechte und Freiheiten einzuschränken. Der Präsident ist verpflichtet, diese Entscheidung nicht später als 48 Stunden ins Parlament zur Bestätigung einzubringen.

2. Wenn der Kriegs- oder Ausnahmezustand verhängt ist, finden die Präsidentenwahlen, Parlamentswahlen oder Wahlen zu den anderen repräsentativen Organen nach der Aufhebung des Kriegs- oder Ausnahmezustandes statt.

Artikel 47

1. Fremde Staatsangehörige und Staatenlose, die ihren Wohnsitz in Georgien genommen haben, genießen die gleichen Rechte und Verpflichtungen wie die Staatsangehörigen Georgiens, außer in den durch Verfassung und Gesetz vorgesehenen Fällen.

2. Im Einvernehmen mit den durch Völkerrecht anerkannten Bestimmungen gewährt Georgien fremden Staatsangehörigen und Staatenlosen Asyl gemäß dem festgelegten Verfahren.

3. Unzulässig ist die Auslieferung eines Asylanten an einen fremden Staat, der wegen seiner politischen Anschauung oder einer Tat verfolgt ist, die gemäß georgischer Gesetzgebung nicht als Verbrechen gilt.

Drittes Kapitel **Das Parlament Georgiens**

Artikel 48

Das Parlament Georgiens ist das oberste repräsentative Organ des Staates, das die gesetzgebende Gewalt ausübt, die Grundlinien der Innen- und Außenpolitik des Landes bestimmt, in den durch die Verfassung bestimmten Schranken die Regierung kontrolliert und andere Befugnisse ausübt.

Artikel 49

1. Das Parlament besteht aus 150 Mitgliedern des Parlaments, die in allgemeinen, gleichen, unmittelbaren, geheimen Wahlen auf vier Jahre nach den Grundsätzen der Verhältniswahl gewählt werden, und 85 Mitgliedern des Parlaments, die nach den Grundsätzen der Mehrheitswahl gewählt werden.

2. Zum Mitglied des Parlaments kann jeder wahlberechtigte Staatsangehörige Georgiens vom 25. Lebensjahr an gewählt werden.

3. Die innere Struktur und das Arbeitsverfahren des Parlaments wird durch die Geschäftsordnung des Parlaments bestimmt.

Artikel 50

1. An den Wahlen darf eine gemäß Gesetz registrierte politische Vereinigung von Staatsangehörigen teilnehmen, deren Initiative durch die Unterschriften von 50 000 Wählern bestätigt ist oder die im Zeitpunkt der Anberaumung von Wahlen einen Vertreter im Parlament hat, an den Mehr-

heitswahlen jedoch die Person, deren Initiative durch mindestens 1000 Unterschriften bestätigt ist, oder die nach den letzten Wahlen Mitglied des Parlaments war.

2. Die Mandate der Parlamentsmitglieder werden nur unter den politischen Vereinigungen und Wahlblocks verteilt, die in den Verhältniswahlen mindestens 5 Prozent der Stimmen der beteiligten Wähler auf sich vereinigt haben.

3. Die nachfolgenden Wahlen zum Parlament finden nicht später als 15 Tage vor dem Ablauf seiner Wahlperiode statt. Wenn der Wahltermin mit dem Kriegs- oder Ausnahmezustand zusammenfällt, finden die Wahlen nicht später als 60 Tage nach der Aufhebung dieses Zustands statt. Das Datum der Wahlen wird vom Präsidenten nicht später als 60 Tage vor den Wahlen festgesetzt.

4. Die Befugnisse des Parlaments hören mit dem ersten Zusammentritt des neugewählten Parlaments auf.

5. Das Wahlverfahren eines Mitglieds des Parlaments sowie die Unzulässigkeit der Beteiligung an Kandidatenwahlen wird durch die Verfassung und ein organisches Gesetz bestimmt.

Artikel 51

Die erste Sitzung des neugewählten Parlaments hat im Laufe von 20 Tagen nach den Wahlen stattzufinden. Den Tag der ersten Sitzung setzt der Präsident fest. Das Parlament beginnt seine Arbeit, wenn die Befugnisse von zwei Dritteln der Abgeordneten bestätigt sind.

Artikel 52

1. Das Mitglied des Parlaments ist der Vertreter ganz Georgiens, genießt das freie Mandat, und seine Abberufung ist unzulässig.

2. Nur mit Genehmigung des Parlaments darf ein Mitglied des Parlaments zur strafrechtlichen Verantwortung gezogen, festgenommen oder verhaftet, seine Wohnung, sein Auto, sein Arbeitsplatz oder er persönlich durchsucht werden. Eine Ausnahme bildet der Fall, wenn er bei Begehung

der Tat festgenommen wird, worüber das Parlament zu unterrichten ist. Stimmt das Parlament nicht zu, so ist das festgenommene oder verhaftete Mitglied des Parlaments unverzüglich freizulassen.

3. Ein Mitglied des Parlaments ist berechtigt, Zeugnis über die Tatsache zu verweigern, die ihm in seiner Eigenschaft als Mitglied des Parlaments anvertraut worden ist. Die Beschlagnahme der damit verbundenen Schriftstücke ist unzulässig. Dieses Recht behält das Mitglied des Parlaments auch nach der Aufhebung seiner Befugnisse.

4. Ein Mitglied des Parlaments darf wegen der im Parlament oder außerhalb des Parlaments geäußerten Meinungen und Ansichten bei Erfüllung seiner Pflicht nicht zur Verantwortung gezogen werden.

5. Die Bedingungen der ungehinderten Ausübung der Befugnisse eines Mitgliedes des Parlaments sind gewährleistet. Auf Antrag eines Mitgliedes des Parlaments gewährleisten die entsprechenden Staatsorgane seine persönliche Sicherheit.

6. Die Behinderung bei Ausübung der Befugnisse eines Mitgliedes des Parlaments wird durch Gesetz bestraft.

Artikel 53

1. Ein Mitglied des Parlaments ist nicht berechtigt ein Amt im öffentlichen Dienst zu bekleiden oder als unternehmungsfähig zu sein. Die Fälle der Unvereinbarkeit bestimmt ein Gesetz.

2. Die Verletzung der durch die vorausgehenden Absätze vorgesehenen Einschränkungen beendet Befugnisse eines Mitgliedes des Parlaments.

3. Ein Mitglied des Parlaments erhält die durch Gesetz bestimmte Entschädigung.

Artikel 54

1. Über die Frage der Anerkennung oder der vorzeitigen Aufhebung der Befugnisse eines Mitgliedes des Parlaments entscheidet das Parlament. Über diese Entscheidung des Parlaments darf vor dem Verfassungsgericht Beschwerde eingelegt werden.

2. Die Befugnisse eines Mitgliedes des Parlaments hören vorzeitig auf, wenn:

- a) ihm auf Grund seines eigenen Antrags sein Mandat entzogen wird;
- b) ihm gegenüber ein gerichtlicher Schuldspruch rechtskräftig wird;
- c) ein Mitglied des Parlaments vom Gericht als handlungsunfähig, verschollen oder verstorben erklärt wird;
- d) ein Mitglied des Parlaments mit dem Status des Parlamentsmitgliedes unvereinbares Amt bekleidet oder eine unvereinbare Tätigkeit führt;
- e) ein Mitglied des Parlaments die georgische Staatsangehörigkeit verloren hat;
- f) ein Mitglied des Parlaments aus nicht-trifftigen Gründen im Laufe von vier Monaten an der Arbeit nicht teilgenommen hat;
- g) ein Mitglied des Parlaments verstorben ist.

Artikel 55

1. Das Parlament wählt auf die Dauer seiner Wahlperiode gemäß der Geschäftsordnung in geheimer Abstimmung den Vorsitzenden des Parlaments und dessen Stellvertreter, davon je einen Stellvertreter, die aus dem Kreis der aus Abchasien und Adsharien gewählten Mitgliedern des Parlaments von ihnen vorgeschlagen wird.

2. Der Vorsitzende des Parlaments leitet die Arbeit des Parlaments, gewährleistet den freien Ausdruck der Meinung, unterzeichnet die vom Parlament verabschiedeten Akte und übt die durch die Geschäftsordnung vorgesehenen anderen Befugnisse aus.

3. Im Falle der Verhinderung oder Entlassung des Vorsitzenden des Parlaments erfüllen seine Stellvertreter die Pflichten des Vorsitzenden in seinem Auftrage.

4. Dem durch die Geschäftsordnung vorgesehenen Verfahren gemäß übt der Vorsitzende des Parlaments volle Verwaltungsfunktionen im Gebäude des Parlaments.

Artikel 56

1. Für die Vorbereitung der Gesetzgebungsfragen, die Förderung der Willensbildung, die Kontrolle vom Parlament der ihm gegenüber rechenschaftspflichtigen Organe und der Regierung werden im Parlament auf die Wahlperiode des Parlaments Komitees eingesetzt.

2. In den durch die Verfassung und Geschäftsordnung vorgesehenen Fällen sowie auf Antrag eines Viertels der Mitglieder des Parlaments werden im Parlament ein Untersuchungsausschuß und andere provisorische Ausschüsse eingesetzt. Die Zahl der Vertreter der parlamentarischen Mehrheit in einem provisorischen Ausschuß darf die Hälfte der Mitgliederzahl des Ausschusses nicht überschreiten.

3. Auf Verlangen des Untersuchungsausschusses ist die Anwesenheit in der Sitzung sowie die Vorlage der für die Untersuchung erforderlichen Unterlagen Pflicht.

Artikel 57

1. Für die Einrichtung der Arbeit des Parlaments wird ein Büro gebildet, das aus dem Vorsitzenden des Parlaments, den Stellvertretern des Vorsitzenden, den Vorsitzenden der Parlamentskomitees und der Parlamentsfraktionen besteht.

2. Die Fragen über die Ernennung der Amtspersonen, deren Kreis von der Verfassung bestimmt ist, werden vom Büro auf Grund des Gutachtens der entsprechenden Komitees gemäß dem durch Geschäftsordnung vorgesehenen Verfahren behandelt. Das Gutachten wird dem Präsidenten und dem Parlament vorgelegt. Das Büro trifft Entscheidungen über die Arbeitsordnung des Parlaments.

Artikel 58

1. Die Mitglieder des Parlaments können sich zu Parlamentsfraktionen zusammenschließen. Die Mitgliederzahl der Fraktion darf nicht weniger als 10 betragen.

2. Das Verfahren der Bildung und der Tätigkeit der Fraktion, ihre Befugnisse werden durch Gesetz und Geschäftsordnung bestimmt.

Artikel 59

1. Jedes Mitglied des Parlaments hat das Recht, sich mit einer Frage an das dem Parlament gegenüber rechenschaftspflichtige Organ, Mitglied des

Kabinetts, Stadtbürgermeister, den Leiter des Vollzugsorgans der Territorialeinheit aller Ebenen, die Staatsbehörden zu wenden, und von ihnen Auskunft zu erlangen.

2. Eine aus mindestens 10 Mitgliedern des Parlaments bestehende Gruppe, eine Parlamentsfraktion haben das Recht an das dem Parlament gegenüber rechenschaftspflichtige Organ, an das einzelne Mitglied der Regierung eine Anfrage zu richten, die verpflichtet sind, die Anfrage in der Sitzung des Parlaments zu beantworten. Die Antwort kann zum Gegenstand einer Parlamentsdebatte werden.

Artikel 60

1. Die Sitzungen des Parlaments sind öffentlich. Auf Entscheidung der Mehrheit der Anwesenden kann das Parlament bei der Behandlung einer einzelnen Frage die Öffentlichkeit für die ganze Sitzung oder einen Teil der Sitzung ausschließen.

2. Die vom Parlament gewählte, ernannte oder bestätigte Amtsperson hat das Recht und im Falle der Aufforderung Pflicht, den Sitzungen des Parlaments, seines Komitees und seines Ausschusses beizuwohnen. Diese Amtsperson hat das Recht, im Parlament, in einem Komitee und in einem Ausschuß gehört zu werden.

3. Die Abstimmung ist immer offen oder namentlich außer in den von Verfassung und Gesetz vorgesehenen Fällen.

4. Das Sitzungsprotokoll des Parlaments mit Ausnahme der geheimen Angelegenheiten wird im Presseorgan des Parlaments veröffentlicht.

Artikel 61

1. Das Parlament Georgiens tritt zu seiner ordentlichen Sitzungsperiode zweimal im Jahre zusammen. Die Herbstsitzungsperiode wird am ersten Dienstag im September eröffnet und endet am dritten Freitag im Dezember, und die Frühjahrssitzungsperiode wird am ersten Dienstag im Februar eröffnet und endet am letzten Freitag im Juni.

2. Der Präsident Georgiens beruft auf Verlangen des Vorsitzenden des Parlaments, eines Viertels der Mitglieder des Parlaments oder aus seiner

eigenen Initiative im Zeitraum zwischen den Sitzungsperioden eine außerordentliche Tagung und im Laufe der ordentlichen Sitzungsperioden - eine außerordentliche Sitzung ein. Wird die Einberufungsverfügung binnen 48 Stunden nach dem schriftlichen Antrag nicht verabschiedet, ist das Parlament gemäß seiner Geschäftsordnung verpflichtet, binnen folgenden 48 Stunden seine Arbeit aufzunehmen.

3. Die außerordentliche Sitzung des Parlaments findet nur nach einer bestimmten Tagesordnung statt und wird nach ihrer Ausschöpfung geschlossen.

4. Das Parlament tritt binnen 48 Stunden nach dem vom Präsidenten verhängten Kriegs- oder Ausnahmezustand zusammen. Die Arbeit des Parlaments dauert bis zur Aufhebung dieses Zustandes.

Artikel 62

Entscheidungen des Parlaments über Krieg und Frieden, den Kriegs- oder Ausnahmezustand und über die durch Artikel 46 der Verfassung vorgesehenen Fragen wird mit der Mehrheit der gesetzlichen Mitgliederzahl des Parlaments angenommen.

Artikel 63

1. Durch den in Artikel 75 enthaltenen Absatz hat ein Drittel der Mitglieder des Parlaments das Recht, den Antrag auf die Entfernung des Präsidenten aus seinem Amt nach dem Amtsenthebungsverfahren zu stellen.

2. Bestätigt der Oberste Gerichtshof durch seine Entscheidung die Verfehlungen des Präsidenten, oder stellt das Verfassungsgericht die Verletzung der Verfassung fest, trifft das Parlament nach der Behandlung der Entscheidung mit Stimmenmehrheit seiner gesetzlichen Mitgliederzahl den Beschluß, die Frage über die Entfernung des Präsidenten aus seinem Amt nach dem Amtsenthebungsverfahren zur Abstimmung zu bringen.

3. Der Präsident gilt als nach dem Amtsenthebungsverfahren aus seinem Amt entfernt, falls diese Entscheidung von zwei Dritteln der gesetzlichen Mitglieder des Parlaments unterzeichnet wird.

4. Trifft das Parlament keine Entscheidung innerhalb von 30 Tagen, gilt die Frage als aufgehoben, und es ist unzulässig, dieselbe Anklage im Laufe des folgenden Jahres erneut zu erheben.

5. Es ist unzulässig, während des Kriegs- und Ausnahmezustandes die Anklage gegen den Präsidenten im Parlament zu behandeln und die Entscheidung darüber zu treffen.

Artikel 64

1. Ein Drittel der gesetzlichen Mitgliederzahl des Parlaments hat das Recht, die Frage nach der Amtsenthebung des Vorsitzenden des Obersten Gerichtshofes, der Regierungsmitglieder, des Generalstaatsanwalts, des Vorsitzenden der Kontrollkammer, der Mitglieder des Rates der Nationalbank nach dem Amtsenthebungsverfahren bei der Verfassungsverletzung, bei dem Staatsverrat und bei den anderen strafrechtlichen Verbrechen zu stellen.

2. Das Parlament hat das Recht, nach der Annahme der Entscheidung gemäß dem durch den Artikel 6 Absatz 2 vorgesehenen Verfahren mit der Mehrheit seiner Mitgliederzahl die in Absatz 1 dieses Artikels erwähnten Amtspersonen aus dem Amt zu entfernen. Auf diese Fälle erstreckt sich auch die Gültigkeit der in Artikel 63 enthaltenen Absätze 4 und 5.

Artikel 65

1. Das Parlament Georgiens ratifiziert, kündigt und hebt die internationalen Verträge und Abkommen mit der Mehrheit der Mitgliederzahl auf.

2. Außer den internationalen Verträgen und Abkommen, die grundsätzlich der Ratifizierung bedürfen, ist die Ratifizierung der internationalen Verträge und Abkommen verbindlich, die

a) den Eintritt Georgiens in eine internationale Organisation oder in ein Staatenbündnis vorsehen;

b) militärischen Charakter haben;

c) die territoriale Integrität des Staates oder die Änderung der Staatsgrenzen betreffen;

d) sich auf Kreditwürdigkeit des Staates beziehen;

e) die Änderung der innerstaatlichen Gesetzgebung, die Annahme der Gesetze und der gesetzlichen Akte verlangen, die für die Erfüllung der wahrgenommenen internationalen Verpflichtungen erforderlich sind.

3. Das Parlament ist über den Abschluß anderer internationaler Verträge zu unterrichten.

4. Im Falle der Erhebung einer Verfassungsbeschwerde oder einer Klage im Verfassungsgericht ist die Ratifizierung eines internationalen Vertrags oder Abkommens bis zur Entscheidungsfassung des Verfassungsgerichtes unzulässig.

Artikel 66

1. Im Parlament gilt eine Gesetzesvorlage oder eine Entscheidung als angenommen, wenn ihr die Mehrheit der Anwesenden zustimmt, aber nicht weniger als ein Drittel der gesetzlichen Mitgliederzahl des Parlaments, soweit kein anderes Verfahren für die Annahme einer Gesetzesvorlage oder einer Entscheidung durch die Verfassung bestimmt ist.

2. Eine Vorlage eines organischen Gesetzes gilt als angenommen, wenn ihr mehr als die Hälfte der gesetzlichen Mitgliederzahl des Parlaments zustimmt.

3. Die Zustimmung des Parlaments ergeht in Form einer Verordnung, soweit durch die Verfassung kein anderes Verfahren bestimmt ist.

4. Das Verfahren für die Fassung der Entscheidungen anderer Art wird durch die Geschäftsordnung des Parlaments bestimmt.

Artikel 67

1. Das Recht der Gesetzgebungsinitiative haben der Präsident Georgiens, ein Mitglied des Parlaments, eine Parlamentsfraktion, ein Komitee des Parlaments, die obersten Vertretungsorgane Abchasiens und Adshariens, eine Gruppe von mindestens 30 000 Wählern.

2. Auf Antrag des Präsidenten Georgiens behandelt das Parlament die von ihm vorgelegten Gesetzesvorlagen außerhalb der bestehenden Tagesordnung.

Artikel 68

1. Die von dem Parlament angenommenen Gesetzesvorlagen werden binnen 5 Tagen dem Präsidenten Georgiens zugeleitet.

2. Der Präsident unterzeichnet und verkündet ein Gesetz binnen 10 Tagen oder leitet es mit begründeten Einwänden ans Parlament zurück.

3. Falls der Präsident eine Gesetzesvorlage zurückleitet, hat das Parlament über die Einwände des Präsidenten abzustimmen. Für die Annahme eines Einwandes ist dieselbe Stimmenzahl erforderlich, die für Gesetzesvorlagen dieser Art durch den Artikel 66 der Verfassung festgelegt ist. Falls die Einwände angenommen sind, wird die letzte Fassung einer Gesetzesvorlage dem Präsidenten zugeleitet, der sie binnen 7 Tagen unterzeichnet und verkündet.

4. Falls das Parlament der Annahme eines Einwandes des Präsidenten nicht zustimmt, wird die erste Fassung der Gesetzesvorlage zur Abstimmung gebracht. Ein Gesetz oder ein organisches Gesetz gilt als angenommen, wenn ihm eine Mehrheit von drei Fünfteln der Mitgliederzahl des Parlaments zustimmt. Die Verfassungsänderung gilt als angenommen, wenn ihr eine Mehrheit von zwei Dritteln der Mitgliederzahl des Parlaments zustimmt.

5. Falls der Präsident ein Gesetz nicht veröffentlicht hat, wird es von dem Vorsitzenden des Parlaments unterzeichnet und verkündet.

6. Das Gesetz tritt am 15. Tage nach seiner Veröffentlichung im offiziellen Organ in Kraft, soweit keine andere Frist bestimmt ist.

Viertes Kapitel **Der Präsident Georgiens**

Artikel 69

1. Der Präsident Georgiens ist das Oberhaupt des Staates und der exekutiven Gewalt.

2. Der Präsident leitet und verwirklicht die Innen- und Außenpolitik des Staates. Er gewährleistet die Einheit und die Integrität des ganzen Staates, verfassungsmäßige Ausübung der Tätigkeit der Staatsorgane gemäß der Verfassung.

3. Der Präsident Georgiens vertritt Georgien völkerrechtlich.

Artikel 70

1. Der Präsident Georgiens wird in allgemeinen, gleichen, direkten, geheimen Wahlen auf 5 Jahre gewählt. Die anschließende Wiederwahl ist nur einmal zulässig.

2. Wählbar ist jeder Bürger Georgiens von Geburt, der das Wahlrecht hat und sein 35. Lebensjahr vollendet hat, in Georgien 15 Jahre Wohnsitz hatte und zum Tage der Wahlenanberaumung in Georgien wohnt.

3. Das Recht auf die Aufstellung eines Präsidentenkandidaten hat eine politische Vereinigung oder eine Initiativgruppe. Die Aufstellung der Kandidaten ist durch Unterschriften von 50 000 Wählern zu unterstützen.

4. Die Wahlen sind gültig, wenn die Mehrheit der gesamten Zahl der Wähler an ihnen teilgenommen hat. Der Präsidentenkandidat ist gewählt, wenn er die Stimmen der Hälfte von Wählern auf sich vereinigt hat.

5. Wenn die Wahlen als gültig verkündet sind, aber keiner von den Kandidaten die erforderliche Stimmenzahl erhalten hat, findet nach Ablauf von zwei Wochen ein zweiter Wahlgang statt.

6. Im zweiten Wahlgang wird über zwei Kandidaten, die nach dem ersten Wahlgang die besten Ergebnisse hatten, abgestimmt. Der zweite Wahlgang ist gültig, wenn daran mindestens ein Drittel der Wählerzahl teilgenommen hat. Gewählt ist, wer die Mehrheit der Stimmen erhält, aber nicht weniger als ein Fünftel der Stimmen der Wählerzahl.

7. Wenn die Wahlen für ungültig erklärt werden oder nicht zustandekommen sind, aber an dem ersten Wahlgang nur ein Kandidat teilgenommen hat, der die erforderliche Anzahl der Stimmen nicht erreicht hat, oder im zweiten Wahlgang der Präsident nicht gewählt ist, sind binnen zwei Monaten Neuwahlen stattzufinden.

8. Während des Kriegs- oder Ausnahmezustandes finden keine Wahlen statt.

9. Der erste Wahlgang der Präsidentenwahlen findet am zweiten Sonntag im April des 5. Jahres seit den letzten Wahlen statt.

10. Das Wahlverfahren und die Wahlbedingungen werden durch die Verfassung und ein organisches Gesetz bestimmt.

Artikel 71

1. Bei seinem Amtsantritt hält der neugewählte Präsident Georgiens seine Programmrede und leistet folgenden Eid: "Ich, der Präsident Georgiens, erkläre vor Gott und der Nation, daß ich die Verfassung, die Selbstständigkeit, die Einheit und die Integrität des Staates schützen, die Pflichten des Präsidenten gewissenhaft erfüllen, mich für die Sicherheit und den Wohlstand der Staatsangehörigen meines Landes, für Wiedergeburt und Stärkung meines Volkes und meiner Heimat einsetzen werde".

2. Das durch Absatz 1 vorgesehene Zeremoniell findet am 3. Sonntag nach der Wahl des Präsidenten statt.

Artikel 72

Der Präsident darf kein anderes besoldetes Amt oder Gewerbe ausüben, keinen Lohn und kein ständiges Entgelt für eine Tätigkeit erhalten.

Artikel 73

Der Präsident Georgiens

a) schließt internationale Verträge und Abkommen ab, führt Verhandlungen mit fremden Staaten, ernennt und entläßt mit Zustimmung des Parlaments Botschafter und andere diplomatische Vertreter, beglaubigt die

Botschafter und andere diplomatische Vertreter der fremden Staaten und internationalen Organisationen;

b) ernennt mit Zustimmung des Parlaments die Mitglieder der Regierung - die Minister;

c) ist bevollmächtigt, Minister zu entlassen;

d) nimmt den Rücktritt der Minister und der anderen im Gesetz vorgesehenen Amtspersonen an, ist bevollmächtigt, die Minister zu verpflichten, ihre Amtspflicht bis zur Bildung einer neuen Regierung auszuüben;

e) legt dem Parlament nach Vereinbarung der wesentlichen Angaben und Richtlinien mit den Parlamentskomitees den Haushaltsplan vor;

f) schlägt dem Parlament die Amtspersonen vor, ernennt und entläßt sie in den durch Verfassung und Gesetz bestimmten Fällen und nach dem festgelegten Verfahren;

g) verhängt bei einem bewaffneten Angriff auf Georgien den Kriegszustand, schließt beim Vorliegen der entsprechenden Bedingungen Frieden ab und bringt nicht später als 48 Stunden diese Entscheidungen im Parlament zur Bestätigung ein;

h) verhängt während des Krieges oder bei Massenunruhen, bei Verletzung der territorialen Integrität des Staates, einem Militärumschwung und einem bewaffneten Aufstand, bei ökologischen Katastrophen, bei Seuchen und einer Epidemie oder in anderen Fällen, wenn die Staatsverwaltungsorgane nicht imstande sind, die verfassungsmäßigen Befugnisse auszuüben, den Ausnahmezustand im ganzen Staatsgebiet oder in einem Teil des Staates, und bringt die Entscheidung über die Verhängung des Ausnahmezustandes nicht später als 48 Stunden in Parlament zur Bestätigung ein. Beim Ausnahmezustand erläßt der Präsident Dekrete mit Gesetzeskraft, die bis zum Ende des Ausnahmezustandes gültig sind, und ergreift Maßnahmen. Die Dekrete sind dem Parlament vorzulegen, sobald es zusammentritt. Die Ausnahmeermächtigungen erstrecken sich über das Gebiet, wo der Ausnahmezustand aus den in diesem Absatz enthaltenen Gründen verhängt ist;

i) ist bevollmächtigt, mit Zustimmung des Parlaments die Tätigkeit der Selbstverwaltungsorgane oder anderer Vertretungsorgane der territorialen Einheiten zu unterbinden, oder sie zu entlassen, wenn sie die Souveränität,

die Integrität des Staates oder die Ausübung der verfassungsmäßigen Befugnisse der Staatsverwaltungsorgane gefährden;

j) erläßt auf Grund der Verfassung und der Gesetze Verordnungen und Verfügungen;

k) unterzeichnet und veröffentlicht die Gesetze auf Grund eines durch die Verfassung bestimmten Verfahrens;

l) trifft Entscheidungen über die Gewährung der Staatsangehörigkeit und des Asyls;

m) verleiht Staatspreise, höchste Militär-Ränge, Sonder- und Ehrentitel, höchste diplomatische Würde;

n) übt das Begnadigungsrecht aus.

2. Der Präsident beraumt die Wahlen für das Parlament und die repräsentativen Organe gemäß dem durch Gesetz bestimmten Verfahren an.

3. Der Präsident hat das Recht, die Akte der ihm gegenüber rechen-schaftspflichtigen Exekutivorgane aufzuheben.

4. Der Präsident hat Befehls- und Kommandogewalt über die georgi-schen Streitkräfte. Er ernennt Mitglieder des nationalen Sicherheitsrates, führt den Vorsitz in den Sitzungen, ernennt und entläßt die Heerführer.

5. Der Präsident hat das Recht, sich an das Volk und das Parlament zu wenden. Einmal im Jahre erstattet er dem Parlament den Bericht über die Lage im Staat.

6. Der Präsident übt die weiteren durch Verfassung und Gesetz bestimm-ten Befugnisse aus.

Artikel 74

1. Auf Verlangen des Parlaments, von mindestens 200.000 Wählern oder aus eigener Initiative beraumt der Präsident Georgiens Volksbefragung über die durch Verfassung und Gesetz festgelegten Fragen innerhalb von 30 Tagen nach dem Erhalt des Verlangens an.

2. Es ist unzulässig, eine Volksbefragung über Verabschiedung oder Außerkraftsetzung eines Gesetzes, über Amnestie oder Begnadigung, über Ratifizierung und Kündigung der internationalen Verträge und Abkommen sowie über die Fragen anzuberaumen, die die verfassungsmäßigen Grund-rechte und Freiheiten einschränken.

3. Die mit der Anberaumung und der Durchführung einer Volksbefragung verbundenen Fragen werden durch ein organisches Gesetz geregelt.

Artikel 75

1. Der Präsident Georgiens ist unantastbar. Es ist unzulässig, ihn im Laufe seiner Amtszeit zu verhaften oder zur strafrechtlichen Verantwortung zu ziehen.

2. Bei Verletzung der Verfassung vom Präsidenten, bei Staatsverrat oder bei Begehung einer Straftat darf das Parlament gemäß dem durch Artikel 63 der Verfassung und ein organisches Gesetz festgelegten Verfahren den Präsidenten seines Amtes entheben, wenn

a) das Verfassungsgericht die Verfassungsverletzung bestätigt hat;

b) durch ein Gutachten des Obersten Gerichtshofes das Vorliegen des Staatsverrates oder einer anderen Straftat bestätigt wurde.

Artikel 76

1. Ist der Präsident Georgiens nicht imstande, seine Befugnisse auszuüben, oder werden seine Befugnisse vor Ablauf seiner Amtszeit eingestellt, wird die Pflicht des Präsidenten von dem Vorsitzenden des Parlaments wahrgenommen. Im Laufe dieser Zeit wird die Pflicht des Vorsitzenden von einem seiner Stellvertreter wahrgenommen.

2. Der Stellvertreter des Präsidenten ist nicht berechtigt, von den durch die in Artikel 73 enthaltenen ersten "c" und ersten "i" Absätzen, und durch den in Artikel 74 enthaltenen ersten Absatz vorgesehenen Befugnissen Gebrauch zu machen.

3. Die Präsidentenwahlen finden innerhalb von 30 Tagen nach der Einstellung der Befugnisse des Präsidenten statt. Ihre Durchführung wird vom Parlament gewährleistet.

Artikel 77

1. Der Präsident Georgiens nimmt nach der Leistung des Präsidenteneids den Rücktritt der alten Regierung an und kann sie verpflichten, die Ge-

schäfte bis zur Zusammensetzung der neuen Regierung weiterzuführen. Innerhalb von zwei Wochen ist der Präsident verpflichtet, die neue Regierung zusammenzusetzen und sie dem Parlament vorzustellen. Das Parlament bestätigt sie nach der Bestätigung in entsprechenden Ausschüssen mit der Stimmenmehrheit der gesetzlichen Mitgliederzahl.

2. Über ein Regierungsmitglied, das vom Parlament abgelehnt oder nicht bestätigt worden ist, entscheidet der Präsident. Er ist berechtigt, denselben Kandidaten ein weiteres Mal oder einen neuen Kandidaten vorzuschlagen. Ein Kandidat kann zweimal vorgeschlagen werden. Das Verfahren für den zweiten Vorschlag wird durch Gesetz geregelt.

3. Bei der Entlassung eines Ministers schlägt der Präsident binnen zwei Wochen dem Parlament einen neuen Kandidaten vor.

Artikel 78

1. Die Struktur der Exekutive und ihre Arbeitsordnung wird vom Parlament auf Vorschlag des Präsidenten bestätigt.

2. Die Zusammenfassung oder die Vereinigung der Streitkräfte, der Staatssicherheitsbehörde und der Polizei sind verboten.

Artikel 79

1. Die Mitglieder der Regierung sind dem Präsidenten verantwortlich.

2. Die Mitglieder der Regierung geben ihre Amtsbefugnisse durch Erklärung gegenüber dem Präsidenten auf.

Artikel 80

1. Ein Mitglied der Regierung darf kein anderes besoldetes Amt außer einem Parteiamt bekleiden, kein Gewerbe ausüben, und kein ständiges Entgelt für seine Beschäftigung erhalten.

2. Die Mitglieder der Regierung sind berechtigt, gemäß dem durch Gesetz bestimmten Verfahren von ihrem Amt zurückzutreten.

3. Die Entlassung eines Mitgliedes der Regierung ist nur durch Verordnung des Präsidenten oder vom Parlament gemäß dem durch Artikel 64 bestimmten Verfahren zulässig.

Artikel 81

1. Ministerien werden zur Gewährleistung der Staatsverwaltung auf Grund Gesetzes für bestimmte Bereiche des staatlichen und öffentlichen Lebens errichtet.

2. Das Ministerium wird von einem Minister geleitet, der die Entscheidungen über Fragen seiner Zuständigkeitsbereiche unabhängig trifft. Der Minister erläßt auf der Grundlage von Gesetzen und für ihre Erfüllung Verordnungen.

3. Mitglied der Regierung ist der Staatsminister, der die Kanzlei leitet und mit Vollmacht des Präsidenten seine einzelnen Aufträge ausführt.

Fünftes Kapitel

Die rechtsprechende Gewalt

Artikel 82

1. Die rechtsprechende Gewalt wird durch die Verfassungskontrolle, die Rechtspflege und durch andere gesetzlich bestimmte Formen ausgeübt.

2. Gerichtsentscheidungen sind für jedes Staatsorgan und jede Person im ganzen Staatsgebiet verbindlich.

3. Die rechtsprechende Gewalt ist unabhängig und wird nur durch die Gerichte ausgeübt.

4. Gerichte fassen ihre Entscheidungen im Namen Georgiens.

Artikel 83

1. Das oberste Organ der Verfassungskontrolle ist das Verfassungsgericht Georgiens. Seine Befugnisse, Gründungs- und Verfahrensordnung werden durch Verfassung und durch ein organisches Gesetz bestimmt.

2. Die Rechtspflege wird von den ordentlichen Gerichten ausgeübt. Ihre Organisation und das gerichtliche Verfahren werden durch Gesetz bestimmt.

3. Militärgerichte dürfen nur im Kriegszustand und nur im Rahmen der ordentlichen Gerichtsbarkeit eingeführt werden.
4. Die Errichtung von Ausnahme- und Sondergerichten ist unzulässig.

Artikel 84

1. Die Richter sind in ihrer Tätigkeit unabhängig und nur der Verfassung und dem Gesetz unterworfen. Jeder Einfluß auf die Richter oder jeder Eingriff in ihre Tätigkeit zum Zwecke der Beeinflussung bei der Entscheidungsfindung ist verboten und wird durch Gesetz bestraft.

2. Der Ausschluß eines Richters von der Behandlung einer Sache, seine Entlassung vor Ablauf seiner Amtszeit oder seine Versetzung an eine andere Stelle sind nur in den durch Gesetz vorgesehenen Fällen zulässig.

3. Niemand hat das Recht, von einem Richter Rechenschaft über eine konkrete Sache zu verlangen.

4. Ein Gesetz, das die Unabhängigkeit des Richters beschränkt, ist nichtig.

5. Die Aufhebung, die Änderung oder die Aussetzung einer Gerichtsentscheidung darf nur das Gericht gemäß der durch Gesetz bestimmten Ordnung vollziehen.

Artikel 85

1. Das Gericht verhandelt öffentlich. Die Behandlung einer Sache in einer geschlossenen Sitzung ist nur in den durch Gesetz vorgesehenen Fällen zulässig. Das Gerichtsurteil wird öffentlich verkündet.

2. Das gerichtliche Verfahren wird in der Amtssprache durchgeführt. Personen, die Amtssprache nicht beherrschen, werden mit einem Dolmetscher ausgestattet. In den Bezirken, in denen die Bevölkerung die Amtssprache nicht beherrscht, wird die Lösung der Probleme, die mit dem Unterrichten der Amtssprache und dem gerichtlichen Verfahren verbunden sind, gewährleistet.

3. Das gerichtliche Verfahren wird auf der Grundlage der Gleichheit und der Gegenüberstellung der Parteien durchgeführt.

Artikel 86

1. Das Richteramt darf von Staatsangehörigen Georgiens von ihrem 30. Lebensjahr an bekleidet werden, die eine juristische Hochschulausbildung und mindestens 5 Jahre Berufserfahrung haben.

2. Der Richter wird nicht weniger als 10 Jahre ernannt. Die Ordnung der Auswahl, der Ernennung und der Entlassung wird durch Gesetz bestimmt.

3. Das Richteramt ist unvereinbar mit jedem anderen Amt und jeder besoldeten Tätigkeit, außer einer pädagogischen Betätigung. Der Richter darf keiner politischen Partei angehören oder an einer politischen Tätigkeit teilnehmen.

Artikel 87

1. Der Richter ist unantastbar. Ohne Zustimmung des Vorsitzenden des Obersten Gerichtshofes darf er nicht zur strafrechtlichen Verantwortung gezogen, festgenommen oder verhaftet, seine Wohnung, sein Arbeitsplatz, sein Auto oder er persönlich durchsucht werden. Eine Ausnahme bildet der Fall der Festnahme bei Begehung der Tat, worüber der Vorsitzende des Obersten Gerichtshofes unverzüglich zu unterrichten ist. Stimmt er nicht zu, so ist der festgenommene oder verhaftete Richter freizulassen.

2. Der Staat gewährleistet die Sicherheit des Richters und seiner Familie.

Artikel 88

1. Das Verfassungsgericht Georgiens übt die Rechtsprechung gemäß Verfassungsrecht aus.

2. Das Verfassungsgericht Georgiens besteht aus 9 Richtern - den Mitgliedern des Verfassungsgerichtes. Drei Mitglieder des Gerichts werden vom Präsidenten ernannt, drei werden vom Parlament mit der drei Fünfteln Mehrheit der gesetzlichen Mitgliederzahl gewählt, drei werden vom Obersten Gerichtshof ernannt. Die Amtsdauer der Mitglieder des Verfassungsgerichts beträgt 10 Jahre. Das Verfassungsgericht wählt aus seinem Kreis den Vorsitzenden des Verfassungsgerichts auf 5 Jahre. Die anschließende Wiederwahl des Vorsitzenden ist unzulässig.

3. Mitglied des Verfassungsgerichtes kann ein Staatsangehörige Georgiens sein, der das 30. Lebensjahr vollendet und die juristische Hochschulbildung hat.

4. Die Mitglieder des Verfassungsgerichtes sind unantastbar. Ohne Zustimmung des Verfassungsgerichtes dürfen sie nicht zur strafrechtlichen Verantwortung gezogen, festgenommen oder verhaftet, ihre Wohnung, ihr Auto, ihr Arbeitsplatz und sie persönlich durchsucht werden. Eine Ausnahme bildet der Fall der Festnahme bei Begehung der Tat, worüber das Verfassungsgericht unverzüglich zu unterrichten ist. Stimmt es nicht zu, so ist das Mitglied des Verfassungsgerichts unverzüglich freizulassen.

Artikel 89

1. Auf Grund eines Antrags oder einer Beschwerde des Präsidenten Georgiens, eines Fünftels der Mitglieder des Parlaments, eines Gerichts, der obersten repräsentativen Organe von Abchasien und Adsharien, des Volksverteidigers und eines Bürgers hat das Verfassungsgericht Georgiens nach dem durch ein organisches Gesetz bestimmten Verfahren folgende Befugnisse:

a) Es entscheidet über die Vereinbarkeit der Gesetze und der normativen Akte des Präsidenten, der obersten Gewaltorgane von Abchasien und Adsharien mit der Verfassung.

b) Es entscheidet über die Zuständigkeitsstreitigkeiten zwischen den Staatsorganen.

c) Es entscheidet über die Gründung der politischen Bürgervereinigungen und die Verfassungsmäßigkeit ihrer Tätigkeit.

d) Es entscheidet über die Verfassungsmäßigkeit der Volksentscheide und der Wahlen.

e) Es entscheidet über die Verfassungsmäßigkeit internationaler Verträge und Abkommen.

f) Es entscheidet auf Grund einer Anklage eines Bürgers über die Verfassungsmäßigkeit der normativen Akte betreffend die Fragen, die im zweiten Kapitel der Verfassung Georgiens vorgesehen sind.

g) Es übt die durch die Verfassung Georgiens und ein organisches Gesetz bestimmten anderen Befugnisse aus.

2. Die Entscheidung des Verfassungsgerichts ist endgültig. Die als verfassungswidrig anerkannten normativen Akte und ihr Teil verliert die rechtliche Kraft vom Moment der Veröffentlichung der entsprechenden Entscheidung des Verfassungsgerichtes an.

Artikel 90

1. Der Oberste Gerichtshof Georgiens übt die Aufsicht in der vom Prozeßrecht bestimmten Form über die Ausübung der Rechtspflege in den ordentlichen Gerichten Georgiens aus und behandelt in erster Instanz die vom Gesetz bestimmten Sachen.

2. Den Vorsitzenden und die Richter des Obersten Gerichtshofes Georgiens wählt auf Vorschlag des Präsidenten das Parlament auf 10 Jahre mit der Stimmenmehrheit der gesetzlichen Mitgliederzahl.

3. Die Befugnisse und die Organisation des Obersten Gerichtshofes, die vorzeitige Einstellung der Tätigkeit und der Befugnisse der Mitglieder des Obersten Gerichtshofes werden durch Gesetz bestimmt.

4. Der Vorsitzende und die Mitglieder des Obersten Gerichtshofes Georgiens sind unantastbar. Nur mit der Zustimmung des Parlaments dürfen der Vorsitzende und die Mitglieder des Obersten Gerichtshofes zur strafrechtlichen Verantwortung gezogen, festgenommen oder verhaftet, ihre Wohnung, ihr Auto, ihr Arbeitsplatz oder sie persönlich durchsucht werden. Eine Ausnahme bildet der Fall der Festnahme bei Begehung der Tat, worüber das Parlament unverzüglich zu unterrichten ist. Stimmt das Parlament nicht zu, so ist der Festgenommene oder der Verhaftete unverzüglich freizulassen.

Artikel 91

1. Die Staatsanwaltschaft Georgiens ist eine Behörde der Judikative, die die strafrechtliche Verfolgung, die Aufsicht über die Untersuchung von Straftaten, über den Strafvollzug ausübt, und die die Staatsanklage unterstützt.

2. Die Staatsanwaltschaft Georgiens ist ein einheitliches zentralisiertes System. Der Generalstaatsanwalt wird vom Parlament auf Vorschlag des Präsidenten mit der gesetzlichen Stimmenmehrheit der Mitgliederzahl ernannt. Andere Staatsanwälte werden vom Generalstaatsanwalt ernannt.

3. Die Befugnisse, die Organisation und die Arbeitsordnung der Staatsanwaltschaft wird durch ein organisches Gesetz bestimmt.

Sechstes Kapitel **Das Staatsfinanzwesen und die Kontrolle**

Artikel 92

1. Das Parlament Georgiens verabschiedet jedes Jahr mit der Mehrheit seiner Mitgliederzahl das Haushaltsgesetz, das vom Präsidenten Georgiens unterzeichnet wird.

2. Die Ordnung für die Festlegung und die Verabschiedung des Staatshaushalts wird durch Gesetz bestimmt.

Artikel 93

1. Nur der Präsident Georgiens ist berechtigt, dem Parlament den Haushaltsplan vorzulegen.

2. Der Präsident legt dem Parlament den Haushaltsplan für das jeweilige Rechnungsjahr nicht später als 3 Monate vor dem Ablauf des Rechnungsjahres vor. Der Präsident legt mit dem Haushaltsplan zusammen den Bericht über den Haushalt des laufenden Jahres vor. Der Präsident legt zur Bestätigung dem Parlament nicht später als 3 Monate nach dem Ablauf des Rechnungsjahres Rechnung über die Erfüllung des Haushalts.

3. Ohne Zustimmung des Präsidenten dürfen in den Haushalt keine Änderungen aufgenommen werden. Der Präsident darf die zusätzlichen Ausgaben von dem Parlament nur unter der Voraussetzung erfordern, wenn er auf ihre Deckungsquelle verweist.

4. Wenn es dem Parlament nicht gelingt, den Haushalt bis zum Anfang

des neuen Rechnungsjahres zu verabschieden, werden die erforderlichen Ausgaben für die Erfüllung der vom Staat wahrgenommenen Verpflichtungen nach dem Haushalt des vorigen Rechnungsjahres gedeckt.

Artikel 94

1. Steuern und Gebühren sind im Betrag und nach der Ordnung zu zahlen, die durch Gesetz bestimmt sind.

2. Die Arten der Steuern und der Gebühren, das Verfahren für ihre Einführung werden ausschließlich durch Gesetz bestimmt.

3. Die Befreiung von Steuern sowie Entnahmen aus dem Staatshaushalt sind nur in den durch Gesetz bestimmten Fällen zulässig.

Artikel 95

1. Das Funktionieren des Geld- und Kreditsystems Georgiens wird durch die georgische Nationalbank gewährleistet.

2. Die georgische Nationalbank erarbeitet und übt die Geld-, Kredit- und Währungspolitik im Einvernehmen mit den vom Parlament bestimmten Grundorientierungen aus.

3. Die Nationalbank ist die Bank der Banken sowie Bankier und fiskalischer Vertreter der Regierung Georgiens.

4. Die Nationalbank ist in ihrer Tätigkeit unabhängig. Ihre Rechte und Pflichten, ihre Organisation und die Garantie für ihre Unabhängigkeit wird durch ein organisches Gesetz bestimmt.

5. Name und Einheiten der Währung werden durch Gesetz bestimmt. Die Nationalbank hat das alleinige Recht, Banknoten auszugeben.

Artikel 96

1. Das oberste Organ der Nationalbank ist der Rat der Nationalbank, dessen Mitglieder auf Vorschlag des Präsidenten Georgiens mit Zustimmung der Stimmenmehrheit der gesetzlichen Mitgliederzahl des Parlaments auf sieben Jahre gewählt werden. Die Entlassung eines Mitgliedes des Rates der Nationalbank kann nur im Einvernehmen mit der Entscheidung des Parlaments gemäß Artikel 64 erfolgen.

2. Der Präsident der Nationalbank wird auf Vorschlag des Rates der Nationalbank aus den Mitgliedern des Rates von dem Präsidenten Georgiens ernannt und entlassen.

3. Die Nationalbank ist dem Parlament gegenüber verantwortlich und legt ihm jedes Jahr Rechenschaft über seine Tätigkeit.

Artikel 97

1. Die Kontrollkammer übt Aufsicht über die Verwendung der Staatsmittel und der anderen materiellen Güter und über ihre Verwendung aus. Sie ist berechtigt, die Tätigkeit von anderen Einrichtungen der finanziell-wirtschaftlichen Kontrolle zu prüfen und dem Parlament Vorschläge über die Vervollständigung der Steuergesetzgebung vorzulegen.

2. Die Kontrollkammer ist in ihrer Tätigkeit unabhängig, sie ist dem Parlament rechenschaftspflichtig. Das Parlament ernennt den Vorsitzenden der Kontrollkammer auf Vorschlag des Präsidenten auf 5 Jahre mit Zustimmung der Mehrheit seiner gesetzlichen Mitgliederzahl. Seine Entlassung aus dem Amt ist nur im Einvernehmen mit der Entscheidung des Parlaments gemäß Artikel 64 zulässig.

3. Zweimal im Jahre, im Zuge einer vorherigen und vollständigen Rechnungslegung über die Erfüllung des Haushaltes hat die Kontrollkammer das Parlament im Zusammenhang mit der Regierungsrechenschaft zu unterrichten und einmal im Jahre legt sie ihm Rechenschaft über ihre Tätigkeit.

4. Die Befugnisse, die Struktur und die Organisation sowie die Garantie der Unabhängigkeit der Kontrollkammer werden durch Gesetz bestimmt.

5. Die anderen Organe der staatlichen Kontrolle werden auf der Grundlage von Gesetzen errichtet.

Siebtes Kapitel

Die Staatsverteidigung

Artikel 98

1. Der Verteidigungskrieg ist Georgiens Hoheitsrecht.

2. Für die Verteidigung der Selbstständigkeit, der Souveränität und der territorialen Integrität des Staates sowie für die Erfüllung der internationalen Verpflichtungen verfügt Georgien über Streitkräfte.

3. Die Arten und die Zusammensetzung der Streitkräfte bestimmt ein Gesetz. Die Struktur der Streitkräfte wird von dem Präsidenten Georgiens, die Stärke aber wird auf Vorschlag des nationalen Sicherheitsrates vom Parlament mit der Mehrheit seiner gesetzlichen Mitgliederzahl bestätigt.

Artikel 99

1. Zum militärischen Aufbau und zur Organisierung der Staatsverteidigung wird der nationale Sicherheitsrat errichtet, den der Präsident leitet.

2. Die Zusammensetzung, die Befugnisse und die Arbeitsordnung des Sicherheitsrates regelt ein organisches Gesetz.

Artikel 100

1. Ohne Genehmigung des georgischen Parlaments ist der Einsatz der Streitkräfte während des Ausnahmezustandes oder zur Erfüllung der internationalen Verpflichtungen unzulässig.

2. Der Präsident Georgiens faßt zum Zweck der Verteidigung des Staates in besonderen und durch Gesetz vorgeschriebenen Fällen die Entscheidung über die Hinzuziehung der Streitkräfte eines fremden Staates, über ihren Einsatz und ihre Versetzung. Die Entscheidung wird unverzüglich dem Parlament zur Bestätigung zugeleitet und tritt nach der Zustimmung des Parlaments in Kraft.

Artikel 101

1. Die Verteidigung Georgiens ist die Pflicht jedes Staatsangehörigen Georgiens.

2. Der Schutz des Staates und der Wehrdienst ist die Verpflichtung aller dazu befähigten Bürger. Die Form der Wehrpflicht bestimmt ein Gesetz.

Achtes Kapitel **Die Verfassungsrevision**

Artikel 102

1. Das Recht auf Einbringung einer Gesetzesvorlage über die vollständige oder teilweise Revision der Verfassung haben:

- a) der Präsident;
- b) mehr als die Hälfte der gesetzlichen Mitgliederzahl des Parlaments;
- c) nicht weniger als 200 000 Wähler;

2. Der Gesetzesentwurf über die Revision der Verfassung wird dem Parlament Georgiens zugeleitet, das sie für allgemeine Behandlung durch die Bevölkerung veröffentlicht. Die Behandlung der Gesetzesvorlage beginnt im Parlament einen Monat nach ihrer Veröffentlichung.

3. Die Gesetzesvorlage über die Revision der Verfassung gilt als angenommen, wenn sie von mindestens zwei Dritteln der gesetzlichen Mitgliederzahl unterstützt wird.

4. Der Präsident Georgiens unterzeichnet und verkündet die Gesetzesvorlage über die Revision der Verfassung gemäß dem in Artikel 61 vorgesehenen Verfahren.

Artikel 103

Die Verhängung des Kriegs- oder Ausnahmezustandes hat die Einstellung der Verfassungsrevision bis zur Aufhebung des Kriegs- oder Ausnahmezustandes zur Folge.

Neuntes Kapitel

Die Übergangsbestimmungen

Artikel 104

1. Die Verfassung Georgiens tritt am Tage der Anerkennung der Befugnisse des neugewählten Präsidenten und des Parlaments in Kraft.
2. Artikel 49, 50 und 70 der Verfassung treten am Tage der Veröffentlichung der Verfassung in Kraft.

Artikel 105

1. Das Recht auf die Teilnahme an den Wahlen von 1995 genießen die gemäß dem Gesetz registrierten politischen Vereinigungen der Bürger, deren Initiative durch mindestens 50 000 Unterschriften bestätigt ist, oder die am Tage der Verabschiedung der Verfassung einen Vertreter im Parlament haben.
2. Die Verhältniswahlen finden auf Grund einheitlicher Parteienlisten statt.
3. Eine politische Vereinigung, ein Wahlblock hat das Recht, im Mehrheitswahlbezirk einen Kandidaten aufzustellen, der gleichzeitig in die Parteienliste eingetragen ist.
4. Gewählt im Mehrheitsbezirk ist ein Kandidat, der die Stimmen der Mehrheit auf sich vereinigt, aber nicht weniger als ein Drittel der Abstimmenden.
5. Wird das Parlamentsmitglied im ersten Wahlgang nicht gewählt, findet ein zweiter Wahlgang statt, an dem die beiden Kandidaten mit besten Ergebnissen teilnehmen. Gewählt ist, wer die meisten Stimmen erhält.
6. Dieser Artikel tritt am Tage der Veröffentlichung der Verfassung in Kraft und ist bis zur Anerkennung der Befugnisse des neugewählten Parlaments gültig.

Artikel 106

1. Nach dem Inkrafttreten der Verfassung sind nur die Rechtsakte oder ihre Teile gültig, die der Verfassung nicht widersprechen.

2. Im Laufe von zwei Jahren nach Inkrafttreten der Verfassung gewährleisten der Präsident und das georgische Parlament die staatliche Registrierung der bis zum Inkrafttreten der Verfassung angenommenen normativen Akte, sowie ihre Anpassung an die Verfassung und die Gesetze.

3. Im Laufe von zwei Jahren nach Inkrafttreten der Verfassung hat das Parlament Georgiens die durch die Verfassung vorgesehenen organischen Gesetze zu erlassen oder die Rechtmäßigkeit der auf diesem Gebiet vorliegenden normativen Akte zu bestätigen.

Artikel 107

1. Bis zur Verabschiedung der organischen Gesetze über die Gerichtsordnung gemäß der Verfassung gilt die geltende Gesetzgebung über die Gerichtsordnung fort.

2. Die in Artikel 18 enthaltenen Absätze 2 und 3 treten nach der Annahme der gesetzgebenden Akte des Strafprozesses in Kraft.

3. Das organische Gesetz über das Verfassungsgericht ist bis zum 1. Februar 1996 zu erlassen.

Artikel 108

Die Eintragung der Änderungen oder der Zusätze in den in Artikel 102 enthaltenen Absatz 2 der Verfassung im Zusammenhang mit der endgültigen Wiederherstellung der Jurisdiktion im ganzen Gebiet Georgiens ist ausnahmsweise ohne Veröffentlichung für allgemeine Behandlung des Entwurfes der Verfassung durch Bevölkerung zulässig.

Artikel 109

1. Die nach dem entsprechenden Verfahren angenommene Verfassung wird von dem Staatsoberhaupt Georgiens unterzeichnet und verkündet.

2. Die Mitglieder des Parlaments Georgiens und des Verfassungsausschusses unterzeichnen den Text der Verfassung. Vom Tag der Annahme der Verfassung an ist der Text während mindestens eines Jahres offen in Gebäuden aller örtlichen Verwaltungsorgane zu bewahren, damit sich die Bevölkerung mit ihrem Inhalt vertraut machen kann.

Конституция Грузии

Редактор *А. Деметрашвили*

Подписано к печати 7.06.96 г. Формат бумаги 60×84¹/₁₆, объем 14,5 л.л. Офсетная печать.

Бумага офсетная Заказ №616 лицензия № 040018 от 5 августа 1996 г.

Издательство "ГИС", 129010, г. Москва, а/я 31

Отпечатано с готовых диапозитивов на Можайском полиграфическом комбинате

Комитета Р.Ф. по печати
143200, г. Можайск, ул. Мира, 93